

გაეროს
ადამიანის უფლებათა
უმაღლესი კომისიის
ოფისი

ადამიანის უფლებები

ადამიანის უფლებები და სასჯელატსრულების დანესებულებები

მართლმსაჯულების განხორციელებასთან
დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა
საერთაშორისო სამართლებრივი
აქტების კრებული

პროფესიონალური ტრენინგი
სერია №

11

1-ლი
გამოსევა

1. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია

1948 წლის 10 დეკემბერს გაერთიანებული ერების გენერალურმა ასამბლეამ 217 A (III) რეზოლუციით მიიღო და გამოაცხადა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. დეკლარაცია შემდგომში საფუძვლად დაედო ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო ფაქტსა და სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო ფაქტს, ისევე როგორც ამ უკანასკნელი საერთაშორისო პაქტის პირველ ფაკულტატურ ოქმს, რომლებიც გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებულ იქნა 1966 წელს. საყოველთაო დეკლარაცია საერთაშორისო პაქტებთან ერთად წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ბილს, რაც გვევლინება ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის საფუძვლად.

პრეამბულა

ვინაიდან ადამიანთა ოჯახის ყველა წევრისათვის თანდაყოლილი ღირსებისა და თანასწორი და განუყოფელი უფლებების აღიარება მსოფლიოში წარმოადგენს თავისუფლების, სამართლიანობისა და საყოველთაო მშვიდობის საფუძველს;

ვინაიდან ადამიანის უფლებათა უფლებელყოფამ და აბუჩად აგდებამ გამოიწვია ბარბაროსული აქტები, რაც აღაშფოთებს კაცობრიობის სინდისს და რომ ისეთი მსოფლიოს შექმნა, რომელშიც ადამიანებს ექნებათ სიტყვისა და რწმენის თავისუფლება და რომელშიც ისინი იცხოვრებენ შიშისა და გაჭირვების გარეშე, გამოცხადებულია, როგორც ადამიანთა მაღალი მისწრაფება;

ვინაიდან აუცილებელია, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვა გარანტირებულ იქნეს კანონის უზენაესობის პრინციპით, იმის უზრუნველსაყოფად, რათა ადამიანი იძულებული არ გახდეს მიმართოს აჯანყებას, როგორც უკანასკნელ საშუალებას ტირანიისა და ჩაგვრის წინააღმდეგ;

ვინაიდან აუცილებელია ხელის შეწყობა ხალხთა შორის მეგობრულ ურთიერთობათა განვითარებისათვის;

ვინაიდან გაერთიანებული ერების ხალხებმა წესდებაში დაადასტურეს თავიანთი რწმენა ადამიანის ძირითადი უფლებებისადმი, ადამიანის პიროვნების ღირსებისა და ღირებულების და მამაკაცისა და ქალის თანასწოროფ-

ლებიანობისადმი, გადაწყვეტეს ხელი შეუწყონ სოციალურ პროგრესსა და ცხოვრების უკეთეს დონეს მეტი თავისუფლების პირობებში;

ვინაიდან წვერმა სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით ხელი შეუწყონ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა საყოველთაო პატივისცემასა და დაცვას;

ვინაიდან ასეთ უფლებათა და თავისუფლებათა საყოველთაო გაგებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამ ვალდებულებების მთლიანად შესრულებისათვის,

ახლა, ამითვის

გენერალური ასამბლეა,

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას აცხადებს როგორც ყველა ხალხისა და ყველა ერის საერთო მონაპოვარს, რათა ყველა ადამიანი და საზოგადოების ყოველი ნაწილი, მუდამ ექნებათ რა მხედველობაში წინამდებარე დეკლარაცია, მისწრაფვოდეს სწავლა-განათლების მეშვეობით ხელი შეუწყოს ამ უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემას და მათი საყოველთაო და ეფექტიანი აღიარება-განხორციელების უზრუნველყოფას ეროვნული თუ საერთაშორისო პროგრესული ღონისძიებებით როგორც ორგანიზაციის წვერ სახელმწიფოთა ხალხებში, ასევე ამ სახელმწიფოების იურისდიქციისადმი დაქვემდებარებულ ტერიტორიათა ხალხებში.

მუხლი 1

ყველა ადამიანი იბადება თავისუფალი და თანასწორი თავისი ღირსებითა და უფლებებით. მათ მინიჭებული აქვთ გონება და სინდისი და ერთმანეთის მიმართ უნდა იქცეოდნენ ძმობის სულისკვეთებით.

მუხლი 2

ამ დეკლარაციით გამოცხადებული ყველა უფლება და თავისუფლება მინიჭებული უნდა ჰქონდეს ყოველ ადამიანს განურჩევლად რაიმე განსხვავებისა, სახელობრ, რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, წოდებრივი თუ სხვა მდგომარეობისა.

გარდა ამისა, დაუშვებელია რაიმე განსხვავება იმ ქვეყნის თუ ტერიტორიის პოლიტიკური, იურისდიქციასთან დაკავშირებული, ან საერთაშორის-

სო სტატუსის საფუძველზე, რომელსაც ადამიანი ეკუთვნის, მიუხედავად იმისა, თუ როგორია ეს ტერიტორია – დამოუკიდებელი, სამეურვეო, არათვითმმართველი თუ სხვაგვარად შეზღუდული თავის სუვერენიტეტში.

მუხლი 3

ყველას აქვს სიცოცხლის, თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება.

მუხლი 4

არავინ შეიძლება იმყოფებოდეს მონობაში ან ყმობაში. ყველა სახის მონობა და მონათვაჭრობა აკრძალულია.

მუხლი 5

არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, ან სასტიკ, არაადამიანურ თუ ღირსების შემლახველ მოპყრობას, ან დასჯას.

მუხლი 6

ყველას, სადაც უნდა იმყოფებოდეს, აქვს უფლება ცნონ მისი სამართალ-სუბიექტობა.

მუხლი 7

ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და დისკრიმინაციის გარეშე ყველას აქვს უფლება თანაბრად იყოს დაცული კანონის მიერ. ყველა ადამიანს აქვს უფლება თანაბრად იყოს დაცული ამ დეკლარაციის დამრღვევი ყოველგვარი დისკრიმინაციისაგან და ასეთი დისკრიმინაციის ყოველგვარი წაქეზებისაგან.

მუხლი 8

ყველას, ვისაც დაერღვა კონსტიტუციითა და კანონით მინიჭებული ძირითადი უფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება კომპეტენტური ეროვნული სასამართლოებისაგან.

მუხლი 9

არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს თვითნებურ დაკავებას, დაპატიმრებას ან გაძევებას.

მუხლი 10

უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ან წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას, ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ.

მუხლი 11

1. ყველა, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად საქვეყნო სასამართლო პროცესზე, რომლის დროსაც მისთვის უზრუნველყოფილია დაცვის ყველა შესაძლებლობა.
2. არავინ შეიძლება მიიჩნიონ ბრალეულად რაიმე დანაშაულის ჩადენაში ისეთი მოქმედების ან უმოქმედობის გამო, რომელიც ჩადენის დროს არ ითვლებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულად ეროვნული ან საერთაშორისო სამართლის მიხედვით. არც იმაზე უფრო მკაცრი სასჯელი შეიძლება შეეფარდოს ვინმეს, ვიდრე სასჯელი, რომელიც გამოიყენებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენის დროს.

მუხლი 12

არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს პირად და ოჯახურ ცხოვრებაში, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერაში თვითნებურ ჩარევას, ისევე როგორც მისი პატივისა და რეპუტაციის ხელყოფას. ყველას აქვს უფლება დაცული იყოს კანონის მიერ ასეთი ჩარევისა და ხელყოფისაგან.

მუხლი 13

1. ყველა ადამიანს აქვს ნებისმიერი სახელმწიფოს ფარგლებში თავისუფალი მიმოსვლისა და ცხოვრების უფლება.
2. ყველა ადამიანს აქვს უფლება დატოვოს ნებისმიერი ქვეყანა, მათ შორის საკუთარიც, და დაბრუნდეს თავის ქვეყანაში.

მუხლი 14

1. ყველას აქვს უფლება ეძიოს დევნიდან თავშესაფარი სხვა ქვეყანაში და ისარგებლოს ამ თავშესაფრით.

2. ეს უფლება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ისეთი დევნის შემთხვევაში, რომლის საფუძველს წარმოადგენს არაპოლიტიკური დანაშაულის, ან ისეთი ქმედების ჩადენა, რომელი ქმედებაც ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებსა და პრინციპებს.

მუხლი 15

1. ყველას აქვს მოქალაქეობის უფლება.
2. არავის შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას მოქალაქეობა ან უფლება თავისი მოქალაქეობის შეცვლისა.

მუხლი 16

1. ყოველ სრულწლოვან მამაკაცსა და ქალს რასის, ეროვნების ან რელიგიის ნიშნით რაიმე შეზღუდვის გარეშე, აქვს უფლება დაქორწინდეს და შექმნას ოჯახი. ისინი თანასწორი უფლებებით სარგებლობენ დაქორწინების დროს, ქორწინების განმავლობაში და მისი შეწყვეტის შემთხვევაში.
2. დაქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ორივე დასაქორწინებელი მხარის თავისუფალი თანხმობის პირობებში.
3. ოჯახი არის საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი უჯრედი და მას უფლება აქვს დაცული იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან.

მუხლი 17

1. ყველას აქვს უფლება ფლობდეს ქონებას როგორც დამოუკიდებლად, ისე სხვებთან ერთად.
2. არავის შეიძლება ჩამოერთვას ქონება თვითნებურად.

მუხლი 18

ყველას აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლების; ეს უფლება მოიცავს რელიგიის ან რწმენის შეცვლის თავისუფლებას და, აგრეთვე, თავისუფლებას როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად, საქვეყნოდ ან განკერძოებით, გააცხადოს თავისი რელიგია თუ რწმენა სწავლებით, წესების დაცვით, აღმსარებლობითა და რიტუალების აღსრულებით.

მუხლი 19

ყველას აქვს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება. ეს თავისუფლება მოიცავს ადამიანის უფლებას, ჰქონდეს საკუთარი აზრი და დაუბრკოლებლად მოიძიოს, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და მოსაზრებები ყოველგარი საშუალებით, მიუხედავად საზღვრებისა.

მუხლი 20

1. ყველას აქვს უფლება მშვიდობიანი შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლებისა.
2. არავინ შეიძლება აიძულონ შევიდეს რაიმე გაერთიანებაში.

მუხლი 21

1. ყველას აქვს უფლება მონაწილეობა მიიღოს თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში უშუალოდ ან მის მიერ თავისუფლად არჩეულ წარმომადგენელთა მეშვეობით.
2. ყველას აქვს უფლება თანაბარ საფუძველზე შევიდეს თავისი ქვეყნის სახელმწიფო სამსახურში.
3. სახელმწიფო ხელისუფლების წყარო ხალხის ნებაა: ხალხის ნება უნდა გამოიხატოს პერიოდულ და სამართლიან არჩევნებში საყოველთაო და თანასწორო ხმის მიცემის უფლებით, ფარული კენჭისყრისა თუ სხვა თანაბარ-მნიშვნელოვანი თავისუფალი ხმის მიცემის პროცედურების გამოყენებით.

მუხლი 22

ყოველ ადამიანს, როგორც საზოგადოების წევრს, აქვს სოციალური უზრუნველყოფის უფლება და უფლება მოახდინოს თავისი ღირსების შენარჩუნება და პიროვნების თავისუფალი განვითარება ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა განხორციელებით ეროვნული ძალისხმევითა და საერთაშორისო თანამშრომლობის მეშვეობით და თითოეული სახელმწიფოს სტრუქტურისა და რესურსების შესაბამისად.

მუხლი 23

1. ყველას აქვს შრომის, საბუთაოს თავისუფალი არჩევის, სამართლიანი და

ხელსაყრელი სამუშაო პირობებისა და უზრუნველებისაგან დაცვის უფლება.

2. ყველას აქვს უფლება შესაბამისი ანაზღაურებისა ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე.
3. ყველა დასაქმებულს აქვს უფლება იღებდეს სამართლიან და დამამტკიცებელ გასამრჯელოს, რაც უზრუნველყოფს ღირსეულ ადამიანურ არსებობას როგორც მისთვის, ასევე მისი ოჯახისათვის და რომელსაც, აუცილებლობის შემთხვევაში, უნდა დაემატოს სოციალური უზრუნველყოფის სხვა სახსრები.
4. ყველას აქვს უფლება შექმნას პროფესიული კავშირები და შევიდეს პროფესიულ კავშირებში თავისი ინტერესების დასაცავად.

მუხლი 24

ყველას აქვს დასვენებისა და თავისუფალი დროის გამოყენების უფლება სამუშაო საათების გონივრული შეზღუდვისა და ანაზღაურებადი პერიოდული შევსებების უფლების ჩათვლით.

მუხლი 25

1. ყველას აქვს უფლება ჰქონდეს ცხოვრების ისეთი დონე, საკვების, ტანსაცმლის, საცხოვრებლის, სამედიცინო და საჭირო სოციალური მომსახურების ჩათვლით, რომელიც აუცილებელია თვითონ მისი და მისი ოჯახის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად, და უფლება უზრუნველყოფილი იყოს უზრუნველბრუნების, ავადმყოფობის, ინვალიდობის, ქვრივობის, მოხუცებულობის ან მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო არსებობის საშუალებათა დაკარგვის სხვა შემთხვევაში.
2. დეობა და ჩვილი ყრმის ასაკი იძლევა განსაკუთრებული მზრუნველობითა და დახმარებით სარგებლობის უფლებას. ყველა ბავშვი, დაბადებული ქორწინებაში თუ ქორწინების გარეშე, უნდა სარგებლობდეს ერთნაირი სოციალური დაცვით.

მუხლი 26

1. ყველას აქვს განათლების უფლება. განათლება დაწყებითი და ზოგადი მაინც, უფასო უნდა იყოს. დაწყებითი განათლება უნდა იყოს საკუთარს. ტექნიკური და პროფესიული განათლება უნდა იყოს

საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი, უმაღლესი განათლება კი – ერთნაირად ხელმისაწვდომი ყველასათვის უნარის შესაბამისად.

2. განათლება მიმართული უნდა იყოს ადამიანის პიროვნების სრული განვითარებისა და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემის განმტკიცებისაკენ. განათლებამ ხელი უნდა შეუწყოს ყველა ხალხის, რასობრივი თუ რელიგიური ჯგუფების ურთიერთგაგებას, შემწვარებლობასა და მეგობრობას და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოღვაწეობას მშვიდობის შესანარჩუნებლად.
3. მშობლებს აქვთ უპირატესი უფლება აირჩიონ, თუ რა სახის განათლება სურთ თავიანთი შვილებისათვის.

მუხლი 27

1. ყველას აქვს უფლება თავისუფლად მონაწილეობდეს საზოგადოების კულტურულ ცხოვრებაში, ტკებოდეს ხელოვნებით, მონაწილეობდეს მეცნიერულ პროგრესში და სარგებლობდეს მისი სიკეთით.
2. ყველას აქვს უფლება დაცული იყოს მისი მორალური და მატერიალური ინტერესები, როგორც შედეგი იმ მეცნიერული, ლიტერატურული და მხატვრული ნაშრომებისა, რომელთა ავტორსაც იგი წარმოადგენს.

მუხლი 28

ყველას აქვს უფლება ისეთ სოციალურ და საერთაშორისო წესრიგზე, რომლის პირობებში შესაძლებელია წინამდებარე დეკლარაციაში ჩამოთვლილ უფლებათა და თავისუფლებათა სრული განხორციელება.

მუხლი 29

1. ყოველ ადამიანს აქვს მოვალეობანი საზოგადოების წინაშე, რადგან მხოლოდ საზოგადოებაშია შესაძლებელი მისი პიროვნების თავისუფალი და სრული განვითარება.
2. უფლებებისა და თავისუფლებების განხორციელებისას შეზღუდვის ქვეშ მიაზრება ის საზღვრები, რომლებიც აუცილებელია, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სხვების უფლებათა ჯეროვანი აღიარება და პატივისცემა და დამაყოფილდეს ზნეობის, საზოგადოებრივი წესრიგისა და საერთო კეთილდღეობის სამართლიანი მოთხოვნები დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

3. დაუშვებელია, რომ ამ უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელება ეწინააღმდეგებოდეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებსა და პრინციპებს.

მუხლი 30

ამ დეკლარაციაში არაფერი შეიძლება განმარტოს, როგორც რომელიმე სახელმწიფოსათვის, პირთა ჯგუფისა თუ ცალკეული პირებისათვის უფლების მინიჭება, რაც მათი საქმიანობის ან გარკვეული ქმედებების შედეგად გამოიწვევს წინამდებარე დეკლარაციით გარანტირებულ უფლებათა და თავისუფლებათა მოსპობას.

2. ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უზლებათა საერთაშორისო პაქტი*

[ამონარიდები]

პრეამბულა

წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები, რომლებიც ითვალისწინებენ, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით გამოცხადებული პრინციპების თანახმად, ადამიანთა ოჯახის ყველა წევრისათვის თანდაყოლილი ღირსებისა და თანასწორი და განუყოფელი უფლებების აღიარება მსოფლიოში წარმოადგენს თავისუფლების, სამართლიანობისა და საყოველთაო მშვიდობის საფუძველს, აღიარებენ, რომ ეს უფლებები გამოძღინარეობს ადამიანის პიროვნების თანდაყოლილი ღირსებიდან, აღიარებენ, რომ ადამიანის

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1966 წლის 16 დეკემბრის 2200 A (XXI) რეზოლუციით. პაქტი ძალაში შევიდა 1976 წლის 3 იანვარს. დღევანდელი მდგომარეობით 147 სახელმწიფო არის პაქტის მონაწილე: ავღანეთი, ალბანეთი, ალჟირი, ანგოლა, არგენტინა, სასომხეთი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსია, ბელგია, ბენინი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბრაზილია, ბულგარეთი, ბურკინა ფასო, ბურუნდი, კამბოჯა, კამერუნი, კანადა, კაბო ვერდე, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა, ჩადი, ჩილე, ჩინეთი, კოლუმბია, კონგო, კოსტა რიკა, კოტდ'ივუარი, ზორგატია, კვიპროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კორეის დემოკრატიული რესპუბლიკა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დანია, ჯიბუტი, ღომინიკა, ღომინიკის რესპუბლიკა, ეკვადორი, ეგვიპტე, ელსალვადორი, ეკვატორიული გვინეა, ერიტრია, ესტონეთი, ეთიოპია, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, გამბია, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გრენადა, გვატემალა, გვინეა, გვინეა ბისაუ, გაიანა, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდოეთი, ირანის ისლამური სახელმწიფო, ერაყი, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იამაიკა, იაპონია, იორდანია, კენია, კუვეიტი, ყირგიზეთი, ლატვია, ლიბანი, ლესოტო, ლიბია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მადაგასკარი, მალავი, მალი, მალტა, მაურიტიუსი, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, მაროკო, ნამიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნიკარაგუა, ნიგერია, ნიგერია, ნორვეგია, პანამა, პარაგვაი, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, რუანდა, წმ. ვინსენტი და გრენადა, სან-მარინო, სენეგალი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სიერა ლეონე, სლოვაკეთი, სოლომონის კუნძულები, სომალი, ესპანეთი, შრი ლანკა, სუდანი, სურინამი, შვედეთი, შვეიცარია, სირიის არაბული რესპუბლიკა, ტაჯიკეთი, ტაილანდი, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, ტიმორი, ტოგო, ტრინიდადი და ტოგალო, ტუნისი, თურქმენეთი, უგანდა, უკრაინა, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვენესუელა, ვიეტნამი, იემენი, ზამბია, ზიმბაბუე.

უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის თანახმად, მიღწევა თავისუფალი ადამიანის იდეალისა, რომელიც თავისუფალია შიშისა და გაჭირვებისგან, შესაძლებელია მხოლოდ ისეთ პირობებში, როცა ყველა შეძლებს ისარგებლოს ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებებით, ისევე როგორც სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებებით,

ითვალისწინებენ რა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით სახელმწიფოთა მიერ ნაკისრ ვალდებულებას, ხელი შეუწყონ ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა საყოველთაო პატივისცემასა და დაცვას,

აცნობიერებენ, რომ პიროვნება, გააჩნია რა მოვალეობები სხვა პიროვნებებისა და იმ საზოგადოებისადმი, რომელსაც ეკუთვნის, პასუხისმგებელია, იღწვოდეს ამ პაქტით აღიარებული ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემისა და დაცვისათვის,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

ნაწილი I

მუხლი 1

1. ყველა ხალხს აქვს თვითგამორკვევის უფლება. ამ უფლების საფუძველზე ისინი თავისუფლად განსაზღვრავენ პოლიტიკურ სტატუსს და ისწრაფვიან ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარებისაკენ.
2. ყველა ხალხს შეუძლია საკუთარი მიზნებისათვის თავისუფლად განკარგოს თავისი ბუნებრივი სიმდიდრე და რესურსები ურთიერთსარგებლოების პრინციპზე დაფუძნებული საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობისა და საერთაშორისო სამართლიდან გამომდინარე ვალდებულებებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე. დაუშვებელია ხალხს ჩამოერთვას საარსებო საშუალებანი.
3. წინამდებარე პაქტის მონაწილე ყველა სახელმწიფო, მათ შორის, რომელთაც არათვითმმართველი და სამეურვეო ტერიტორიების ადმინისტრირების პასუხისმგებლობა ეკისრება, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების დებულებების შესაბამისად, ხელს უნდა უწყობდეს თვითგამორკვევის უფლების განხორციელებას და პატივს სცემდეს ამ უფლებას.

ნაწილი II

მუხლი 2

1. წინამდებარე პაქტის მონაწილე თითოეული სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას, დამოუკიდებლად და საერთაშორისო დახმარებისა და თანამშრომლობის გზით, განსაკუთრებით, ეკონომიკურ და ტექნიკურ სფეროში, მისთვის ხელმისაწვდომი რესურსების მაქსიმალური გამოყენებით გადადგას ნაბიჯები ამ პაქტით აღიარებული უფლებების თანდათანობითი, სრული რეალიზაციისათვის ყველა სათანადო საშუალებით, საკანონმდებლო ღონისძიებების მიღების ჩათვლით.
2. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები იძლევიან ამ პაქტით გამოცხადებული უფლებების განხორციელების გარანტიას რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, დაბადების თუ სხვა ნიშნით ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე.
3. განვითარებად ქვეყნებს, ადამიანის უფლებათა და ეროვნული ეკონომიკის შესაძლებლობათა სათანადო გათვალისწინებით, შეუძლიათ განსაზღვრონ, რა მოცულობით ძალუძთ ამ პაქტით აღიარებული ეკონომიკური უფლებების გარანტირება შესაბამისი ქვეყნის არამოქალაქე პირთათვის.

მუხლი 3

ამ პაქტით მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, უზრუნველყონ მამაკაცისა და ქალისათვის თანასწორი უფლება, ისარგებლონ წინამდებარე პაქტით დადგენილი ყველა ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებით.

მუხლი 4

ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ იმ უფლებების გამოყენების დროს, რომლებსაც სახელმწიფო უზრუნველყოფს ამ პაქტის თანახმად, შესაბამის სახელმწიფოს შეუძლია ამ უფლებების შეზღუდვა კანონით განსაზღვრული წესით, მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ეს შეთავსებადია ამ უფლებათა ბუნებასთან, და მხოლოდ დემოკრატიულ საზოგადოებაში საერთო კეთილდღეობის ხელშეწყობის მიზნით.

მუხლი 5

1. ამ პაქტში არაფერი უნდა განიმარტოს, როგორც აღმნიშვნელი რომელიმე სახელმწიფოს, ვგუფის ან პირის უფლებისა, ეწეოდეს საქმიანობას ან ჩაიდინოს რაიმე ქმედება ამ პაქტით აღიარებულ უფლებათა და თავისუფლებათა მოსაპოვებლად ან უფრო მეტი მოცულობით შეზღუდვის მიზნით, ვიდრე ეს წინამდებარე პაქტით არის გათვალისწინებული.
2. დაუშვებელია, რომ ადამიანის რომელიმე ძირითადი უფლება, რომელიც აღიარებულია ან არსებობს რომელიმე სახელმწიფოში კანონმდებლობის, კონვენციების, წესებისა და ზნე-ჩვეულებების ძალით, შეიზღუდოს ან მოხდეს მისგან გადახვევა იმ საბაბით, რომ ამ პაქტით ასეთი უფლებები აღიარებული არ არის ან აღიარებულია ნაკლები მოცულობით.

ნაწილი III

მუხლი 6

1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ შრომის უფლებას, რაც მოიცავს ყოველი ადამიანის უფლებას, მოიპოვოს საარსებო სახსრები შრომით, რომელსაც თავისუფლად აირჩევს ან რომლებზეც დათანხმდება, და გადადგამენ შესაბამის ნაბიჯებს ამ უფლების დასაცავად.
2. ზემოაღნიშნული უფლებების სრული განხორციელების მიზნით, ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოთა ღონისძიებები უნდა შეიცავდეს პროფესიული და ტექნიკური სწავლებისა და ტრენინგების პროგრამებს, პოლიტიკასა და მეთოდოლოგიას, რათა მიღწეულ იქნეს განუხრელი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარება და სრული და შედეგიანი დასაქმება ისეთ პირობებში, სადაც თითოეული ადამიანის პოლიტიკური და ეკონომიკური თავისუფლება დაცული იქნება.

მუხლი 7

ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას, ჰქონდეს შრომის სამართლიანი და ხელსაყრელი პირობები, რაც, კერძოდ, გულისხმობს:

- ა) ანაზღაურებას, რომელიც ყველა დასაქმებულს უზრუნველყოფს სულ მცირე:

- (I) სამართლიანი ხელფასითა და შესაბამისი ანაზღაურებით რაიმე ნიშნით განსხვავების გარეშე, კერძოდ, ქალებისათვის შრომის ისეთი პირობების გარანტიას, რომელი პირობებიც მამაკაცის შრომის პირობებზე უარესი არ იქნება, და შესაბამისი ანაზღაურების შესაძლებლობას;
- (II) მასა და მის ოჯახს ღირსეული არსებობის შესაძლებლობით, ამ პაქტის დებულებათა შესაბამისად.
- ბ) უსაფრთხო და ჯანმრთელობის დაცვის მოთხოვნების შესაბამის შრომის პირობებს;
- გ) ყველასათვის უფრო მაღალ სამსახურებრივ საფეხურზე დაწინაურების თანაბარ შესაძლებლობას, მხოლოდ და მხოლოდ შრომითი სტაჟისა და კომპეტენციის შესაბამისად;
- დ) დასვენების, თავისუფალი დროის ქონისა და სამუშაო საათების გონივრული შეზღუდვის, აგრეთვე პერიოდული ანაზღაურებადი შეგუილების შესაძლებლობას, ისევე როგორც ანაზღაურებას საზოგადოებრივი უქმე დღეებისათვის.

მუხლი 8

1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია კისრულობენ უზრუნველყონ:
 - ა) თითოეული ადამიანის უფლება თავისი ეკონომიკური და სოციალური ინტერესების გასავითარებლად და დასაცავად, შექმნას პროფესიული კავშირები და შევიდეს ასეთ კავშირებში თავისი არჩევანით და შესაბამისი ორგანიზაციის წესების თანახმად. დაუმუშავებელია ამ უფლების განხორციელების შეზღუდვა, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, როდესაც შეზღუდვა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროებისა თუ საჯარო წესრიგის ინტერესებისათვის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად;
 - ბ) პროფესიული კავშირების უფლება შექმნან ეროვნული ფედერაციები და კონფედერაციები და ამ უკანასკნელთა უფლება შექმნან საერთაშორისო პროფესიული ორგანიზაციები ან შეუერთდნენ მათ;

გ) პროფესიული კავშირების უფლება იმოქმედონ თავისუფლად, რაიმე შეზღუდვის გარეშე, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, როდესაც ასეთი შეზღუდვა ზორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უმცირესობისა თუ საჯარო წესრიგის ინტერესებისათვის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად;

დ) გაფიცვების უფლება იმ პირობით, რომ ეს უკანასკნელი განხორციელდება კონკრეტული ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. ეს მუხლი არ ზღუდავს შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის შემადგენლობაში მყოფი პირების მხრიდან კანონის შესაბამისად ამ უფლებების გამოყენების შეზღუდვას.
3. ამ მუხლში არაფერი აძლევს უფლებას გაერთიანების თავისუფლები-სა და პროფესიული კავშირების შექმნის უფლების დაცვის შესახებ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის 1948 წლის კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს, მიიღონ საკანონმდებლო ღონისძიებები აღნიშნული კონვენციით გათვალისწინებული გარანტიების საზიანოდ ან კანონი გამოიყენონ ისე, რომ ზიანი მიაღვეს ამ გარანტიებს.

მუხლი 9

ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას სოციალურ უზრუნველყოფაზე, სოციალური დაზღვევის ჩათვლით.

მუხლი 10

ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ

1. ოჯახს, რომელიც საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი უჯრედია, უნდა გაეწიოს შეძლებისდაგვარად ყველაზე ფართო დაცვა და დახმარება, განსაკუთრებით მისი შექმნის დროს და იმ პერიოდში, როდესაც ბავშვებზე ზრუნვისა და მათი აღზრდის პასუხისმგებლობა ეკისრება. დაქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ორივე დასაქორწინებული მხარის თავისუფალი თანხმობის პირობებში.
2. განსაკუთრებულ დაცვას საჭიროებენ დედები მშობიარობამდე და მშობიარობის შემდეგ პერიოდის განსაზღვრული მონაკვეთის განმავლობაში. ამ პერიოდის მანძილზე მომუშავე დედებს უნდა მიეცეთ ანაზღაურებადი

შეგებულება ან შეგებულება შესაბამისი სოციალური უზრუნველყოფით;

3. დაცვისა და დახმარების განსაკუთრებული ღონისძიებები უნდა განხორციელდეს ყველა ბავშვისა და მოზარდის მიმართ ოჯახური წარმომავლობისა თუ სხვა გარემოებების მიუხედავად ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე. ბავშვები და მოზარდები დაცულ უნდა იქნენ ეკონომიკური და სოციალური ექსპლუატაციისაგან. მათი შრომის გამოყენება ზნეობისა და ჯანმრთელობისათვის საზიანო ან სიცოცხლისათვის საშიშ ან მათი ნორმალური განვითარების დამაბრკოლებელ რომელიმე სფეროში, კანონით უნდა დაისაჯოს. ამასთანავე, სახელმწიფოები აწესებენ ასაკობრივ ზღვარს, რომლის ქვემოთაც ბავშვთა ანაზღაურებადი შრომის გამოყენება კანონით აკრძალული და დასჯადი იქნება.

მუხლი II

1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას, მას და მის ოჯახს ჰქონდეს ცხოვრების სათანადო ღონე, შესაფერისი კვების, ტანისამოსისა და საცხოვრებლის ჩათვლით; აგრეთვე უფლებას, განუწყვეტლივ იუმჯობესებდეს ცხოვრების პირობებს. პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები ამ უფლების განხორციელების უზრუნველსაყოფად მიიღებენ შესაბამის ღონისძიებებს, აღიარებენ რა, ამ მხრივ, თავისუფალ თანხმობაზე დაფუძნებული საერთაშორისო თანამშრომლობის დიდ მნიშვნელობას.
2. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებმა, რომლებიც აღიარებენ თითოეული ადამიანის ძირითად უფლებას არ განიცდიდეს შიმშილს, ინდივიდუალურად და საერთაშორისო თანამშრომლობის გზით უნდა განახორციელონ შესაბამისი ღონისძიებები განსაკუთრებული პროგრამების ჩათვლით, რომლებიც საჭიროა, რათა
 - ა) გაუმჯობესდეს სურსათის წარმოების, შენახვისა და განაწილების მეთოდები ტექნიკური და სამეცნიერო ცოდნის სრული გამოყენების, კვების პრინციპების შესახებ ცოდნის გავრცელებისა და აგრარული სისტემების ისეთი განვითარებისა თუ რეფორმის გზით, რითაც მიიღწევა ბუნებრივი რესურსების ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება და განვითარება, და
 - ბ) მხედველობაში იქნეს მიღებული როგორც სურსათის იმპორტიორი, ისე ექსპორტიორი ქვეყნების პრობლემები, სურსათის

მსოფლიო მარაგის მოთხოვნილების შესაბამისად სამართლიანი განაწილების უზრუნველყოფის მიზნით.

მუხლი 12

1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას მიიღოს ფიზიკური და სულიერი ჯანმრთელობის უმაღლესი შესაძლო სტანდარტები.
2. ღონისძიებები, რომლებიც ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ამ უფლების სრული რეალიზაციისათვის, უნდა შეიცავდეს ღონისძიებებს, რომლებიც აუცილებელია:
 - ა) მკვდარშობადობისა და ბავშვთა სიკვდილიანობის შემცირებისა და ბავშვის ჯანსაღი განვითარების უზრუნველსაყოფად;
 - ბ) გარემოსდაცვითი და საწარმო ჰიგიენის ყველა ასპექტის გასაუმჯობესებლად;
 - გ) ეპიდემიური, ენდემური, პროფესიული და სხვა დაავადებების თავიდან ასაცილებლად, სამკურნალოდ და შესამოწმებლად;
 - დ) ისეთი პირობების შესაქმნელად, რომლებიც ავადმყოფობის შემთხვევაში ყველასათვის უზრუნველყოფს სამედიცინო დახმარებასა და მოვლას.

მუხლი 13

1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას მიიღოს განათლება. ისინი თანხმდებიან, რომ განათლება მართულ იქნეს ადამიანის პიროვნებისა და მისი ღირსების შემეცნების სრულად განვითარებისაკენ და განამტკიცებდეს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემას. ისინი ასევე თანხმდებიან, რომ განათლებამ ყველას მისცეს თავისუფალ საზოგადოებაში ეფექტიანი მონაწილეობის შესაძლებლობა, ყველა ერს, რასობრივ, ეთნიკურ და რელიგიურ ჯგუფს შორის განავითაროს ურთიერთგაგება, შემწყნარებლობა და მეგობრობა და ხელი შეუწყოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოღვაწეობას მშვიდობის შესანარჩუნებლად.
2. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ზემოაღნიშ-

ნული უფლების სრულად განხორციელებისათვის საჭიროა შემდეგი:

- ა) დაწყებითი განათლება იყოს ყველასათვის სავალდებულო და უფასო;
 - ბ) საშუალო განათლების მიღება მისი სხვადასხვა ფორმით, ტექნიკური და პროფესიული საშუალო განათლების ჩათვლით, გახდეს საყოველთაოდ შესაძლებელი და ხელმისაწვდომი ყველა შესაფერისი საშუალებით, კერძოდ, უფასო განათლების თანდათანობითი შემოღების გზით;
 - გ) უმაღლესი განათლება გახდეს ყველასათვის თანაბრად ხელმისაწვდომი თითოეულის შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, ყველა შესაფერისი საშუალებით და კერძოდ, უფასო განათლების თანდათანობით შემოღების გზით;
 - დ) ძირითადი განათლება წახალისდეს და გახდეს შეძლებისდაგვარად ინტენსიური იმ ადამიანებისათვის, რომელთაც არ მიუღიათ ან არ დაუსრულებიათ დაწყებითი განათლების სრული კურსი;
 - ე) აქტიურად გატარდეს ყველა საფეხურის სკოლათა სისტემის განვითარების პოლიტიკა, შეიქმნას სტიპენდიების შესაფერისი სისტემა და განუწყვეტლივ უზრუნველდებოდეს საგანმანათლებლო პერსონალის მატერიალური პირობები.
3. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულიან კისრულობენ პატივი სცენ მშობლებისა და, შესაბამის შემთხვევაში, კანონიერი მემკვიდრის თავისუფლებას, ბავშვებისათვის აირჩიონ არა მხოლოდ სახელმწიფო ხელისუფალთა მიერ დაარსებული, არამედ სხვა სკოლებიც, რომლებიც სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ან მოწონებული საგანმანათლებლო მოდელის მოთხოვნების მინიმუმს შეესაბამება, და უზრუნველყონ ბავშვების რელიგიური და ზნეობრივი აღზრდა საკუთარი რწმენის შესაფერისად.
4. ამ მუხლის არცერთი ნაწილი არ უნდა განიმარტოს, როგორც ხელის შემშლელი ცალკეულ პირთა და ორგანოთა თავისუფლებისათვის დააფუძნონ და მართონ საგანმანათლებლო დაწესებულებები ამ მუხლის პირველი პუნქტით გამოცხადებული პრინციპებისა და იმ მოთხოვნების თანახმად, რომ ამგვარ დაწესებულებებში მიღებული ცოდნა შეესაბამებოდეს სახელმწიფოს მიერ დადგენილი საგანმანათლებლო მოდელის

მუხლი 14

ამ პაქტის მონაწილე თითოეული სახელმწიფო, რომელმაც მონაწილედ გახდომის დროისათვის ვერ შეძლო სავალდებულო უფასო დაწყებითი განათლების უზრუნველყოფა თავისი მეტროპოლიის ფარგლებში ან საკუთარი იურისდიქციის ქვეშ არსებულ სხვა ტერიტორიაზე, კისრულობს ვალდებულებას, ორ წელიწადში შეიმუშავოს და მიიღოს მოქმედებათა დეტალური გეგმა, რათა თანდათან, წლების გონივრული რაოდენობის განმავლობაში, რაც გეგმით უნდა იყოს გაწერილი, განახორციელოს სავალდებულო უფასო განათლების პრინციპი.

მუხლი 15

1. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყველას უფლებას
 - ა) მონაწილეობდეს კულტურულ ცხოვრებაში;
 - ბ) სარგებლობდეს მეცნიერული პროგრესის შედეგებით და იყენებდეს მათ;
 - გ) მიიღოს სარგებელი იმ მორალური და მატერიალური ინტერესების დაცვით, რომლებიც გამომდინარეობს მისი ავტორობით შექმნილი ნებისმიერი მეცნიერული, ლიტერატურული თუ მხატვრული ნაშრომიდან.
2. აღნიშნული უფლების სრული განხორციელებისათვის ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოების მიერ მიღებული ზომები უნდა შეიცავდეს იმ ღონისძიებებს, რომლებიც აუცილებელია მეცნიერულ და კულტურულ მიღწევათა დასაცავად, განსავითარებლად და გასავრცელებლად.
3. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას პატივი სცენ თავისუფლებას, რაც აუცილებელია სამეცნიერო კვლევისა და შემოქმედებითი მოღვაწეობისათვის.
4. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ სარგებელს, რომელიც გამომდინარეობს მეცნიერებისა და კულტურის სფეროში საერთაშორისო კონტაქტებისა და თანამშრომლობის წახალისებისა და განვითარებიდან.

3. სამომქალაქო და პოლიტიკურ უზულეპათა საერთაშორისო პაქტი*

[ამონარიდები]

პრეამბულა

ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები, რომლებიც ითვალისწინებენ, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით გამოცხადებული პრინციპების შესაბამისად აღამიანთა ოჯახის ყველა წევრისათვის თანდაყოლილი ღირსებისა და თანასწორი და განუყოფელი უფლებების აღიარება მსოფლიოში წარმოადგენს თავისუფლების, სამართლიანობისა და საყოველთაო მშვიდობის საფუძველს,

აღიარებენ რა, რომ ეს უფლებები გამომდინარეობს აღამიანის პიროვნების თანდაყოლილი ღირსებიდან,

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1966 წლის 16 დეკემბრის 2200 A (XXI) რეზოლუციით. პაქტი ძალაში შევიდა 1976 წლის 23 მარტს. დღევანდელი მდგომარეობით 149 სახელმწიფო არის პაქტის მონაწილე: ავღანეთი, ალბანეთი, ალჟირი, ანგოლა, არგენტინა, სასომხეთი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსია, ბელგია, ბენინი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბოცვანა, ბრაზილია, ბულგარეთი, ურუგვაინა-ფასო, ბურუნდი, კამბოჯა, კამერუნი, კანადა, კაბო-ვერდე, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა, ჩადი, ჩილე, კოლუმბია, კონგო, კოსტა რიკა, კოტდ'ივუარი, ჰორვატია, კვიპროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კორეის დემოკრატიული რესპუბლიკა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დანია, ჯიბუტი, ღომინიკა, ღომინიკის რესპუბლიკა, ეკვატორი, ეკვატორი, ელ-სალვადორი, ეკვატორიული გვინეა, ერიტრია, ესტონეთი, ყოიოპია, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, გამბია, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გრენადა, გვატემალა, გვინეა, გაიანა, ჰაიტი, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდონეზია, ირანის ისლამური სახელმწიფო, ერაყი, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იამაიკა, იაპონია, იორდანია, კენია, კუვეიტი, ყირგიზეთი, ლატვია, ლიბანი, ლესოტო, ლიბია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მადაგასკარი, მალავი, მალი, მალტა, მაურიტიუსი, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, მაროკო, მოზამბიკი, ნამიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნიკარაგუა, ნიგერია, ნიგერ-ნორვეგია, პანამა, პარაგვაი, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, რუანდა, წმ. ვინსენტი და გრენადა, სან-მარინო, სეიგალი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სიერა ლეონე, სლოვაკეთი, სლოვენია, სომალი, სამხრეთი აფრიკა, ესპანეთი, შრი ლანკა, სუდანი, სურინამი, შვედეთი, შვეიცარია, სირიის არაბული რესპუბლიკა, ტაჯიკეთი, ტაილანდი, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, ტოგო, ტრინიდადი და ტოგადო, ტუნისი, თურქმენეთი, უგანდა, უკრაინა, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა, აშშ, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვენესუელა, ვიეტნამი, იემენი, ზამბია, ზიმბაბვე.

აღიარებენ რა, რომ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის თანახმად, მიღწევა თავისუფალი ადამიანის იდეალისა, რომელიც სარგებლობს სამოქალაქო და პოლიტიკური თავისუფლებით და თავისუფალია შიშისა და გაჭირვებისაგან, შესაძლებელია მხოლოდ ისეთ პირობებში, როცა ყველა შეძლებს ისარგებლოს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებებით, ისევე როგორც ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებებით,

ითვალისწინებენ რა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით სახელმწიფოთა მიერ ნაკისრ ვალდებულებას, ხელი შეუწყონ ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა საყოველთაო პატივისცემასა და დაცვას,

ითვალისწინებენ, რომ პიროვნება, გააჩნია რა მოვალეობები სხვა პიროვნებებისა და იმ საზოგადოებისადმი, რომელსაც ეკუთვნის, პასუხისმგებელია, იღწვოდეს ამ პაქტით აღიარებული ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემისა და დაცვისათვის,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

ნაწილი I

მუხლი 1

1. ყველა ხალხს აქვს თვითგამორკვევის უფლება. ამ უფლების საფუძველზე ისინი თავისუფლად განსაზღვრავენ პოლიტიკურ სტატუსს და ისწრაფვიან ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარებისაკენ.
2. ყველა ხალხს შეუძლია საკუთარი მიზნებისათვის თავისუფლად განკარგოს თავისი ბუნებრივი სიმდიდრე და რესურსები ურთიერთსარგებლიანობის პრინციპზე დაფუძნებული საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობისა და საერთაშორისო სამართლიდან გამომდინარე ვალდებულებებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე. დაუშვებელია ხალხს ჩამოერთვას საარსებო საშუალებანი.
3. ამ პაქტის მონაწილე ყველა სახელმწიფო, მათ შორის, რომელთაც არათვითმმართველი და სამეურვეო ტერიტორიების ადმინისტრირების პასუხისმგებლობა ეკისრება, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების დებულებების შესაბამისად, ხელს უნდა უწყობდეს თვითგამორკვევის უფლების განხორციელებას და პატივს სცემდეს ამ უფლებას.

ნაწილი II

მუხლი 2

1. ამ პაქტის მონაწილე თითოეული სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას პატივი სცეს და უზრუნველყოს მის ტერიტორიაზე და მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა ინდივიდისათვის ამ პაქტით აღიარებული უფლებები ყოველგვარი განსხვავების გარეშე, როგორც არის რასა, კანის ფერი, სქესი, ენა, რელიგია, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულება, ეროვნული თუ სოციალური წარმომადგენლობა, ქონებრივი, დაბადების ან სხვა მდგომარეობა.
2. თუ ეს არ არის გათვალისწინებული მოქმედი საკანონმდებლო თუ სხვა სახის ღონისძიებებით, წინამდებარე პაქტის თითოეული მონაწილე სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას, კონსტიტუციით გათვალისწინებული პროცედურებისა და ამ პაქტის დებულებების შესაბამისად, მიიღოს ისეთი საკანონმდებლო თუ სხვა სახის ღონისძიებები, რომლებიც აუცილებელი იქნება წინამდებარე პაქტში აღიარებული უფლებების განსახორციელებლად.
3. თითოეული წევრი სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას
 - ა) უზრუნველყოს, რომ ყველას, ვისაც დაერღვა ამ პაქტით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებები, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა.
 - ბ) უზრუნველყოს, რომ ყველას, ვინც ითხოვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიან საშუალებებს, ჰქონდეს უფლება დაცვის ასეთი საშუალებები დაუდგინოს კომპეტენტურმა სასამართლო, აღმასრულებელმა ან საკანონმდებლო ხელისუფლებამ, ან სხვა კომპეტენტურმა სახელისუფლებო ორგანომ, რომელსაც სახელმწიფოს სამართლებრივი სისტემით მინიჭებული აქვს ასეთი უფლებამოსილება, და განავითაროს სასამართლო დაცვის საშუალებების შესაძლებლობები;
 - გ) ამგვარი დაცვის საშუალებების გაცემის შემთხვევაში, უზრუნველყოს, რომ ხელისუფლების კომპეტენტურმა ორგანოებმა შეასრულონ ისინი.

მუხლი 3

ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას უზრუნველყონ მამაკაცისა და ქალის თანაბარი უფლება ისარგებლონ წინამდებარე პაქტით გათვალისწინებული სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებებით.

მუხლი 4

1. საგანგებო მდგომარეობის დროს, რომელიც ერის სიცოცხლეს ემუქრება და ოფიციალურად არის გამოცხადებული, პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ გადაუხვიონ პაქტით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებისაგან იმდენად, რამდენადაც ამას მოითხოვს მდგომარეობის სიმძაფრე, იმ პირობით, რომ ეს ღონისძიებები შეუთავსებელი არ იქნება მათ მიერ საერთაშორისო სამართლით ნაკისრ სხვა ვალდებულებებთან და არ გამოიწვევს დისკრიმინაციას რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის ან სოციალური წარმომავლობის ნიშნით.
2. ზემოთ ჩამოყალიბებული დებულება არ შეიძლება გახდეს მე-6, მე-7, მე-8 (1-ლი და მე-2 პუნქტები), მე-11, მე-15, მე-16 და მე-18 მუხლებისაგან გადახვევის საფუძველი.
3. ამ პაქტის მონაწილე ნებისმიერმა სახელმწიფომ, რომელიც თავად იყენებს გადახვევის უფლებას, გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნის საშუალებით დაუყოვნებლივ უნდა შეატყობინოს წინამდებარე პაქტის მონაწილე სხვა სახელმწიფოებს, თუ რომელი დებულებებიდან გადაუხვია და იმ მიზეზების შესახებ, რამაც გამოიწვია ასეთი გადახვევა. იმავე შუამავლის საშუალებით ხდება ამგვარი გადახვევის შეწყვეტის თარიღის თაობაზე შეტყობინება.

მუხლი 5

1. ამ პაქტში არაფერი უნდა განიმარტოს, როგორც აღმნიშვნელი რომელიმე სახელმწიფოს, ჯგუფის ან პირის უფლებისა, ეწეოდეს საქმიანობას ან ჩაიდინოს რაიმე ქმედება ამ პაქტით აღიარებულ უფლებათა და თავისუფლებათა მოსპობის ან უფრო მეტი მოცულობით შეზღუდვის მიზნით, ვიდრე ეს წინამდებარე პაქტით არის გათვალისწინებული.
2. დაუშვებელია, რომ ადამიანის რომელიმე ძირითადი უფლება, რომე-

ლიც აღიარებულია ან არსებობს რომელიმე სახელმწიფოში კანონმდებლობის, კონვენციების, წესებისა და ზნე-ჩვეულებების ძალით, შეიზღუდოს ან მოხდეს მისგან გადახვევა იმ საბაბით, რომ ამ პაქტით ასეთი უფლებები აღიარებული არ არის ან აღიარებულია ნაკლები მოცულობით.

ნაწილი III

მუხლი 6

1. სიცოცხლის უფლება თითოეული ადამიანის განუყოფელი უფლებაა. ამ უფლებას იცავს კანონი. არავის შეიძლება თვითნებურად წაერთვას სიცოცხლე.
2. ქვეყნებში, რომლებსაც არ გაუუქმებიათ სიკვდილით დასჯა, სასიკვდილო განაჩენი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ ყველაზე მძიმე დანაშაულისათვის დანაშაულის ჩადენის დროს მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, და თუ არ ეწინააღმდეგება წინამდებარე პაქტისა და გენოციდის დანაშაულის აღკვეთისა და დასჯის შესახებ კონვენციის დებულებებს. ეს სასჯელი შეიძლება სისრულეში იქნეს მოყვანილი მხოლოდ კომპეტენტური სასამართლოს მიერ გამოტანილი საბოლოო განაჩენის საფუძველზე.
3. როცა სიცოცხლის ხელყოფა წარმოადგენს გენოციდის დანაშაულს, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ ამ მუხლში არაფერი აძლევს წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოს უფლებას, რომ რაიმე საშუალებით გადაუხვიოს ნაკისრი ვალდებულების შესრულებიდან, რომელიც სახელმწიფოებმა იკისრეს გენოციდის დანაშაულის აღკვეთისა და დასჯის შესახებ კონვენციის დებულებების თანახმად.
4. ყოველ სიკვდილმისჯილს უფლება აქვს ითხოვოს შეწყალება ან განაჩენის შემსუბუქება. ამნისტია, შეწყალება ან სიკვდილით დასჯის განაჩენის შეცვლა დასაშვებია ყველა შემთხვევაში.
5. სასიკვდილო განაჩენის გამოტანა არ შეიძლება დანაშაულისათვის, რომელიც ჩაიდინეს 18 წლამდე ასაკის პირებმა, და მისი აღსრულება დაუშვებელია ორსული ქალების მიმართ.
6. ამ მუხლში არაფერი შეიძლება გახდეს იმის საფუძველი, რომ წი-

ნამდებარე პაქტის რომელიმე სახელმწიფომ გადადოს ან ხელი შეუშალოს სიკვდილით დასჯის გაუქმებას.

მუხლი 7

არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, ან სასტიკ, არაადამიანურ თუ ღირსების შემლახველ მოპყრობას, ან დასჯას. კერძოდ, არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს სამედიცინო თუ სამეცნიერო ცდების ჩატარებას მისი ნეაყოფლობითი თანხმობის გარეშე.

მუხლი 8

1. არავინ შეიძლება იმყოფებოდეს მონობაში; მონობა და მონათვაჭრობა ყველა მისი ფორმით აკრძალულია.
2. არავინ შეიძლება იმყოფებოდეს ყმობაში.
3. ა) არავის შეიძლება მოეთხოვოს იძულებითი ან სავალდებულო სამუშაოს შესრულება.
ბ) იმ ქვეყნებში, სადაც დანაშაულისათვის სასჯელის სახით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თავისუფლების აღკვეთა კატორღული სამუშაოებით, მე-3 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი არ უნდა იქნეს გაგებული როგორც კომპეტენტური სასამართლოს მიერ სასჯელის სახით კატორღული სამუშაოების შეფარდების აკრძალვა;
გ) ამ პუნქტის მნიშვნელობით ტერმინი „იძულებითი ან სავალდებულო სამუშაო“ არ მოიცავს:
(i) ნებისმიერ სამუშაოს, რომელიც არ არის მოხსენიებული „ბ“ ქვეპუნქტში და რომლის შესრულებაც, ჩვეულებრივ, სავალდებულოა პატიმრობისას, რაც შეფარდებულია სასამართლოს კანონიერი განაჩენის საფუძველზე ან ასეთი პატიმრობიდან პირობითი თავისუფლების განმავლობაში;
(ii) სამხედრო ხასიათის ნებისმიერ სამსახურს, ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურის ნაცვლად კანონის თანახმად დაკისრებულ სამსახურს იმ ქვეყნებში, სადაც შინაგანი მრწამსის გამო, სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის უფლება აღიარებულია;

(iii) ნებისმიერ სამსახურს, რომელიც დაკისრებულია საგანგებო მდგომარეობის ან უბედურების დროს, რაც საფრთხეს უქმნის ხალხის სიცოცხლეს ან კეთილდღეობას;

(iv) ნებისმიერ სამუშაოს ან სამსახურს, რომელიც ჩვეულებრივ მოქალაქეობრივ ვალდებულებებს განეკუთვნება.

მუხლი 9

1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება. არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს თვითნებურ დაკავებასა და დაპატიმრებას. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა კანონით განსაზღვრული საფუძვლებისა და პროცედურის შესაბამისად.
2. ყველა დაკავებულ პირს დაკავებისთანავე უნდა ეცნობოს მისი დაკავების მიზეზები და დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს მისთვის წაყენებული ყველა ბრალდება.
3. სისხლის სამართლის ბრალდებით დაკავებული ან დაპატიმრებული ყველა პირი დაუყოვნებლივ უნდა წარედგინოს მოსამართლეს ან სამართლო ხელისუფლების განხორციელებისათვის კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება უნდა ჰქონდეს, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონიერულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. საქმის განხილვის განმავლობაში პირის პატიმრობაში ყოფნა ზოგად წესად არ უნდა იქცეს, არამედ გათავისუფლება შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლო პროცესზე, სამართალწარმოების სხვა ეტაპსა და, საჭიროების შემთხვევაში, განაჩენის აღსრულებისათვის გამოცხადების გარანტიებით.
4. ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და გასცემს ბრძანებას მისი გათავისუფლების შესახებ, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.
5. ყველას, ვინც არის უკანონო დაკავების ან დაპატიმრების მსხვერპლი, აქვს კომპენსაციის მიღების უფლება.

მუხლი 10

1. ყველა თავისუფლებაშეზღუდულ პირს უფლება აქვს ჰუმანურად მო-

ექცნენ და პატივი სცენ მის თანდაყოლილ პიროვნულ ღირსებას.

2. ა) ბრალდებული პირები, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, განცალკევებული უნდა იყვნენ მსჯავრდებულებისაგან და უნდა ეპყრობოდნენ განსხვავებულად, რაც შეესაბამება არამსჯავრდებულ პირთა სტატუსს;
- ბ) არასრულწლოვანი ბრალდებულები განცალკევებით უნდა იყვნენ სრულწლოვანებისაგან და დაუყოვნებლივ უნდა წარდგნენ სასამართლოს წინაშე გადაწყვეტილების მიღების მიზნით.
3. პენიტენციურ სისტემაში პატიმართა მიმართ განხორციელებული მოპყრობის მიზანია მათი გამოსწორება და სოციალური რეაბილიტაცია. არასრულწლოვანი სამართალდამრღვევები განცალკევებული უნდა იყვნენ სრულწლოვანებისაგან და იმყოფებოდნენ ისეთ პირობებში, რომელი პირობებიც შეესაბამება მათ ასაკსა და სამართლებრივ სტატუსს.

მუხლი 11

არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება მხოლოდ იმის გამო, რომ არ შესწევს უნარი, შეასრულოს სახელმეკრულებო ვალდებულება.

მუხლი 12

1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს უფლება ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლებისა.
2. ყველა თავისუფალია, დატოვოს ნებისმიერი, მათ შორის, საკუთარი ქვეყანა.
3. დაუშვებელია ამ უფლებათა განხორციელებაზე რაიმე შეზღუდვის დაწესება, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია ეროვნული უშიშროების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის შესანარჩუნებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის თუ სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად და შესაბამისობაში მოდის წინამდებარე პაქტით გარანტირებულ უფლებებთან.
4. არავის შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას საკუთარ ქვეყანაში დაბრუნების უფლება.

წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე კანონიერად მცხოვრები უცხოელის გაძევება შეიძლება მხოლოდ კანონის შესაბამისად მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე და მას უნდა მიეცეს საშუალება, გაასაჩივროს გაძევების შესახებ გადაწყვეტილება და ამ მიზნით მისი საქმე განხილულ და წარმოდგენილ იქნეს კომპეტენტური ხელისუფლების ან კომპეტენტური ხელისუფლების მიერ სპეციალურად დანიშნული პირის ან პირების მიერ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეროვნული უშიშროებიდან გამოძინარე არსებობს დასაბუთებული მოსაზრებები, რომლებიც სხვაგვარად მოითხოვს.

1. ყველა პირი თანასწორია სასამართლოებისა და ტრიბუნალების წინაშე. წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ან სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ყველას აქვს მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი კომპეტენტური, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამოძინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნო ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს; თუმცა ყოველი სისხლისსამართლისა თუ სამოქალაქო საქმეზე გამოტანილი განაჩენი საქვეყნო უნდა იყოს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან, როცა საქმე ეხება საოჯახოსამართლებრივ დავებს ან ბავშვთა მეურვეობას.
2. ყოველი პირი, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად.
3. ყოველ პირს, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს, სულ მცირე, შემდეგი უფლებები:

- ა) მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ და დაწვრილებით ეცნობოს წარდგენილი ბრალდების არსი და საფუძველი;
 - ბ) ჰქონდეს საკმარისი დრო და შესაძლებლობანი საკუთარი დაცვის მოსამზადებლად და მის მიერ არჩეულ დამცველთან დასაკავშირებლად;
 - გ) გაასამართლონ უსაფუძვლო გაჭიანურების გარეშე;
 - დ) გაასამართლონ მისი თანდასწრებით და დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით; თუ არ ჰყავს დამცველი, ეცნობოს ასეთი უფლების შესახებ; და ჰყავდეს მისთვის დანიშნული დამცველი ყველა შემთხვევაში, როდესაც ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები; და თუ მას არ გააჩნია საკმარისი საშუალება სამართლებრივი მომსახურების ასანაზღაურებლად, უფასოდ ისარგებლოს ასეთი მომსახურებით;
 - ე) დაკითხოს ან დააკითხვინოს ბრალდების მოწმეები და გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეთა თანაბარ პირობებში;
 - ვ) ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო დახმარებით, თუ მას არ შეუძლია გაიგოს სასამართლოში გამოყენებული ენა, ან ილაპარაკოს ამ ენაზე;
 - ზ) არ იყოს იძულებული მისცეს თავისი საწინააღმდეგო ჩვენება, ან აღიაროს ბრალი.
4. არასრულწლოვანთა საქმეების განხილვის პროცედურა უნდა ითვალისწინებდეს მათ ასაკსა და რეაბილიტაციისათვის ხელშეწყობის სურვილს.
 5. ყველას, ვინც სასამართლოს მიერ მსჯავრდებულია სისხლის სამართლის დანაშაულისათვის, აქვს უფლება, მისი მსჯავრდება ან მისთვის დანიშნული სასჯელი გადაასინჯინოს ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს კანონის შესაბამისად.
 6. თუ საბოლოო გადაწყვეტილებით პირი მსჯავრდებულია სისხლის სამართლის დანაშაულისათვის და ზემდგომში მისი ეს მსჯავრდება გაუქმდა, ან სასჯელის მოხდისაგან ის გათავისუფლდა, რადგან

ახალმა ან ახლად გამოვლენილმა გარემოებებმა ცხადყო, რომ მართლმსაჯულება არაჯეროვნად განხორციელდა, და თუკი, არ დამტკიცდება, რომ მანამდე უცნობი გარემოებების დროულად აღმოჩენის ან გამოვლენის შეფერხება მთლიანად ან ნაწილობრივ ამავე პირის მიზეზით მოხდა, ამგვარი მსჯავრდების გამო შეფარდებული სასჯელისათვის მას მიეკუთვნება კომპენსაცია შესაბამის სახელმწიფოში მოქმედი კანონმდებლობისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად.

7. დაუშვებელია სისხლის სამართლის წესით პირის ხელმეორედ გასამართლება ან დასჯა იმ დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც ის ერთხელ უკვე საბოლოოდ იქნა გამართლებული ან მსჯავრდებული შესაბამისი სახელმწიფოს კანონმდებლობისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად.

მუხლი 15

1. არავინ შეიძლება მიიჩნიონ ბრალეულად რაიმე დანაშაულის ჩადენაში ისეთი მოქმედების ან უმოქმედობის გამო, რომელიც ჩადენის დროს არ ითვლებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულად ეროვნული ან საერთაშორისო სამართლის მიხედვით. არც იმაზე უფრო მკაცრი სასჯელი შეიძლება შეეფარდოს ვინმეს, ვიდრე სასჯელი, რომელიც გამოიყენებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენის დროს. თუ დანაშაულის ჩადენის შემდგომ საკანონმდებლო ნორმა დაადგენს უფრო მსუბუქ სასჯელს, სამართალდამრღვევი ისარგებლებს ასეთით.
2. ეს მუხლი ხელს არ შეუშლის ნებისმიერი პირის გასამართლებასა და დასჯას რაიმე მოქმედების ან უმოქმედობისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროისათვის მიიჩნეოდა დანაშაულად საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპების მიხედვით.

მუხლი 16

ყველას, სადაც უნდა იმყოფებოდეს, აქვს უფლება ცნონ მისი სამართალსუბიექტობა.

მუხლი 17

1. არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს პირად და ოჯახურ ცხოვრებაში, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერაში თვითნებურ ან უკანონო ჩარევას, ისევე როგორც მისი პატივისა და რეპუტაციის ხელყოფას.
2. ყველას აქვს უფლება დაცული იყოს კანონის მიერ ასეთი ჩარევისა და ხელყოფისაგან.

მუხლი 18

1. ყველას აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა. ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას საკუთარი შეხედულებისამებრ ჭონდეს ან მიიღოს რელიგია ან რწმენა და, აგრეთვე, თავისუფლებას როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად, საქვეყნოდ ან განკერძოებით, გააცხადოს თავისი რელიგია თუ რწმენა აღმსარებლობით, რიტუალების აღსრულებით, წესების დაცვითა და სწავლებით.
2. არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს იძულებას, რაც ლახავს მის თავისუფლებას ჭონდეს ან მიიღოს საკუთარი არჩევანის რელიგია ან რწმენა.
3. რელიგიის ან რწმენის გაცხადების თავისუფლება ექვემდებარება მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობის თუ მორალის ან სხვათა ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.
4. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას პატივი სცენ მშობელთა და, შესაბამის შემთხვევაში, კანონიერ მეურვეთა თავისუფლებას, საკუთარი მრწამსის შესაბამისად უზრუნველყონ თავიანთი ბავშვების რელიგიური და ზნეობრივი აღზრდა.

მუხლი 19

1. ყველას აქვს უფლება, ჭონდეს მოსაზრებები ვინმეს ჩარევის გარეშე.
2. ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას, მიუხედავად საზღვრებისა, მიიძიოს, მიიღოს და გაავრცელოს ყველა სახის ინფორმაცია და მოსაზრებები ზეპი-

რად, წერილობით ან პრესის მეშვეობით, ხელოვნების სახით ან ნებისმიერი სხვა საშუალებით საკუთარი არჩევანისამებრ.

3. წინამდებარე მუხლის მე-2 პუნქტში მოცემული უფლების განხორციელება დაკავშირებულია სპეციალურ მოვალებებთან და პასუხისმგებლობებთან. ამიტომაც უფლება შეიძლება დაექვემდებაროს გარკვეულ შეზღუდვებს, მაგრამ ეს შეზღუდვები შესაძლოა იყოს მხოლოდ კანონით გათვალისწინებული და აუცილებელი:

- ა) სხვათა უფლებათა ან რეპუტაციის დასაცავად;
- ბ) ეროვნული უშიშროების, საჯარო წესრიგის, ჯანმრთელობისა თუ ზნეობის დასაცავად.

მუხლი 20

1. ომის ნებისმიერი პროპაგანდა იკრძალება კანონით.
2. ყოველგვარი ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური შუღლის გაღვივებისაკენ მიმართული გამოხატვა, რომლის მიზანია დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წაქეზება, იკრძალება კანონით.

მუხლი 21

მშვიდობიანი შეკრების უფლება აღიარებულია. დაუშვებელია რაიმე შეზღუდვის დაწესება ამ უფლების განხორციელებაზე, გარდა ისეთი შემთხვევისა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობის თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.

მუხლი 22

1. ყველას აქვს უფლება სხვებთან გაერთიანების თავისუფლებისა, მათ შორის, უფლება პროფესიული კავშირების შექმნისა და მასში გაერთიანებისა საკუთარი ინტერესების დასაცავად.
2. დაუშვებელია რაიმე შეზღუდვის დაწესება ამ უფლების განხორციელებაზე, გარდა ისეთი შემთხვევისა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროე-

ბის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობის თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად. ეს მუხლი არ კრძალავს შეიარაღებული ძალებისა და პოლიციის შემადგენლობაში მყოფ პირთათვის ამ უფლებით სარგებლობაზე კანონიერი შეზღუდვების დაწესებას.

3. ამ მუხლში არაფერი აძლევს უფლებას გაერთიანების თავისუფლებისა და პროფესიული კავშირების შექმნის უფლების დაცვის შესახებ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის 1948 წლის კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს, მიიღონ საკანონმდებლო ღონისძიებები აღნიშნული კონვენციით გათვალისწინებული გარანტიების საზიანოდ ან კანონი გამოიყენონ ისე, რომ ზიანი მიაღწეს ამ გარანტიებს.

მუხლი 23

1. ოჯახი არის საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი უჯრედი და მას უფლება აქვს დაცული იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან.
2. მამაკაცებსა და ქალებს, რომლებმაც მიაღწიეს ქორწინების ასაკს, უფლება აქვთ დაქორწინდნენ და შექმნან ოჯახი.
3. დაქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ორივე დასაქორწინებელი მხარის თავისუფალი თანხმობის პირობებში.
4. ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა გადადგან სათანადო ნაბიჯები დაქორწინების დროს, ქორწინების განმავლობაში და მისი შეწყვეტის შემთხვევაში მეუღლეთა თანასწორი უფლებებისა და მოვალეობების უზრუნველსაყოფად. განქორწინების შემთხვევაში გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ყველა ბავშვის აუცილებელი დაცვა.

მუხლი 24

1. თითოეულ ბავშვს, რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი მდგომარეობის ან დაბადების ნიშნით ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, უფლება აქვს დაცვის ისეთ ღონისძიებებზე, რომლებიც მას, როგორც არასრულწლოვანს, უნდა გაუწიოს ოჯახმა, საზოგადოებამ და სახელმწიფომ.

2. თითოეული ბავშვი დაბადების შემდეგ დაუყოვნებლივ უნდა იქნეს რეგისტრირებული და მიეცეს სახელი და გვარი.
3. თითოეულ ბავშვს აქვს მოქალაქეობის მიღების უფლება.

მუხლი 25

ყველა მოქალაქეს მე-2 მუხლში ნახსენები რაიმე დისკრიმინაციისა და ყოველგვარი დაუსაბუთებელი შეზღუდვის გარეშე უნდა ჰქონდეს უფლება და შესაძლებლობა

- ა) მონაწილეობა მიიღოს სახელმწიფო საქმეთა წარმოებაში უშუალოდ ან მის მიერ თავისუფლად არჩეულ წარმომადგენელთა მეშვეობით.
- ბ) მისცეს ხმა და არჩეულ იქნეს პერიოდულ და სამართლიან არჩევნებში საყოველთაო და თანასწორი ხმის მიცემის უფლებით, რომელიც ჩატარებული იქნება ფარული კენჭისყრით, რაც უზრუნველყოფს ამომრჩევლთა თავისუფალი ნების გამოხატვას.
- გ) თანაბარ საფუძველზე შეეძლოს თავისი ქვეყნის სახელმწიფო სამსახურში.

მუხლი 26

ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და დისკრიმინაციის გარეშე ყველას აქვს უფლება თანაბრად იყოს დაცული კანონის მიერ. ამ მიმართებით, კანონმა უნდა აკრძალოს ყოველგვარი დისკრიმინაცია და უზრუნველყოფდეს ყველა პირის თანასწორ და ეფექტიან დაცვას რასის, კანის ფერის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, დაბადების თუ სხვა მდგომარეობის ნიშნით ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე.

მუხლი 27

იმ სახელმწიფოებში, სადაც არსებობენ ეთნიკური, რელიგიური ან ლინგვისტური უმცირესობები, პირებს, რომლებიც ასეთ უმცირესობებს განეკუთვნებიან, არ შეიძლება უარი ეთქვათ უფლებაზე თავისი ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად ისარგებლონ საკუთარი კულტურით, აღიარონ საკუთარი რელიგია და დაიცვან წესები, ან გამოიყენონ თავიანთი მშობლიური ენა.

ნაწილი IV

მუხლი 40

1. წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას წარადგინონ მოხსენებები, წინამდებარე პაქტით აღიარებულ უფლებათა განხორციელებისათვის მათ მიერ დასახული ღონისძიებებისა და პროგრესის შესახებ, რომელსაც ამ უფლებათა გამოყენებაში მიაღწიეს
 - ა) შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოთა მიმართ ამ პაქტის ძალაში შესვლიდან ერთი წლის მანძილზე;
 - ბ) ნებისმიერ შემთხვევაში, კომიტეტის* მოთხოვნის შესაბამისად.
2. ყველა მოხსენება წარედგინება გაერთიანებული ერების გენერალურ მდივანს, რომელიც ხსენებულ მოხსენებას განსახილველად უგზავნის კომიტეტს. მოხსენებაში უნდა აღინიშნოს ის ფაქტორები და სიძნელები, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, რომლებიც გავლენას ახდენს წინამდებარე პაქტის განხორციელებაზე.
3. გაერთიანებული ერების გენერალურ მდივანს, კომიტეტთან კონსულტაციების შემდეგ, შეუძლია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დაინტერესებულ სპეციალიზებულ დაწესებულებებს გაუგზავნოს მოხსენებათა იმ ნაწილების ასლები, რომლებიც შეიძლება მათი კომპეტენციის სფეროს განეკუთვნებოდეს.
4. კომიტეტი შეისწავლის წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოთა მიერ წარდგენილ მოხსენებებს. კომიტეტი უგზავნის მონაწილე სახელმწიფოებს თავის მოხსენებებსა და, საჭიროების შემთხვევაში, ზოგად კომენტარებს. კომიტეტს ასევე შეუძლია ხსენებული კომენტარები და წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებისაგან მიღებული მოხსენებების ასლები გაუგზავნოს ეკონომიკურ და სოციალურ საბჭოს.
5. წინამდებარე პაქტის მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ კომიტეტს წარუდგინონ თავიანთი მიმოხილვები ამ მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად გაკეთებული ნებისმიერი კომენტარის თაობაზე.

* ადამიანის უფლებათა კომიტეტი დაარსდა პაქტის 28-ე მუხლის თანახმად.

3 (ა). სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის ფაკულტატური ოქმი*

[ამონარიდები]

წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოები,

ითვალისწინებენ რა, რომ სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის (შემდგომში „პაქტი“) მიზნების მისაღწევად და მისი დებულებების განსახორციელებლად მიზანშეწონილი იქნებოდა პაქტის IV ნაწილის საფუძველზე შექმნილ ადამიანის უფლებათა კომიტეტს (შემდგომში „კომიტეტი“) მიეცეს შესაძლებლობა წინამდებარე ოქმის შესაბამისად მიიღოს და განიხილოს შეტყობინებები ცალკეული პირებისაგან, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ ისინი პაქტში აღნიშნული რომელიმე უფ-

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1966 წლის 16 დეკემბრის 2200 A (XXI) რეზოლუციით. ოქმი ძალაში შევიდა 1976 წლის 3 იანვარს. დღეგანდელი მდგომარეობით 147 სახელმწიფო არის ოქმის მონაწილე: ალბანეთი, ალბანეთი, ალჟირი, ანგოლა, არგენტინა, სასომხეთი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსია, ბელგია, ბენინი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბრაზილია, ბულგარეთი, ბურკინა-ფასო, ბურუნდი, კამბოჯა, კამერუნი, კანადა, კაბო-ვერდე, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა, ჩადი, ჩილე, კოლუმბია, კონგო, კოსტა რიკა, კოტდ'ივუარი, ზორვატია, კვიბროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კორეის დემოკრატიული რესპუბლიკა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დანია, ჯიბუტი, დომინიკა, დომინიკის რესპუბლიკა, ეკვადორი, ეკვატორული ელ-სალვადორი, ეკვატორული გვინეა, ერიტრია, ესტონეთი, ეთიოპია, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, გამბია, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გრენადა, გვატემალა, გვინეა, გვინეა-ბისაუ, გაიანა, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდოეთი, ირანის ისლამური სახელმწიფო, ერაყი, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იამაიკა, იაპონია, იორდანია, კენია, კუვეიტი, ყირგიზეთი, ლატვია, ლიბანი, ლესოთო, ლიბია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მადაგასკარი, მალავი, მალი, მალტა, მაურითიუსი, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, მაროკო, ნამიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნიკარაგუა, ნიგერი, ნიგერია, ნორვეგია, პანამა, პარაგვაი, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, რუანდა, წმ. ვინსენტი და გრენადა, სან-მარინო, სენეგალი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სიერა ლეონე, სლოვაკეთი, სლოვენია, სოლომონის კუნძულები, სომალი, ესპანეთი, შრი ლანკა, სუდანი, სურინამი, შვედეთი, შვეიცარია, სირიის არაბული რესპუბლიკა, ტაჯიკეთი, ტაილანდი, მაკედონიის ყოფილი თუგოსლავიის რესპუბლიკა, ტიმორი, ტოგო, ტრინიდადი და ტობაგო, ტუნისი, თურქმენეთი, უგანდა, უკრაინა, დიდი ბრიტანიის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, ტანზანია გაერთიანებული რესპუბლიკა, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვენესუელა, ვიეტნამი, იემენი, ზამბია, ზიმბაბუე.

ლების დარღვევის მსხვერპლნი არიან,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

მუხლი 1

პაქტის მონაწილე სახელმწიფო, რომელიც წინამდებარე ოქმის მონაწილე ხდება, აღიარებს კომიტეტის კომპეტენციას მიიღოს და განიხილოს შეტყობინება მისი იურისდიქციის ქვემდებარე პირებისაგან, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ აღნიშნული მონაწილე სახელმწიფოს მიერ პაქტში მოყვანილი რომელიმე უფლების დარღვევის მსხვერპლნი არიან. კომიტეტის მიერ არც ერთი შეტყობინება არ მიიღება, თუ იგი ეხება პაქტის მონაწილე სახელმწიფოს, რომელიც არ არის წინამდებარე ოქმის მონაწილე.

მუხლი 2

პირველი მუხლის დებულებების დაცვის შემთხვევაში, პირებს, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ პაქტში ჩამოთვლილი მათი რომელიმე უფლება დაირღვა, და რომლებმაც ამოწურეს შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის ყველა არსებული საშუალება, შეუძლიათ კომიტეტს განსახილველად წარუდგინონ წერილობითი შეტყობინება.

მუხლი 3

კომიტეტს შეუძლია დაუშვებლად გამოაცხადოს წინამდებარე ოქმის შესაბამისად წარდგენილი შეტყობინება, რომელიც ანონიმურია ან, მისი აზრით, წარმოადგენს ასეთი შეტყობინების წარდგენის უფლების ბოროტად გამოყენებას, ან შეუთავსებელია პაქტის დებულებებთან.

მუხლი 4

1. მე-3 მუხლის დებულებათა დაცვის შემთხვევაში, კომიტეტი წინამდებარე ოქმის თანახმად წარდგენილ ნებისმიერ შეტყობინებას აცნობებს წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოს, რომელიც მტკიცების თანახმად არღვევს პაქტის რომელიმე დებულებას.
2. შეტყობინების მიმღები სახელმწიფო ექვსი თვის მანძილზე წარუდგენს კომიტეტს წერილობით განმარტებებს ან განცხადებებს, სადაც განმარტებული იქნება ეს საკითხი და ნებისმიერი ღონისძიება, თუ ასეთს ადგილი ჰქონდა, რომელიც შეიძლება ამ სახელმწიფოს მიერ იყოს გამოყენებული.

მუხლი 5

1. კომიტეტი, წინამდებარე ოქმის შესაბამისად მიღებულ შეტყობინებებს, განიხილავს ცალკეული პირებისა და დაინტერესებული მონაწილე სახელმწიფოს მიერ მისთვის წარდგენილი ყველა წერილობითი მონაცემის გათვალისწინებით.
2. კომიტეტი არ განიხილავს პირთა არცერთ შეტყობინებას, ვიდრე არ დარწმუნდება, რომ:
 - ა) იგივე საკითხი არ განიხილება საერთაშორისო გამოძიების ან მოგვარების სხვა პროცედურის შესაბამისად;
 - ბ) მოცემულმა პირმა ამოწურა შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის ყველა ხელმისაწვდომი საშუალება.
- ეს წესი არ მოქმედებს ისეთ შემთხვევებში, როცა აღნიშნულ საშუალებათა გამოყენება გაუპართლებლად ჭიანურდება.
3. ამ ოქმით გათვალისწინებული შეტყობინებების განხილვისას კომიტეტი აწვობს დახურულ სხდომას.
4. კომიტეტი თავის მოსაზრებებს აცნობებს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოსა და პირს.

მუხლი 6

კომიტეტი პაქტის 45-ე მუხლით გათვალისწინებულ ყოველწლიურ მოხსენებას ურთავს წინამდებარე ოქმის შესაბამისად გაწეული საქმიანობის მოკლე ანგარიშს.

3 (ბ). სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მეორე

ფაკულტატური ოქმი*

სიკვდილით დასჯის გაუქმების შესახებ

[ამონარიდები]

ამ ოქმის მონაწილე სახელმწიფოები,

სჯერათ რა, რომ სიკვდილით დასჯის გაუქმება ხელს შეუწყობს ადამიანის ღირსების ამაღლებასა და ადამიანის უფლებათა პროგრესულ განვითარებას,

იხსენებენ რა, 1948 წლის 10 დეკემბრის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციასა და 1966 წლის 16 დეკემბრის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტს,

აღნიშნავენ რა, რომ სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-6 მუხლი მკაცრად მიუთითებს, რომ სიკვდილით დასჯის გაუქმება სასურველია,

ითვალისწინებენ რა, რომ სიკვდილით დასჯის გაუქმება განხილულ უნდა იქნეს, როგორც სიცოცხლის უფლებით სარგებლობის საკითხში პროგრესული ნაბიჯი,

გამოხატავან რა სურვილს, შეასრულონ საერთაშორისო ვალდებულება სიკვდილით დასჯის გაუქმების თაობაზე,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1989 წლის 15 დეკემბრის 44/128 რეზოლუციით. ფაკულტატური ოქმი ძალაში შევიდა 1991 წლის 11 ივლისს. დღევანდელი მდგომარეობით 49 სახელმწიფო არის ოქმის მონაწილე: ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბელგია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, კაბო-ვერდე, კოლუმბია, კოსტა რიკა, ზორვატია, კვიპროსი, დანია, ჯიბუტი, ეკვადორი, ფინეთი, საქართველო, გერმანია, საბერძნეთი, უნგრეთი, ისლანდია, ირლანდია, იტალია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მალტა, მონაკო, მოზამბიკი, ნამიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნორვეგია, პანამა, პორტუგალია, რუმინეთი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სლოვაკეთი, სლოვენია, სამხრეთ აფრიკა, ესპანეთი, შვედეთი, შვეიცარია, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, თურქმენეთი, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, ურუგვაი, ვენესუელა.

მუხლი 1

1. წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოს იურისდიქციაში არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს სიკვდილით დასჯას.
2. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო იღებს ყველა საჭირო ზომას, რათა მათი იურისდიქციის ფარგლებში გაუქმდეს სიკვდილით დასჯა.

მუხლი 2

1. წინამდებარე ოქმზე დათქმები დაუშვებელია, გარდა რატიფიკაციისა და მიერთების დროს გაკეთებული დათქმებისა, რომლებიც უზრუნველყოფენ ომის დროს სიკვდილით დასჯის გავრცელებას სამხედრო ხასიათის ყველაზე სამიმ დანაშაულებებზე.
2. მონაწილე სახელმწიფომ, რომელიც რატიფიკაციის ან მიერთების დროს დათქმას აკეთებს, გაერთიანებული ერების გენერალურ მდივანს უნდა აცნობოს ქვეყნის კანონმდებლობის იმ დებულებების შესახებ, რომლებიც ომის დროს გამოიყენება.
3. მონაწილე სახელმწიფომ, რომელსაც გაკეთებული აქვს დათქმა, გაერთიანებული ერების გენერალურ მდივანს უნდა აცნობოს მის ტერიტორიაზე მიმდინარე საომარი მდგომარეობის დაწყებისა და დასრულების შესახებ.

მუხლი 3

წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოებმა მათ მიერ ადამიანის უფლებათა კომიტეტში წარდგენილ მოხსენებაში პაქტის მე-40 მუხლის შესაბამისად უნდა შეიტანონ ინფორმაცია იმ ზომების შესახებ, რომლებიც მათ მიერ მიღებულ იქნა წინამდებარე ოქმის განსახორციელებლად.

...

მუხლი 5

1966 წლის 16 დეკემბრის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის პირველი ფაკულტატური ოქმის მონაწილე სახელმწიფოებთან მიმართებით, ადამიანის უფლებათა კომიტეტის კომპეტენცია მიიღოს და განიხილოს შეტყობინებები სახელმწიფოს იურისდიქციას დაექვემდებარებული ინდივიდებისაგან, უნდა გავრცელდეს წინამდებარე ოქმის დებულებებზეც, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მონაწილე სახელმწიფოს რატიფიკაციის ან მიერთების დროს გაკეთებული აქვს საწინააღმდეგო განცხადება.

II ნაწილი

გაერთიანებული ერების
ორგანიზაციის ფარგლებში
მოქმედი სხვა ხელშეკრულებები

4. საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოსაფხვრელად*

[ამონარიდები]

ნაწილი I

მუხლი I

1. ამ კონვენციაში ტერმინი „რასობრივი დისკრიმინაცია“ ნიშნავს ნებისმიერ განსხვავებას, გამორიცხვას, შეზღუდვას ან უპირატესობას, რომელიც ეფუძნება რასას, კანის ფერს, ეროვნულ თუ ეთნიკურ წარმომავლობას და, რომელიც მიზნად ისახავს გააუქმოს ან ხელი

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1965 წლის 21 დეკემბრის 2106 A (XX) რეზოლუციით. კონვენცია ძალაში შევიდა 1969 წლის 4 იანვარს. დღევანდელი მფლობარეობით 168 სახელმწიფო არის კონვენციის მონაწილე: ავღანეთი, ალბანეთი, ალჟირი, ანტიგუა და ბარბუდა, არგენტინა, სასომხეთი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, გაბონი, ბაჰრეინი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსია, ბელგია, ბელიზი, ბენინი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბოცვანა, ბრაზილია, ბულგარეთი, ბურკინა-ფასო, კამერუნი, კანადა, კაბო-ვერდე, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა, ჩადი, ჩილე, კოლუმბია, კონგო, კოსტა რიკა, კოტდ'ივუარი, ზორგატია, კუბა, კუიპროსი, ნეხეთის რესპუბლიკა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დანია, დომინიკის რესპუბლიკა, ეკვადორი, ეკვატორული, ელ-სალვადორი, ეკვატორული გვინეა, ერიტრია, ესტონეთი, ეთიოპია, ფიჯი, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, გამბია, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გვატემალა, გვინეა, გაიანა, ჰაიტი, ვატიკანი, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდონეზია, ირანის ისლამური სახელმწიფო, ერაყი, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იამბიკა, იაპონია, იორდანია, ყაზახეთი, კენია, კუვეიტი, ყირგიზეთი, ლათსია, სახალხო-დემოკრატიული რესპუბლიკა, ლატვია, ლიბანი, ლესოტო, ლიბია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მადაგასკარი, მალაი, მალდივი, მალი, მალტა, მაურიტანია, მაურიტოუსი, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, მაროკო, მოზამბიკი, ნამიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნიკარაგუა, ნიგერი, ნიგერია, ნორვეგია, ომანი, პაკისტანი, პანამა, პაპუა ახალი გვინეა, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კატარი, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, რუანდა, წმ. ლუსია, წმ. ვინსენტი და გრენადა, სან-მარინი, საუდის არაბეთი, სენეგალი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სიერა ლეონე, სლოვაკეთი, სლოვენია, სომალი, სამხრეთ აფრიკა, ესპანეთი, შრი ლანკა, სუდანი, სუდინამი, სვაზილენდი, შვედეთი, შვეიცარია, სირიის არაბული რესპუბლიკა, ტაჯიკეთი, ტაილანდი, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, ტიმორი, ტოგო, ტონგა, ტრინიდადი და ტობაგო, ტუნისი, თურქეთი, თურქმენეთი, უგანდა, უკრაინა, არაბეთის გაერთიანებული საემიროები, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა, აშშ, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვენესუელა, ვიეტნამი, იემენი, ზამბია, ზიმბაბუე.

შეუშალოს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა აღიარებას, სარგებლობას ან განხორციელებას თანაბარ საფუძველზე, საზოგადოებრივი ცხოვრების პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ ან სხვა ნებისმიერ სფეროში.

2. ეს კონვენცია არ ვრცელდება განსხვავებებზე, გამორიცხვებზე, შეზღუდვებზე ან უპირატესობებზე, რომლებსაც ადგენს ამ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფო თავის მოქალაქეებსა და არამოქალაქეებზე.
3. ამ კონვენციაში არაფერი უნდა იქნეს გაგებული როგორც რაიმე ფორმით ზემოქმედება მონაწილე სახელმწიფოების მიერ ეროვნების, მოქალაქეობის ან ნატურალიზაციისათვის დადგენილ სამართლებრივ დებულებებზე, რადგან აღიარებულია, რომ ასეთი პირობები არ ახდენს ცალკეულ ეროვნებათა დისკრიმინაციას.
4. სპეციალური ზომები, რომლებიც მიღებულია ერთადერთი მიზნით, რომ აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოფილ იქნეს რომელიმე რასობრივი ან ეთნიკური ჯგუფის ან პირის, რომლებიც მოითხოვენ ასეთ დაცვას, თანაბარი პროგრესი, რათა ასეთი ჯგუფები ან პირები უზრუნველყოფილი იყვნენ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა სარგებლობის ან გამოყენების თანაბარი შესაძლებლობებით, არ უნდა ჩაითვალოს რასობრივ დისკრიმინაციად, თუმცა ასეთი ზომები როგორც შედეგი ხელს არ უნდა უწყობდეს ცალკეული რასობრივი ჯგუფებისათვის განსხვავებული უფლებების შენარჩუნებასა და გავრცობას იმ მიზნების მიღწევის შემდეგ, რისთვისაც იქნა შემოღებული.

მუხლი 2

1. მონაწილე სახელმწიფოები გმოხენ რასობრივ დისკრიმინაციას და კისრულობენ ვალდებულებას ყველა შესაბამისი საშუალებით და დაყოვნების გარეშე, შეიმუშაონ რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის პოლიტიკა და ხელი შეუწყონ რასებს შორის ურთიერთგაგებას. ამ მიზნით,
 - ა) თითოეული მონაწილე სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას არ მიიღოს მონაწილეობა რასობრივი დისკრიმინაციის არც ერთ ქმედებასა და პრაქტიკაში პირების, პირთა ჯგუფის ან

დაწესებულებების წინააღმდეგ და უზრუნველყოს, რომ ხელი-
სუფლების ყველა ცენტრალურმა და ადგილობრივმა ორგანომ
და დაწესებულებამ იმოქმედოს ამ მოვალეობის შესაბამისად;

- ბ) თითოეული მონაწილე სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას არ დჰაფინანსოს, არ დაიცვას ან არ დაეხმაროს ნებისმიერი პირის ან ორგანიზაციის მიერ რასობრივი დისკრიმინაციის განხორციელებას;
 - გ) თითოეული მონაწილე სახელმწიფო იღებს ეფექტიან ზომებს, რათა გადასინჯოს სამთავრობო, ცენტრალური და ადგილობრივი პოლიტიკა და შეასწოროს, გააუქმოს ან ძალადაკარგულად გამოაცხადოს ნებისმიერი კანონი ან წესი, რომელსაც შეუძლია შექმნას და განამტკიცოს რასობრივი დისკრიმინაცია, სადაც ის არსებობს;
 - დ) თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ, არსებული გარემოებების შესაბამისად, ყველა ხელმისაწვდომი საშუალებით, მათ შორის საკანონმდებლო, უნდა აკრძალოს და აღკვეთოს ნებისმიერი პირის, ჯგუფის ან ორგანიზაციის მიერ განხორციელებული რასობრივი დისკრიმინაცია;
 - ე) თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ, საჭიროებისამებრ, ვალდებულება უნდა იკისროს, ხელი შეუწყოს იმ ორგანიზაციებსა და მოძრაობებს და სხვა საშუალებებს, რომლებიც მიზნად ისახავს რასობრივი ბარიერების მოშლას და ხელს უშლის ყველაფერს, რაც აძლიერებს რასობრივ დაყოფას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები, როდესაც გარემოებები ამის საშუალებას იძლევა, იღებს სპეციალურ და კონკრეტულ ზომებს, რათა სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და სხვა სფეროებში უზრუნველყონ რასობრივი ჯგუფების ან მათ მიკუთვნებულ პირთა თანაბარი განვითარება და დაცვა იმ მიზნით, რომ უზრუნველყონ ადამიანის უფლებებითა და ძირითადი თავისუფლებებით სრული და თანაბარი სარგებლობა. ასეთმა ზომებმა არავითარ შემთხვევაში შედეგად არ უნდა მოიტანოს სხვადასხვა რასობრივი ჯგუფებისათვის არათანაბარი ან განცალკევებული უფლებების შენარჩუნება იმ შედეგის დადგომის შემდეგ, რომლის მისაღწევადაც ისინი იყო შემოღებული.

მუხლი 3

მონაწილე სახელმწიფოები განსაკუთრებით გმობენ რასობრივ სეგრეგაციასა და აპარტიდს და ვალდებულებას კისრულობენ, რომ მათ იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ტერიტორიებზე აღკვეთონ, აკრძალონ და აღმოფხვრან ყველა ამ სახის პრაქტიკა.

მუხლი 4

მონაწილე სახელმწიფოები გმობენ ყოველგვარ პროპაგანდასა და ყველა ორგანიზაციას, რომელიც დაფუძნებულია ერთი რასის, ერთი ფერის ან ეთნიკური წარმომავლობის პირთა ჯგუფის უპირატესობის იდეებსა და თეორიაზე ან, რომელიც ცდილობს გაამართლოს ან ხელი შეუწყოს რასობრივ სიძულვილსა და დისკრიმინაციის ნებისმიერ ფორმას და ვალდებულებას კისრულობენ მიიღონ სწრაფი და პოზიტიური ზომები, რათა მოისპოს დისკრიმინაციის მსგავსი ქმედების წაქეზება. და ბოლოს, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში ხორცშესხმული პრინციპებისა და ამ კონვენციის მე-5 მუხლში გამოხატული უფლებების სათანადო გათვალისწინებით, *inter alia*,

- ა) კანონით დასჯად ქმედებად უნდა გამოცხადდეს რასობრივ უპირატესობასა და სიძულვილზე დაფუძნებული იდეების ყოველგვარი გავრცელება, რასობრივი დისკრიმინაციის ნებისმიერი წაქეზება, ისევე როგორც ძალადობის ყველა აქტი ან ასეთი აქტების წაქეზება ნებისმიერი რასის ან სხვა კანის ფერის ან ეთნიკური წარმომავლობის პირთა ჯგუფის წინააღმდეგ და ასევე რასისტული მოქმედებების ნებისმიერი დახმარების, მათ შორის, ფინანსური დახმარების პირობები;
- ბ) უკანონოდ უნდა გამოცხადდეს და აიკრძალოს ორგანიზაციებისა და ასევე ყველა სხვა ორგანიზებული პროპაგანდისტული მოღვაწეობა, რომელიც ხელს უწყობს და იწვევს რასობრივ დისკრიმინაციას, ასეთ ორგანიზაციებსა თუ საქმიანობაში მონაწილეობა უნდა გამოცხადდეს კანონით დასჯად ქმედებად;
- გ) დაუშვებლად უნდა გამოცხადდეს ხელისუფლების ცენტრალური თუ ადგილობრივი ორგანოებისა და დაწესებულებების მიერ რასობრივი დისკრიმინაციის ხელის შეწყობა ან გამოწვევა.

მუხლი 5

წინამდებარე კონვენციის მე-2 მუხლში მოცემული ძირითადი მოვალეობის შესაბამისად, მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას აკმაძღვრონ და გააუმჯობესონ რასობრივი დისკრიმინაცია გამოვლენილი ნებისმიერი ფორმით და უზრუნველყონ ყველას თანასწორობა კანონის წინაშე, განურჩევლად რასისა, ფერისა, ეროვნებისა თუ ეთნიკური წარმომავლობისა, კერძოდ:

- ა) სასამართლოსა და მართლმსაჯულების განმახორციელებელი სხვა ორგანოების წინაშე თანასწორი მოპყრობის უფლება;
- ბ) პირის პირადი ხელშეუხებლობის უფლება და სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის ან ფიზიკური დაზიანების წინააღმდეგ დაცვაზე, მოუხედავად იმისა, ეს უკანასკნელი გამოწვეულია სახელმწიფო მოხელეების თუ სხვა რომელიმე პირის, ჯგუფის ან ინსტიტუტის ქმედებით;
- გ) პოლიტიკური უფლებები, კერძოდ მონაწილეობა მიიღოს არჩევნებში, აირჩიოს და არჩეულ იქნეს საყოველთაო და თანასწორი ხმის მიცემის საფუძველზე, მონაწილეობა მიიღოს სახელმწიფო ისევე, როგორც საზოგადოებრივ საქმეებში ნებისმიერ დონეზე და სარგებლობდეს საჯარო სამსახურის თანასწორი ხელმისაწვდომობით;
- დ) სხვა სამოქალაქო უფლებები, განსაკუთრებით:
 - (i) უფლება თავისუფლად გადაადგილდეს და იცხოვროს სახელმწიფო საზღვრების ფარგლებში;
 - (ii) უფლება დატოვოს ნებისმიერი ქვეყანა, მათ შორის, საკუთარიც და დაბრუნდეს თავის ქვეყანაში;
 - (iii) მოქალაქეობის უფლება;
 - (iv) ქორწინებისა და მეუღლის არჩევის უფლება;
 - (v) ქონების ინდივიდუალური და კოლექტიური ფლობის უფლება;
 - (vi) მემკვიდრეობის უფლება;
 - (vii) აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლება;
 - (viii) შეხედულებებისა და გამოხატვის თავისუფლება;
 - (ix) მშვიდობიანი შეკრებისა და გაერთიანების უფლება.

გ) ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებები, კერძოდ:

- (i) მუშაობის, სამუშაოს თავისუფალი არჩევის, სამართლიან და ხელსაყრელ პირობებში მუშაობის უფლება, უმუშევრობის წინააღმდეგ დაცვა, შესაბამისი ანაზღაურების, სამართლიანი და ხელსაყრელი კომპენსაციის უფლება;
- (ii) უფლება შექმნას და შეუერთდეს პროფესიულ კავშირებს;
- (iii) საცხოვრებლის უფლება;
- (iv) ჯანდაცვის, სამედიცინო დახმარების, სოციალური უზრუნველყოფისა და სოციალური მომსახურების უფლება;
- (v) განათლებისა და პროფესიული მომზადების უფლება;
- (vi) კულტურულ ღონისძიებებში თანაბარი მონაწილეობის უფლება.

გ) საზოგადოებრივი საქმიანობისათვის გამიზნული ადგილების ან მომსახურების, როგორცაა ტრანსპორტი, სასტუმრო, რესტორანი, კაფე, თეატრი და პარკი ხელმისაწვდომობა.

მუხლი 6

მონაწილე სახელმწიფოებმა, თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში კომპეტენტური ეროვნული სასამართლოსა და სხვა სახელმწიფო ინსტიტუტების მეშვეობით, ყველასთვის უნდა უზრუნველყონ სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებები რასობრივი დისკრიმინაციის ნებისმიერი აქტის წინააღმდეგ, რომელი ატყიც ამ კონვენციის საწინააღმდეგოდ არღვევს ადამიანის უფლებებსა და ძირითად თავისუფლებებს, ისევე როგორც უზრუნველყონ ყველას უფლება დისკრიმინაციის შედეგად გამოწვეული ზიანის ასანაზღაურებლად, სასამართლოსაგან მიიღონ სამართლიანი და ადეკვატური კომპენსაცია ან დაკმაყოფილება.

მუხლი 7

მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას მიიღონ დაუყოვნებელი და ეფექტიანი ზომები, განსაკუთრებით სწავლების, განათლების, კულტურისა და ინფორმაციის სფეროში, რათა ებრძოლონ მიკერძოებულ დამოკიდებულებას, რაც იწვევს რასობრივ დისკრიმინაციას, და ხელი შე-

უწყონ ურთიერთგაგებას, შემწყნარებლობასა და მეგობრობას ერებსა და რასობრივ თუ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის, აგრეთვე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებით, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით, რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაერთიანებული ერების დეკლარაციითა და ამ კონვენციით განმტკიცებული მიზნებისა და პრინციპების გავრცელებას.

5. კონვენცია წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ*

[ამონარიდები]

I ნაწილი

მუხლი 1

1. ამ კონვენციის მიზნებისათვის ტერმინი „წამება“ ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც მძიმე ფიზიკური ან სულიერი ტკივილი თუ ტანჯვა განზრახ მიადგა პირს იმ მიზნით, რომ მისგან ან მესამე პირისაგან მიღებული იქნეს ინფორმაცია ან აღიარება; იგი დასაჯონ იმ ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან ეჭვმიტანილია მის ჩადენაში; დაამზინონ ან აიძულონ იგი ან მესამე პირი ან ნებისმიერი სახის დისკრი-

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1984 წლის 10 დეკემბრის 39/46 რეზოლუციით. კონვენცია ძალაში შევიდა 1987 წლის 26 ივნისს. დღევანდელი მდგომარეობით 133 სახელმწიფო არის კონვენციის მონაწილე: ავღანეთი, ალბანეთი, ალჟირი, ანტიგუა და ბარბუდა, არგენტინა, სასომხეთი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბაჰრეინი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსია, ბელგია, ბელიზე, ბენინი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბოცვანა, ბრაზილია, ბულგარეთი, ბურკინა-ფასო, ბურუნდი, კამბოჯა, კამერუნი, კანადა, კაბო-ვერდე, ჩადი, ჩილე, ჩინეთი, კოლუმბია, კოსტა რიკა, კოტდივუარი, ჰორვატია, კუბა, კვიპროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დანია, ჯიბუტი, ეკვადორი, ეგვიპტე, ელ-სალვადორი, ეკვატორიული გვინეა, ერიტრია, ესტონეთი, ეთიოპია, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გვატემალა, გვინეა, გაიანა, ვატიკანი, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდონეზია, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იაპონია, იორდანია, კენია, კუვეიტი, ყირგიზეთი, ლატვია, ლიბანი, ლესოტო, ლიბია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მალაიი, მალი, მალტა, მაურიტიუსი, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, მაროკო, მოზამბიკი, ნამიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნიგერია, ნიგერია, ნორვეგია, პანამა, პარაგვაი, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კატეტი, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, წმ. ვინსენტი და გრენადა, საუდის არაბეთი, სენეგალი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სიერა ლეონე, სლოვაკეთი, სლოვენია, სომალი, სამხრეთ აფრიკა, ესპანეთი, შრი ლანკა, სურინამი, შვედეთი, შვეიცარია, ტაივანი, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, ტიმორი, ტოგო, ტუნისი, თურქეთი, თურქმენეთი, უგანდა, უკრაინა, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, აშშ, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვენესუელა, იემენი, ზამბია.

მინაციაზე დაფუძნებული მიზეზით, როცა ასეთი ტკივილი თუ ტანჯვა მიყენებულია საჯარო მოხელის ან სხვა თანამდებობის პირის მიერ წაქეზებით ან ნებართვით, ან დუმილით გამოხატული თანხმობით. ეს განმარტება არ მოიცავს ისეთ ტკივილსა და ტანჯვას, რომელიც გამოწვეულია მხოლოდ კანონიერი სანქციით, დამახასიათებელია კანონიერი სანქციისთვის ან შემთხვევით გამოიწვია კანონიერმა სანქციამ.

2. ეს მუხლი არ ეწინააღმდეგება არც ერთ საერთაშორისო სამართლებრივ აქტს ან ეროვნულ კანონმდებლობას, რომელიც მოიცავს ან შეიძლება მოიცავდეს დებულებას უფრო ფართო გამოყენების შესახებ.

მუხლი 2

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო იღებს ეფექტიან საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული, სასამართლო ან სხვა ზომებს, რათა თავის ორისდიქციას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ტერიტორიაზე აღიკვეთოს წამების ფაქტები.
2. არც ერთი განსაკუთრებული გარემოება, ომი ან ომის საშიშროება, შიდაპოლიტიკური არასტაბილურობა ან ნებისმიერი სხვა საგანგებო მდგომარეობა არ ჩათვლება წამების გამართლებად.
3. ზემდგომი თანამდებობის პირის ან სახელმწიფო ორგანოს ბრძანება არ ჩათვლება წამების გამართლებად.

მუხლი 3

1. არც ერთმა მონაწილე სახელმწიფომ თავისი ქვეყნიდან არ უნდა გააძევოს, დაუბრუნოს ("refouler") ან გადასცეს პირი სხვა სახელმწიფოს, სადაც მისი წამების საშიშროების რეალური საფუძველი არსებობს.
2. იმის დასადგენად, არსებობს თუ არა წამების საშიშროების საფუძველი, უფლებამოსილმა ორგანოებმა უნდა გაითვალისწინონ ყველა სათანადო ფაქტორი, მათ შორის, მოცემულ სახელმწიფოში ადამიანის უფლებათა მასიური, დაუდევრობით გამოწვეული და მძიმე დარღვევების შესაბამისი პრაქტიკის არსებობა.

მუხლი 4

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოს, რომ წამების

ყველა აქტი დანაშაულად ითვლებოდა ამ კონკრეტული სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით. იგივე უნდა გავრცელდეს ნებისმიერი პირის მიერ განხორციელებულ წამების მცდელობა-სა და სხვა ისეთ ქმედებაზე, რომელიც წამებაში მის მონაწილეობას ან თანამონაწილეობას ადასტურებს.

2. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო დასჯადად აცხადებს ასეთ ქმედებებს და ითვალისწინებს შესაბამის სასჯელებს, მათი საშიშროების ხარისხის გათვალისწინებით.

მუხლი 5

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, საჭიროებისამებრ, იღებს ზომებს, რათა მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე მისი იურისდიქცია გავრცელდეს,
 - ა) თუკი დანაშაული ჩადენილია მის იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ტერიტორიაზე ან სახელმწიფოში რეგისტრირებულ გემზე ან საჰაერო ტრანსპორტზე;
 - ბ) თუკი ეჭვმიტანილი პირი ამ სახელმწიფოს მოქალაქეა;
 - გ) თუკი მსხვერპლი ამ სახელმწიფოს მოქალაქეა და ეს სახელმწიფო ამას ითვალისწინებს.
2. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო იღებს შესაბამის ზომებს, თუკი საჭირო გახდება მისი იურისდიქციის გავრცელება მაშინ, როცა ასეთ დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირი იმყოფება მის იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე და, მე-8 მუხლის შესაბამისად, არ გადასცემს მას ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნულ რომელიმე სახელმწიფოს.
3. ეს კონვენცია არ გამოორიცხავს შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად სისხლისსამართლებრივი იურისდიქციის გამოყენებას.

მუხლი 6

1. ნებისმიერი მონაწილე სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიაზეც იმყოფება მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ რომელიმე დარღვევაში ეჭვმიტანილი პირი, როცა ხელმისაწვდომი ინფორმაციის შესწავლის

შემდეგ დარწმუნდება, რომ გარემოებები ამას ადასტურებს, ვალდებულია, დააპატიმროს იგი, ან მიიღოს სხვა კანონიერი ზომები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს მისი იქ ყოფნა. დაპატიმრება და სხვა კანონიერი ზომა უნდა განხორციელდეს სახელმწიფო კანონმდებლობის შესაბამისად, მაგრამ შეიძლება გაგრძელდეს მხოლოდ იმდენ ხანს, რამდენიც საჭიროა ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ან ექსტრადიციის პროცედურის განსახორციელებლად.

2. ასეთმა სახელმწიფომ დაუყოვნებლივ უნდა განახორციელოს ფაქტების წინასწარი გამოძიება.
3. ამ მუხლის პირველი პუნქტის საფუძველზე დაპატიმრებულ პირს უნდა დაეხმარონ, რომ დაუყოვნებლივ დაუკავშირდეს იმ სახელმწიფოს უახლოეს წარმომადგენლობას, რომლის მოქალაქეც ის არის, ან, თუ იგი მოქალაქეობის არმქონე პირია, იმ სახელმწიფოს წარმომადგენლობას, სადაც ის ჩვეულებრივ ცხოვრობს.
4. თუკი სახელმწიფო ამ მუხლის თანახმად დააპატიმრებს პირს, მან დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს მე-5 მუხლის 1-ელ პუნქტში აღნიშნულ სახელმწიფოებს პირის დაპატიმრებისა და დაპატიმრების საფუძვლების შესახებ. სახელმწიფომ, რომელიც ამ მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად აწარმოებს წინასწარ გამოძიებას, დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს ხსენებულ სახელმწიფოებს მის მიერ მოპოვებული ინფორმაცია და უნდა მიუთითოს, აპირებს თუ არა თავისი იურისდიქციის გამოყენებას.

მუხლი 7

1. მონაწილე სახელმწიფომ, რომლის იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზეც მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ სამართალდარღვევაში ეჭვმიტანილი პირია აღმოჩენილი, თუ იგი ასეთ პირს არ გადასცემს, მე-5 მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში ბრალდების მიზნით საქმე უნდა წარუდგინოს თავის კომპეტენტურ ორგანოებს.
2. ხელისუფლების ორგანოებმა გადაწყვეტილება უნდა მიიღონ ისეთივე საშუალებით, რაც მათი კანონმდებლობით გათვალისწინებულ, ჩვეულებრივ, მძიმე დარღვევის შემთხვევაში გამოიყენება. მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ პირობებში, ბრალდებისა და მსჯავრდებისათვის აუცილებელ სამხილთა სტანდარტები არც ერთ შემთხვევაში

არ უნდა იყოს იმაზე ნაკლებად მკაცრი, ვიდრე ეს მე-5 მუხლის პირველი პუნქტითაა გათვალისწინებული.

3. ნებისმიერი პირისათვის, რომლის მიმართაც მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ ნებისმიერ დარღვევასთან დაკავშირებული სასამართლო პროცესი მიმდინარეობს, გარანტირებული უნდა იყოს სამართლიანი მოპყრობა სასამართლო პროცესის ნებისმიერ ეტაპზე.

მუხლი 8

1. მე-4 მუხლით გათვალისწინებული დარღვევები მონაწილე სახელმწიფოებს შორის ექსტრადიციის შესახებ დადებულ ხელშეკრულებებში უნდა განიხილებოდეს, როგორც ექსტრადიციისათვის მაკვალიფიცირებელი დანაშაულები. მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, გაითვალისწინონ ასეთი დანაშაულები სახელმწიფოთა შორის დადებულ ექსტრადიციის თაობაზე ნებისმიერ ხელშეკრულებაში.
2. თუ მონაწილე სახელმწიფო, რომელიც ექსტრადიციას მხოლოდ შესაბამისი ხელშეკრულების საფუძველზე ახორციელებს და ექსტრადიციის შესახებ თხოვნას მიიღებს ხელშეკრულების მონაწილე იმ სახელმწიფოსაგან, რომელთანაც აღნიშნულის შესახებ შეთანხმება არ გააჩნია, მას შეუძლია, ეს კონვენცია ასეთ დარღვევებთან დაკავშირებით ექსტრადიციის სამართლებრივ საფუძვლად მიიჩნიოს. ექსტრადიცია უნდა დაექვემდებაროს გადამცემი სახელმწიფოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა პირობებს.
3. მონაწილე სახელმწიფოებმა, რომლებიც ექსტრადიციას ხელშეკრულების საფუძველზე არ ახორციელებენ, ასეთი დანაშაულები ექსტრადიციის საფუძვლად უნდა აღიარონ ურთიერთშეთანხმებით იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული პირობის შესაბამისად, რომელსაც ექსტრადიცია ეთხოვა.
4. მონაწილე სახელმწიფოებს შორის ექსტრადიციის განხორციელების მიზნისათვის ასეთი დარღვევები განიხილება როგორც ჩადენილი არა მხოლოდ იმ ადგილას, სადაც ისინი მოხდა, არამედ სახელმწიფოების იმ ტერიტორიებზეც, რომლებზეც, მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, სახელმწიფოებს საკუთარი იურისდიქციის გავრცელება მოეთხოვებათ.

მუხლი 9

1. მონაწილე სახელმწიფოებმა ერთმანეთს მაქსიმალური დახმარება უნდა გაუწიონ სისხლის სამართალწარმოებებთან დაკავშირებით, რომლებიც აღიძრა მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ ნებისმიერ დარღვევაზე, სამართალწარმოებისათვის მათ განკარგულებაში არსებული მტკიცებულების უზრუნველყოფის ჩათვლით.
2. მონაწილე სახელმწიფოებმა ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულებები უნდა შეასრულონ სამართლებრივი დახმარების შესახებ ნებისმიერი იმ ორმხრივი ხელშეკრულების შესაბამისად, რომლებიც მათ შორის შეიძლება არსებობდეს.

მუხლი 10

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს, რომ წამების აკრძალვასთან დაკავშირებული განათლება და ინფორმაცია სრულად იქნეს შეტანილი სამართალდამცავი, სამოქალაქო თუ სამხედრო პირებისათვის, სამედიცინო პერსონალისათვის, საჯარო მოხელეებისა და იმ პირებისათვის განკუთვნილ ტრენინგებში, რომლებსაც შეიძლება კავშირი ჰქონდეთ ნებისმიერი სახით დაკავებული, დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირის დაპატიმრებასთან, დაკითხვასა და მოპყრობასთან.
2. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ წამების აკრძალვა უნდა შეიტანოს ყოველი ასეთი პირის მოვალეობებისა და ფუნქციების განმსაზღვრელ ნორმებსა და ინსტრუქციებში.

მუხლი 11

თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ თავის ოურისდიქციას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ტერიტორიაზე, წამების ნებისმიერი შემთხვევის აღკვეთის მიზნით, სისტემატურად უნდა გადასინჯოს დაკითხვის წესები, ინსტრუქციები, მეთოდები და პრაქტიკა, აგრეთვე ნებისმიერი ფორმით დაკავებული, დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირის პატიმრობისა და მოპყრობის პირობები.

მუხლი 12

თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს, რომ ეროვნულმა კომპეტენტურმა ორგანოებმა აწარმოონ დაუყოვნებელი და მიუკერძოებელი გამოძიება, როცა არსებობს საკმარისი საფუძველი იმის სავარაუდოდ,

რომ წამების აქტი ჩაღწილ იქნა მის იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ტერიტორიაზე.

მუხლი 13

თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს იმ პირის საჩივრის შეტანის უფლებასა და კომპეტენტური ხელისუფლების ორგანოების მიერ მისი საქმის დაუყოვნებელ და მიუკერძოებელ განხილვას, რომელიც აცხადებს, რომ ამ სახელმწიფოს იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ტერიტორიაზე იგი დაექვემდებარა წამებას. საჭიროა გარკვეული ზომების მიღება, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს მოსარჩელისა და მოწმეების დაცვა არასათანადო მოპყრობისა და დაშინებისაგან, რაც შეიძლება შედეგად მოჰყვეს საჩივრის ან ჩვენების მიცემას.

მუხლი 14

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ თავის სამართლებრივ სისტემაში უნდა უზრუნველყოს, რომ წამების მსხვერპლმა მიიღოს ანაზღაურება და იქონიოს სამართლიანი და ადეკვატური კომპენსაციის ხელშეუვალი უფლება, ყველა იმ საშუალების ჩათვლით, რაც საჭიროა სრული რეაბილიტაციისათვის. წამების შედეგად მსხვერპლის სიკვდილის შემთხვევაში, მსხვერპლის კომპენსაციის უფლება ენიჭებათ მის კმაყოფაზე მყოფ პირებს.
2. ამ მუხლში არაფერი ახდენს ზეგავლენას დაზარალებულის ან სხვა პირის კომპენსაციის უფლებაზე, რაც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობით.

მუხლი 15

თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერი განცხადება, რომელიც მიღებულია წამების თაობაზე, არ იქნეს გამოყენებული მტკიცებულებად სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე, გარდა იმ პირთა წინააღმდეგ აღძრული სამართალწარმოებისა, რომლებსაც ბრალად ედებათ წამების რომელიმე ფაქტი.

მუხლი 16

1. ყოველი მონაწილე სახელმწიფო კისრულობს ვალდებულებას თავის

იურისდიქციას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ტერიტორიაზე აღკვეთის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აქტები, რომლებიც შეესაბამება 1-ლი მუხლისეულ წამების განსაზღვრებას და როდესაც ასეთ აქტებს ახორციელებს საჯარო მოხელე ან სხვა თანამდებობის პირი ან ისინი ხორციელდება მათი წაქეზებით, ნებართვით ან დუმილით გამოხატული თანხმობით. კერძოდ, მე-10, მე-11, მე-12 და მე-13 მუხლებით გათვალისწინებული ვალდებულებები, წამებასთან ერთად, გულისხმობს სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯის სხვა ფორმებს.

2. ამ კონვენციის დებულებები არ ეწინააღმდეგება სხვა საერთაშორისო სამართლებრივ აქტებისა თუ ეროვნული კანონმდებლობის დებულებებს, რომლებიც კრძალავს სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას თუ დასჯას ან, რომლებიც შეეხება ექსტრადიციას ან გაძევებას.

**5(ა). წამებისა და სხვა სასტიკი,
არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი
მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ
კონვენციის ფაკულტატური ოქმი***

[ამონარიდები]

**ნაწილი I
ზოგადი პრინციპები**

მუხლი 1

წინამდებარე ოქმის მიზანია დამოუკიდებელ საერთაშორისო და ეროვნულ ორგანოთა რეგულარული ვიზიტების დაწესება თავისუფლებააღკვეთილ პირთა პატიმრობის ადგილებში წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის მიზნით.

მუხლი 2

1. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტთან იქმნება წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის პრევენციის ქვეკომიტეტი (შემდგომში „პრევენციის ქვეკომიტეტი“), რომელიც ასრულებს წინამდებარე ოქმით გათვალისწინებულ ფუნქციებს.
2. პრევენციის ქვეკომიტეტი თავის საქმიანობას ახორციელებს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების ფარგლებში, ამ წესდებით გათვალისწინებული მიზნებისა და პრინციპების, ასევე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ თავისუფლებააღკვეთილ პირებთან დაკავშირებით მიღებული სხვა ნორმების შესაბამისად.
3. პრევენციის ქვეკომიტეტი თავის საქმიანობაში ასევე ხელმძღვანელობს კონფიდენციალურობის, მიუკერძოებლობის, განურჩევლობის, უნივერსალურობისა და ობიექტურობის პრინციპებით.

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 2002 წლის 18 დეკემბრის 57/199 რეზოლუციით. წინამდებარე ფაკულტატური ოქმი არ შესულა ძალაში.

4. პრევენციის ქვეკომიტეტი და მონაწილე სახელმწიფოები თანამშრომლობენ წინამდებარე ოქმის განხორციელების მიზნით.

მუხლი 3

თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ ადგილობრივ დონეზე უნდა შექმნას, დანიშნოს ან აამოქმედოს ვიზიტების განმახორციელებელი ერთი ან რამდენიმე ორგანო, წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის მიზნით (შემდგომში „პრევენციის ეროვნული მექანიზმი“).

მუხლი 4

1. წინამდებარე ოქმის შესაბამისად და მე-2 და მე-3 მუხლებში მითითებული მექანიზმების საშუალებით, თითოეული მონაწილე სახელმწიფო თანახმაა განხორციელდეს ვიზიტები მისი იურისდიქციისა და კონტროლის ქვეშ არსებულ ნებისმიერ ადგილზე, სადაც იმყოფებიან ის პირები, რომელთაც თავისუფლება აღკვეთილი აქვთ სახელმწიფო ორგანოს მიერ გაცემული ბრძანების, ან მოთხოვნის, ან თანხმობის საფუძველზე (შემდგომში „პატიმრობის ადგილი“). ასეთი ვიზიტების მიზანია აღნიშნულ პირთა დაცვის გაძლიერება წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯისაგან.
2. წინამდებარე ოქმის მიზნებისათვის, თავისუფლების აღკვეთა ნიშნავს ნებისმიერი ფორმით დაპატიმრებას ან ციხეში მოთავსებას ან პირის მოთავსებას საჯარო ან კერძო საპატიმროში, რომლის დატოვებაც პირს არ შეუძლია სასამართლო, ადმინისტრაციული ან სხვა ორგანოს ბრძანების გარეშე.

ნაწილი III პრევენციის ქვეკომიტეტის მანდატი

მუხლი 11

პრევენციის ქვეკომიტეტი:

- ა) მოინახულებს მე-4 მუხლში მითითებულ ადგილებს და წარუდგენს რეკომენდაციებს მონაწილე სახელმწიფოებს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დას-

ჯისაგან თავისუფლებააღკვეთილ პირთა დაცვასთან დაკავშირებით;

ბ) პრევენციის ეროვნულ მექანიზმებთან დაკავშირებით:

- i. დახმარებას უწევს მონაწილე სახელმწიფოებს ასეთი მექანიზმების შექმნასთან დაკავშირებულ საკითხებში;
- ii. ინარჩუნებს პირდაპირ და, საჭიროების შემთხვევაში, კონფიდენციალურ ურთიერთობას პრევენციის ეროვნულ მექანიზმებთან, უზრუნველყოფს მათ ტრენინგებითა და ტექნიკური დახმარებით მათი შესაძლებლობების გაძლიერების მიზნით;
- iii. კონსულტაციას და დახმარებას უწევს მათ საჭიროებათა შეფასებასა და იმ საშუალებათა განსაზღვრაში, რომელთა გამოყენება აუცილებელია წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯისაგან თავისუფლებააღკვეთილ პირთა დაცვის გაძლიერების მიზნით;
- iv. რეკომენდაციებსა და მიმოხილვებს წარუდგენს მონაწილე სახელმწიფოებს პრევენციის ეროვნული მექანიზმების შესაძლებლობებისა და მანდატის გაფართოების მიზნით, რაც უზრუნველყოფს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთას.

გ) წამების თავიდან აცილების მიზნით, ითანამშრომლებს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შესაბამის ორგანოებთან და მექანიზმებთან, ასევე საერთაშორისო, რეგიონალურ და ეროვნულ ინსტიტუტებთან ან ორგანიზაციებთან, რომლებიც მუშაობენ წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯისაგან თითოეული პირის დაცვის გაძლიერების სფეროში.

მუხლი 12

პრევენციის ქვეკომიტეტის მიერ მე-11 მუხლით გათვალისწინებული მანდატის შესრულების მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას:

ა) მიიღონ პრევენციის ქვეკომიტეტი თავიანთ ტერიტორიაზე და მისცენ მას პატიმრობის ადგილებში შესვლის შესაძლებლობა წინამდებარე ოქმის მე-4 მუხლის შესაბამისად;

- ბ) მიაწოდონ პრევენციის ქვეკომიტეტს ყველა შესაბამისი ინფორმაცია იმ ზომების განსაზღვრის მიზნით, რომელთა მიღებაც საჭიროა წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯისაგან პირთა დაცვის გაძლიერების სფეროში;
- გ) ხელი შეუწყონ კონტაქტების დამყარებას პრევენციის ქვეკომიტეტისა და პრევენციის ეროვნულ მექანიზმებს შორის;
- დ) განიხილონ პრევენციის ქვეკომიტეტის რეკომენდაციები და გამართონ მასთან დიალოგი იმპლემენტაციის შესაძლო ზომების გატარებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 13

1. მე-11 მუხლით გათვალისწინებული მანდატის შესრულების მიზნით, პრევენციის ქვეკომიტეტმა კენჭისყრის საფუძველზე უნდა შეიმუშაოს მონაწილე სახელმწიფოებში რეგულარული ვიზიტების განხორციელების პროგრამა.
2. კონსულტაციების შემდეგ, პრევენციის ქვეკომიტეტმა უნდა გააცნოს მონაწილე სახელმწიფოებს პროგრამა, რათა მათ გაჭიანურების გარეშე შეძლონ ვიზიტებთან დაკავშირებული პრაქტიკული ღონისძიებების გატარება.
3. ვიზიტებში მონაწილეობას იღებს პრევენციის ქვეკომიტეტის არანაკლებ ორი წევრი. საჭიროების შემთხვევაში, ამ წევრებს შეიძლება თან ახლდნენ მაღალი პროფესიული ცოდნითა და გამოცდილებით აღჭურვილი ექსპერტები, რომელთა შერჩევა მოხდება მონაწილე სახელმწიფოთა, ასევე გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის უმაღლესი კომისრის ოფისისა და გაეროს საერთაშორისო დანაშაულთა პრევენციის ცენტრის მიერ წარდგენილი წინადადებების საფუძველზე შედგენილ ექსპერტთა სიიდან. ასეთი სიის შედგენის მიზნით, შესაბამისმა მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა დაასახელონ არაუმეტეს ხუთი ექსპერტისა. შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია უარი თქვას რომელიმე კონკრეტული ექსპერტის ვიზიტში ჩართვაზე, რის შემდეგაც პრევენციის ქვეკომიტეტმა უნდა დაასახელოს სხვა ექსპერტის კანდიდატურა.
4. იმ შემთხვევაში, თუ პრევენციის კომიტეტი ჩათვლის საჭიროდ, მას

შეუძლია წარადგიონოს წინადადება რეგულარული ვიზიტის შემდეგ საკონტროლო ვიზიტის განხორციელებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 14

1. პრევენციის ქვეკომიტეტის მიერ თავისი მანდატის შესრულების მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ მას
 - ა) იმ ინფორმაციით შეუზღუდავი სარგებლობის უფლებით, რომელიც ასახავს მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ პატიმრობის ადგილებში მყოფ თავისუფლებააღკვეთილ პირთა და მათი პატიმრობის ადგილების რაოდენობასა და მათ ადგილმდებარეობას;
 - ბ) იმ ინფორმაციით შეუზღუდავი სარგებლობის უფლებით, რომელიც შეეხება ამ პირთა მიმართ მოპყრობასა და მათი პატიმრობის პირობებს;
 - გ) ქვემოთ მოცემული მე-2 პუნქტის შესაბამისად, პატიმრობის ადგილებსა და იქ არსებულ შენობა-ნაგებობებში შეუზღუდავი შესვლის უფლებით;
 - დ) მოწმეების გარეშე, პირადად ან თარჯიმნის დახმარებით, თავისუფლებააღკვეთილ პირებთან, ასევე ნებისმიერ იმ პირთან კერძო საუბრის გამართვის შესაძლებლობით, რომლებსაც შეუძლიათ პრევენციის ქვეკომიტეტისათვის შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება;
 - ე) მოსანახულებელი ადგილების ან პირების საკუთარი შეხედულებისამებრ არჩევის უფლებით.
2. ვიზიტი პატიმრობის რომელიმე ადგილზე შესაძლებელია არ განხორციელდეს ეროვნული თავდაცვისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, ასევე პატიმრობის ადგილზე ბუნებრივი კატასტროფისა და ისეთი სერიოზული არეულობის შემთხვევაში, რომელსაც შეუძლია გარკვეული ვადით შეაფერხოს ვიზიტის განხორციელება. საგანგებო მდგომარეობის არსებობა არ შეიძლება მონაწილე სახელმწიფოს მიერ დასახელდეს როგორც ვიზიტისაგან თავის შეკავების მიზეზი.

მუხლი 15

დაუშვებელია ხელისუფლების რომელიმე ორგანომ ან თანამდებობის პირმა გამოიყენოს რაიმე სანქცია ან გასცეს სანქციის გამოყენების ბრძანება

ან ნებართვა რომელიმე პირის ან ორგანიზაციის მიმართ, მათ მიერ პრევენციის ქვეკომიტეტისათვის ან მისი დელეგატებისათვის ნამდვილი თუ ყალბი ინფორმაციის მიწოდების გამო, ან შეზღუდოს ასეთი პირი ან ორგანიზაცია რაიმე სხვა წესით.

მუხლი 16

1. პრევენციის ქვეკომიტეტმა თავისი რეკომენდაციები და მიმოხილვები კონფიდენციალური წესით უნდა გადასცეს მონაწილე სახელმწიფოს, და საჭიროების შემთხვევაში, პრევენციის ეროვნულ მექანიზმს.
2. პრევენციის ქვეკომიტეტმა, მონაწილე სახელმწიფოს მოთხოვნით, უნდა გამოაქვეყნოს თავისი მოხსენება შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს მიერ წარმოდგენილ ნებისმიერ შენიშვნასთან ერთად. თუ მონაწილე სახელმწიფო საჯაროდ ხელმისაწვდომს გახდის მოხსენების რომელიმე ნაწილს, პრევენციის ქვეკომიტეტს შეუძლია ასეთი მოხსენების გამოქვეყნება როგორც მთლიანად, ისე ნაწილობრივ. თუმცადა, პირადი მონაცემები არ ექვემდებარება გამოქვეყნებას დაინტერესებული პირის მკაფიოდ ფორმულირებული თანხმობის გარეშე.
3. პრევენციის ქვეკომიტეტი წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს წარუდგენს თავისი საქმიანობის ამსახველ ყოველწლიურ ანგარიშს.
4. თუ მონაწილე სახელმწიფო უარს იტყვის პრევენციის ქვეკომიტეტთან თანამშრომლობაზე მე-12 და მე-14 მუხლების მიხედვით, ან მღვდმარობის გამოსწორების მიზნით ზომების მიღებაზე პრევენციის ქვეკომიტეტის რეკომენდაციების შესაბამისად, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს, პრევენციის ქვეკომიტეტის მოთხოვნით და თავისი წევრების ხმათა უმრავლესობით, შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება საჯარო განცხადების გაკეთების ან პრევენციის ქვეკომიტეტის ანგარიშის გამოქვეყნების შესახებ, მას შემდეგ რაც მისთვის ცნობილი გახდება მონაწილე სახელმწიფოს მოსაზრებები.

ნაწილი IV

პრევენციის ეროვნული მექანიზმები

მუხლი 17

წინამდებარე ოქმის ძალაში შესვლიდან, ან მისი რატიფიკაციიდან ან მასთან მიერთებიდან არა უგვიანეს ერთი წლისა, თითოეული მონაწილე სახელმწი-

ფო დანიშნავს ან შექმნის პრევენციის ერთ ან რამდენიმე დამოუკიდებელ ეროვნულ მექანიზმს ადგილობრივ დონეზე წამების აღკვეთის მიზნით. დეცენტრალიზებულ ერთეულებს პრევენციის ეროვნული მექანიზმების შექმნა შეუძლიათ წინამდებარე ოქმის მიზნების განსახორციელებლად, თუ ამ მექანიზმების საქმიანობა შესაბამისობაშია ოქმის დებულებებთან.

მუხლი 18

1. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ როგორც პრევენციის ეროვნული მექანიზმების ფუნქციურ დამოუკიდებლობას, ასევე მათი პერსონალის დამოუკიდებლობასაც.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ატარებენ აუცილებელ ზომებს, რათა უზრუნველყონ პრევენციის ეროვნული მექანიზმების ექსპერტთა პროფესიონალიზმი და შესაბამისი უნარ-ჩვევები. მონაწილე სახელმწიფოები ასევე უზრუნველყოფენ გენდერული ბალანსის შენარჩუნებასა და ქვეყანაში არსებულ ეთნიკურ და სხვა უმცირესობათა სათანადო წარმოდგენას.
3. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ პრევენციის ეროვნული მექანიზმების ფუნქციონირებისათვის საჭირო რესურსების მოპოვებას.
4. პრევენციის ეროვნული მექანიზმების შექმნისას, მონაწილე სახელმწიფოები ითვალისწინებენ ეროვნული ინსტიტუტების ძირითად პრინციპებს ადამიანის უფლებათა ხელის შეწყობისა და დაცვის სფეროში.

მუხლი 19

პრევენციის ეროვნულ მექანიზმებს ენიჭებათ შემდეგ უფლებამოსილებათა მინიმუმი:

- ა) მე-4 მუხლში მითითებულ პატიმრობის ადგილებში მყოფ თავისუფლებააღკვეთილ პირთა მიმართ ქცევის წესების რეგულარული შემოწმება, მათი დაცვის გაძლიერების მიზნით წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯისაგან;
- ბ) შესაბამისი ორგანოებისათვის რეკომენდაციების წარდგენა თავისუფლებააღკვეთილ პირთა პირობებისა და მათ მიმართ მოპყრობის გაუმჯობესების, ასევე წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის მიზნით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შესაბამისი ნორმების გათვალისწინებით;

- გ) არსებულ კანონმდებლობასთან ან კანონპროექტებთან დაკავშირებით წინადადებებისა და მიმოხილვების წარდგენა.

მუხლი 20

პრევენციის ეროვნული მექანიზმების მიერ თავიანთი მანდატის განხორციელების მიზნით, წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას უზრუნველყონ ისინი

- ა) იმ ინფორმაციით სარგებლობის უფლებით, რომელიც ასახავს მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ პატიმრობის ადგილებში მყოფ თავისუფლებააღკვეთილ პირთა და ასევე მათი პატიმრობის ადგილების რაოდენობასა და მათ ადგილმდებარეობას;
- ბ) იმ ინფორმაციით სარგებლობის უფლებით, რომელიც შეეხება ამ პირთა მიმართ მოპყრობას და ასევე მათი პატიმრობის პირობებს;
- გ) პატიმრობის ადგილებსა და იქ არსებულ შენობა-ნაგებობებში შეუზღუდავი შესვლის უფლებით;
- დ) მოწმეების გარეშე პირადად ან თარჯიმნის დახმარებით თავისუფლებააღკვეთილ პირებთან, ასევე ნებისმიერ იმ პირთან კერძო საუბრის გამართვის შესაძლებლობით, რომელთაც შეუძლიათ პრევენციის ეროვნული მექანიზმებისათვის შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება;
- ე) მოსანახულებელი ადგილების ან პირების საკუთარი შეხედულებისამებრ არჩევის უფლებით;
- ვ) პრევენციის ქვეკომიტეტთან ურთიერთობის, მისთვის ინფორმაციის წარდგენისა და მასთან შეხვედრის უფლებით.

მუხლი 21

1. დაუშვებელია ხელისუფლების რომელიმე ორგანომ ან თანამდებობის პირმა გამოიყენოს რაიმე სანქცია ან გასცეს სანქციის გამოყენების ბრძანება ან ნებართვა რომელიმე პირის ან ორგანიზაციის მიმართ, მათ მიერ პრევენციის ეროვნული მექანიზმისათვის ნამდვილი თუ ყალბი ინფორმაციის მიწოდების გამო, ან შეზღუდოს ასეთ პირი ან ორგანიზაცია რაიმე სხვა წესით.
2. პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მიერ შეგროვებული კონფიდენცი-

ალური ინფორმაცია არ ექვემდებარება გამჟღავნებას. პირადი მონაცემები არ უნდა გამოქვეყნდეს დაინტერესებული მხარის მკაფიო ფორმულირებული თანხმობის გარეშე.

მუხლი 22

შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურმა ორგანოებმა უნდა შეისწავლონ პრევენციის ეროვნული მექანიზმის მიერ წარმოდგენილი რეკომენდაციები და გამართონ მასთან დიალოგი იმპლემენტაციის შესაძლო ზომების გატარებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 23

წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას გამოაქვეყნონ და გაავრცელონ პრევენციის ეროვნული მექანიზმების წლიური ანგარიშები.

6. ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია*

[ამონარიდები]

ნაწილი I

მუხლი 1

ამ კონვენციის მიზნებისათვის ცნება „ქალთა დისკრიმინაცია“ ნიშნავს ნებისმიერ განსხვავებას, გამონაკლისობას ან შეზღუდვას სქესის ნიშნით, რომელიც ლახავს ან არარად აქცევს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, სამოქალაქო ან სხვა სფეროში მამაკაცთა და ქალთა

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1979 წლის 18 დეკემბრის 34/180 რეზოლუციით. კონვენცია ძალაში შევიდა 1981 წლის 3 სექტემბერს. დღევანდელი მფლობერებით 173 სახელმწიფო არის კონვენციის მონაწილე: ავღანეთი, ალბანეთი, ალჟირი, ანდორა, ანგოლა, ანტიგუა და ბარბუდა, არგენტინა, ასომბენი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბაჰამა, ბაჰრეინი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსია, ბელგია, ბელიზი, ბენინი, ბუტანი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბოცვანა, ბრაზილია, ბულგარეთი, ბურკინა-ფასო, კამერუნი, კანადა, კაბო-ვერდე, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა, ჩადი, ჩილე, ჩინეთი, კოლუმბია, კომორი, კონგო, კოსტა რიკა, კოტდ'ივუარი, ზორვატია, კუბა, კუბაროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კორეის სახალხო-დემოკრატიული რესპუბლიკა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, დანია, ჯიბუტი, დომინიკა, დომინიკის რესპუბლიკა, ეკვადორი, ევოპტე, ელ-სალვადორი, ეკვატორიული გვინეა, ერიტრია, ესტონეთი, ეთიოპია, ფიჯი, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, გამბია, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გრენადა, გვატემალა, გვინეა, გაიანა, ჰაიტი, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდონეზია, ირანის ისლამური რესპუბლიკა, ირანული, იტალია, იამაიკა, იაპონია, იორდანია, ყაზახეთი, კნია, კუვეიტი, ყირგიზეთი, ლაოსი სახალხო-დემოკრატიული რესპუბლიკა, ლატვია, ლიბანი, ლესოტო, ლიბერია, ლიბია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მადაგასკარი, მალავი, მალაიზია, მალდივი, მალი, მაღტა, მაურიტანია, მაურიტოუსი, მექსიკა, მონღოლეთი, მაროკო, მოზამბიკი, მიანმა, ნაიბია, ნეპალი, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნიკარაგუა, ნიგერი, ნიგერია, ნორვეგია, პაკისტანი, პანამა, პაპუა ახალი გვინეა, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, რუანდა, წმ. კითის და ნევისი, წმ. ლუსია, წმ. ვინსენტი და გრენადა, სამოა, საუდის არაბეთი, სენეგალი, სერბია და მონტენეგრო, სეიშელი, სიერა ლეონე, სინგაპური, სლოვაკეთი, სლოვენია, სოლომონის კუნძულები, სამხრეთ აფრიკა, ესპანეთი, შრი ლანკა, სურინამი, შვედეთი, შვეიცარია, სირიის არაბული რესპუბლიკა, ტაჯიკეთი, ტაილანდი, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, ტიმორი, ტოგო, ტრინიდადი და ტოგადო, ტუნიზი, თურქეთი, თურქმენეთი, ტუვალუ, უგანდა, უკრაინა, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია, ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვანუატუ, ვენესუელა, ვიეტნამი, იემენი, ზამბია, ზიმბაბუე.

თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე ქალთა მიერ, მათი ოჯახური მდგომარეობის მიუხედავად, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა აღიარებას, სარგებლობასა და განხორციელებას.

მუხლი 2

მონაწილე სახელმწიფოები გმობენ ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმას, შეთანხმდნენ ყველა საჭირო საშუალებით განუზრელად განახორციელონ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის პოლიტიკა და ამ მიზნით კისრულობენ ვალდებულებას, რომ

- ა) მამაკაცთა და ქალთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპს შეიტანენ თავიანთ ეროვნულ კონსტიტუციებში ან სხვა შესაბამის კანონმდებლობაში, თუ ეს ჯერ არ გაუკეთებიათ, და კანონისა და სხვა შესაბამისი საშუალებების მეშვეობით უზრუნველყოფენ ამ პრინციპის პრაქტიკულ განხორციელებას;
- ბ) მიიღებენ შესაბამის საკანონმდებლო და სხვა ზომებს, მათ შორის სანქციებს, იქ, სადაც ეს საჭიროა, რომლებიც აკრძალავს ქალთა ყოველგვარ დისკრიმინაციას;
- გ) დააწესებენ ქალთა უფლებების სამართლებრივ დაცვას მამაკაცებთან თანაბარ საფუძველზე და კომპეტენტური ეროვნული სასამართლოებისა და სხვა სახელმწიფო დაწესებულებების მეშვეობით უზრუნველყოფენ ქალთა ეფექტიან დაცვას დისკრიმინაციის ნებისმიერი აქტისაგან;
- დ) თავს შეიკავებენ ქალთა მიმართ რაიმე დისკრიმინაციული აქტის ან მოქმედების ჩადენისაგან და უზრუნველყოფენ, რომ სახელმწიფო ორგანოები და დაწესებულებები მოქმედებდნენ ამ ვალდებულების შესაბამისად;
- ე) მიიღებენ ყველა საჭირო ზომას რომელიმე პირის, ორგანიზაციის ან საწარმოს მხრივ ქალთა დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად;
- ვ) მიიღებენ ყველა საჭირო ზომას, მათ შორის საკანონმდებლოს, იმ მოქმედი კანონების, ნორმების, ადათ-წესებისა და პრაქტიკის შესაცვლელად ან გასაუქმებლად, რაც უშეებს ქალთა დისკრიმინაციას;
- ზ) გააუქმებენ თავიანთი სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ყველა დებულებას, რომელი დებულებებიც უშეებს ქალთა დისკრიმინაციას.

მუხლი 3

მონაწილე სახელმწიფოები ყველა სფეროში, სახელდობრ, პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურის სფეროებში, იღებენ ყველა საჭირო ზომას, მათ შორის საკანონმდებლოს, რათა უზრუნველყონ ქალთა ყოველმხრივი განვითარება და პროგრესი, მათ მიერ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა განხორციელება და გამოყენება მამაკაცებთან თანასწორობის საფუძველზე.

მუხლი 4

1. მონაწილე სახელმწიფოების მიერ დროებითი სპეციალური ზომების მიღება, რომელთა მიზანია მამაკაცთა და ქალთა დე ფაქტო თანასწორობის დამყარების დაჩქარება, არ ითვლება, როგორც ეს განსაზღვრულია ამ კონვენციით, დისკრიმინაციულად, მაგრამ იგი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იწვევდეს არათანასწორობებიანი ან დიფერენცირებული სტანდარტების შენარჩუნებას; ეს ზომები უნდა გაუქმდეს, როცა მიღწეული იქნება შესაძლებლობათა თანასწორობისა და თანასწორობებიანი ურთიერთობის მიზნები.
2. მონაწილე სახელმწიფოების მიერ სპეციალური ზომების მიღებას, რომელთა მიზანია დედობის დაცვა, მათ შორის, იმ ზომების მიღება, რომლებსაც ეს კონვენცია შეიცავს, არ ითვლება დისკრიმინაციულად.

მუხლი 5

მონაწილე სახელმწიფოები ყველა საჭირო ზომას იღებენ, რათა

- ა) შეცვალონ მამაკაცთა და ქალთა ქცევის სოციალური და კულტურული მოდელები იმ ცრურწმენების აღმოფხვრისა და იმ ადათ-წესებისა და სხვა პრაქტიკის გაუქმების მიზნით, რომლებსაც საფუძვლად უდევს ერთ-ერთი სქესის არასრულფასოვნების ან უპირატესობის, ან მამაკაცთა და ქალთა სტერეოტიპულობის იდეა;
- ბ) უზრუნველყონ, რომ ოჯახური აღზრდა შეიცავდეს დედობის, როგორც სოციალური ფუნქციის სწორ გაგებას და მამაკაცთა და ქალთა საერთო პასუხისმგებლობის აღიარებას თავიანთი შვილების აღზრდისა და განვითარებისათვის იმ პირობით, რომ ყველა შემთხვევაში უმთავრესია ბავშვთა ინტერესები.

მუხლი 6

მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას, მათ შორის საკანონმდებლოს, ქალებით ვაჭრობისა და ქალთა პროსტიტუციის ექსპლუატაციის ყოველგვარ სახეობათა აღსაკვეთად.

ნაწილი II

მუხლი 7

მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას ქვეყნის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად და, სახელდობრ, ქალებისათვის, მამაკაცებთან თანაბარ პირობებში, უზრუნველყოფენ უფლებას, რომ

- ა) ხმა მისცენ ყველა არჩევნებსა და საჯარო რეფერენდუმებში და არჩეულ იქნენ ყველა საჯაროდ არჩეულ ორგანოში;
- ბ) მონაწილეობდნენ მთავრობის პოლიტიკის ჩამოყალიბებასა და განხორციელებაში და დაიკავონ სახელმწიფო პოსტები, აგრეთვე შეასრულონ ყველა სახელმწიფო ფუნქცია სახელმწიფო მმართველობის ყველა დონეზე;
- გ) მიიღონ მონაწილეობა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ასოციაციების საქმიანობაში, რომლებიც ქვეყნის საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრების პრობლემებზე მუშაობენ.

მუხლი 8

მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას, რათა ქალებისათვის, მამაკაცებთან თანაბარ პირობებში და რაიმე დისკრიმინაციის გარეშე, უზრუნველყონ იმის შესაძლებლობა, რომ წარმომადგენლობდნენ თავიანთ მთავრობებს საერთაშორისო დონეზე და მონაწილეობდნენ საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობაში.

მუხლი 9

1. მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ მამაკაცებთან თანაბარ უფლებას მიიღონ, შეიცვალონ ან შეინარჩუნონ თავიანთი მოქალაქეობა. ისინი, კერძოდ, უზრუნველყოფენ, რომ არც უცხოელთან ქორ-

წინება და არც ქმრის მოქალაქეობის შეცვლა ქორწინების დროს არ იწვევს ცოლის მოქალაქეობის ავტომატურად შეცვლას, არ აქცევს მას მოქალაქეობის არმქონე პირად და არ შეიძლება აიძულონ იგი მიიღოს ქმრის მოქალაქეობა.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ მამაკაცებთან თანაბარ უფლებას მათი შვილების მოქალაქეობის მიმართ.

ნაწილი III

მუხლი 10

მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას იმისათვის, რომ აღმოფხვრან ქალთა დისკრიმინაცია, რათა მათთვის უზრუნველყონ მამაკაცებთან თანაბარი უფლება განათლების სფეროში, კერძოდ, მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყონ:

- ა) პროფესიის ან სპეციალობის არჩევაში ორიენტაციის, და როგორც სასოფლო, ისე ქალაქის რაიონებში ყველა კატეგორიის უმაღლეს სასწავლებლებში განათლების დიპლომების მიღების ერთნაირი პირობები; ამ თანასწორობის უზრუნველყოფა ხდება სკოლამდელი, ზოგადი, ტექნიკური, პროცესიული და უმაღლესი ტექნიკური განათლების, აგრეთვე ყველა სახეობის პროფესიული მომზადების სფეროში;
- ბ) ერთნაირი სასწავლო პროგრამების, ერთნაირი გამოცდების, ერთნაირი კვალიფიკაციის მასწავლებელთა შემადგენლობის, თანაბარი ხარისხის, სასკოლო შენობებისა და მოწყობილობების ხელმისაწვდომობა;
- გ) სწავლების ყველა დონეზე და ყველა ფორმაში მამაკაცთა და ქალთა როლის ნებისმიერი სტერეოტიპული კონცეფციის აღმოფხვრა ერთობლივი სწავლებისა და სწავლების სხვა სახეობათა წახალისების გზით, რომლებიც ხელს შეუწყობს ამ მიზნის მიღწევას, და, კერძოდ, სახელმძღვანელოებისა და სასკოლო პროგრამების გადასინჯვისა და სწავლების მეთოდების ადაპტაციის გზით;
- დ) სტიპენდიებისა და განათლებისათვის სხვა დახმარების მიღების თანაბარი შესაძლებლობანი;
- ე) განათლების მიღების გაგრძელების პროგრამების, უფროსი ასაკის ადამიანთა შორის წერა-კითხვის გავრცელების პროგრამებისა და

ფუნქციური წიგნიერების პროგრამების ხელმისაწვდომობის თანაბარი შესაძლებლობანი, რომელთა მიზანია, კერძოდ, მამაკაცთა და ქალთა ცოდნაში ნებისმიერი განსხვავების რაც შეიძლება მალე შემცირება;

- ვ) სკოლადაუშთავრებელ გოგონათა რიცხვის შემცირება და იმ გოგონებისა და ქალებისათვის პროგრამების შემუშავება, რომლებმაც ნაადრევად დაანებეს თავი სკოლას;
- ზ) სპორტულ მეცადინეობებსა და ფიზიკურ მომზადებაში აქტიური მონაწილეობის თანაბარი შესაძლებლობანი;
- თ) საგანმანათლებლო ხასიათის საეციალური ინფორმაციის, მათ შორის, ოჯახის დაგეგმარების შესახებ ინფორმაციისა და კონსულტაციების ხელმისაწვდომობა ოჯახთა ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისათვის ხელშეწყობის მიზნით.

მუხლი 11

- 1. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას დასაქმების სფეროში ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად, მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე თანაბარი უფლებების უზრუნველყოფის მიზნით, კერძოდ
 - ა) შრომის უფლება, როგორც ყველა ადამიანის განუყოფელი უფლება;
 - ბ) სამუშაოზე დაქირავებისას თანაბარი შესაძლებლობის უფლება, მათ შორის დაქირავებისას შერჩევის ერთნაირი კრიტერიუმების გამოყენება;
 - გ) პროფესიის ან სამუშაოს სახეობის თავისუფალი არჩევის, თანამდებობრივი დაწინაურებისა და დასაქმების გარანტიის, აგრეთვე სამუშაოს ყველა შეღავათისა და პირობების გამოყენების, პროფესიული ტრენინგებისა და გადამზადების, მათ შორის მოწაფეობის, გაზრდილი დონის პროფესიული მომზადებისა და რეგულარული გადამზადების უფლება;
 - დ) თანაბარი ანაზღაურების, მათ შორის, შეღავათების, თანაბარი ღირებულების შრომის მიმართ თანაბარი პირობების, აგრეთვე მუშაობის ხარისხის შეფასებისადმი თანაბარი მიდგომის უფლება;
 - ე) სოციალური უზრუნველყოფის უფლება, კერძოდ, პენსიაზე გასვლის, უმუშევრობის, ავადმყოფობის, ინვალიდობის, მოხუცებუ-

ლობისა და შრომისუნარიანობის დაკარგვის სხვა შემთხვევებში, აგრეთვე ანაზღაურებადი შვებულების უფლება;

- 3) ჯანმრთელობის დაცვისა და შრომის უსაფრთხო პირობების, მათ შორის რეპროდუქციის ფუნქციის შენარჩუნების უფლება;
2. გათხოვების ან დედობის გამო ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის თავიდან ასაცილებლად და მათთვის შრომის ევექტური უფლების გარანტიების მიზნით მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ საჭირო ზომებს, რათა
 - ა) სანქციების გამოყენების მექანიზმით აიკრძალოს სამუშაოდან დათხოვნა ორსულობისა თუ მშობიარობის გამო შვებულების საფუძველზე და დისკრიმინაცია დათხოვნის დროს ოჯახური მდგომარეობის გამო;
 - ბ) შემოიღონ ანაზღაურებადი შვებულება ორსულობისა და მშობიარობის გამო ან შეპირისპირებადი სოციალური დახმარება ადრინდელი სამუშაო ადგილის, სამუშაო სტაჟის ან სოციალური დახმარების დაუკარგავად;
 - გ) წაახალისონ საჭირო დამატებითი სოციალური მომსახურების გაწევა, რათა მშობლებს მიეცეთ ოჯახური მოვალეობების შესრულების შრომით საქმიანობასთან შეთავსებისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის საშუალება, კერძოდ, ბავშვთა სოციალური დაცვის დაწესებულებების ქსელის შექმნისა და განვითარების გზით;
 - დ) უზრუნველყონ ქალთა განსაკუთრებული დაცვა ორსულობის პერიოდში იმ სახეობის სამუშაოებზე, რომელთა მავნეობა მათი ჯანმრთელობისათვის დამტკიცებულია.
3. კანონმდებლობა, რომელიც ამ მუხლში აღნიშნულ უფლებათა დაცვას ეხება, უნდა დაექვემდებაროს პერიოდულ გადახედვას სამეცნიერო-ტექნიკური ცოდნის ფარგლებში და, საჭიროებისამებრ, – განახლებას, გაუმჯობესებასა და გაფართოებას.

მუხლი 12

1. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ქალთა დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად, რათა მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველ-

ყონ სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა, კერძოდ, ოჯახის დაგეგმარების საკითხში.

2. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებების მიუხედავად, მონაწილე სახელმწიფოები ქალებისათვის უზრუნველყოფენ შესაბამის მომსახურებას ორსულობის, მშობიარობისა და მშობიარობის შემდგომ პერიოდში, საჭიროებისამებრ, უფასო მომსახურების გაწევით, ისევე როგორც ადეკვატურ კვებას ორსულობისა და მეძუძურობის პერიოდში.

მუხლი 13

მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ საჭირო ზომებს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრების სხვა სფეროებში, რათა მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყოფილ იქნეს თანაბარი უფლებები, კერძოდ:

- ა) საოჯახო დახმარების უფლება;
- ბ) საბანკო სესხების, იპოთეკური სესხებისა და სხვა ფორმის საფინანსო სესხების მიღების უფლება;
- გ) დასვენებასთან, სპორტულ მეცადინეობასთან დაკავშირებულ ღონისძიებებში და კულტურული ცხოვრების ყველა სფეროში მონაწილეობის უფლება.

მუხლი 14

1. მონაწილე სახელმწიფოები ითვალისწინებენ განსაკუთრებულ პრობლემებს, რომლებსაც აწყდებიან სოფლად მცხოვრები ქალები, და მნიშვნელოვან როლს, რომლებსაც ისინი ასრულებენ თავიანთი ოჯახების ეკონომიკური კეთილდღეობის უზრუნველყოფაში, მათ შორის, მათ საქმიანობას მეურნეობის უსაქონლო დარგებში, და იღებენ ყველა საჭირო ზომას სოფლად მცხოვრები ქალების მიმართ ამ კონვენციის დებულებათა გამოყენების უზრუნველსაყოფად.
2. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას სასოფლო რაიონებში ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად, რათა მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყონ მათი მონაწილეობა სასოფლო რაიონების განვითარებაში და ასეთი განვითარებისაგან სარგებლის მიღებაში, და, კერძოდ, ასეთ ქალებს

უზრუნველყოფენ შემდეგი უფლებებით:

- ა) მონაწილეობდნენ ყველა დონეზე განვითარების გეგმების შემუშავებასა და განხორციელებაში;
- ბ) სარგებლობდნენ შესაბამისი სამედიცინო მომსახურებით, მათ შორის, ოჯახის დაგეგმარების საკითხებზე ინფორმაციით, კონსულტაციითა და მომსახურებით;
- გ) უშუალოდ სარგებლობდნენ სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამების სიკეთით;
- დ) იღებდნენ ყველა სახეობის ტრენინგებსა და ფორმალურ და არაფორმალურ განათლებას, მათ შორის, ეუფლებოდნენ ფუნქციურ წიგნიერებას, აგრეთვე სარგებლობდნენ სათემო მომსახურების ყველა საშუალებით, სოფლის მეურნეობის საკითხებზე საკონსულტაციო სამსახურით, კერძოდ, მათი ტექნიკური დონის ასამაღლებლად;
- ე) აყალიბებდნენ თვითდახმარების ჯგუფებსა და კოოპერატივებს, რათა უზრუნველყონ ეკონომიურ შესაძლებლობათა თანაბარი ხელმისაწვდომობა დაქირავებული მუშაობით ან დამოუკიდებელი შრომითი საქმიანობით;
- ვ) მონაწილეობდნენ ყველა სახეობის საზოგადოებრივ საქმიანობაში;
- ზ) სარგებლობდნენ სასოფლო-სამეურნეო კრედიტებითა და სესხებით, გასაღების სისტემით, შესაბამისი ტექნოლოგიითა და თანაბარი სტატუსით მიწისა და აგრარულ რეფორმებში, აგრეთვე მიწებზე დასახლების გეგმებში;
- თ) სარგებლობდნენ ცხოვრების ადეკვატური პირობებით, განსაკუთრებით საცხოვრებელი პირობებით, სანიტარული მომსახურებით, ელექტრო და წყალმომარაგების, ტრანსპორტითა და კავშირგაბმულობის საშუალებებით.

ნაწილი IV

მუხლი 15

1. მონაწილე სახელმწიფოები ცნობენ კანონის წინაშე ქალების თანას-

წირობას მამაკაცებთან მიმართებით.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ მამაკაცებთან თანაბარ სამოქალაქო უფლებაუნარიანობასა და მისი განხორციელების თანაბარ შესაძლებლობებს. ისინი, კერძოდ, მათთვის უზრუნველყოფენ თანაბარ უფლებებს ხელშეკრულების დადებისას და ქონების მართვის საკითხში, აგრეთვე თანაბარ დამოკიდებულებას მათდამი სასამართლოებსა და ტრიბუნალებში სამართალწარმოების ყველა ეტაპზე.
3. მონაწილე სახელმწიფოები თანხმდებიან, რომ ძალადაკარგულად ითვლება ყველა ხელშეკრულება და ყველა სხვა კერძო სამართლებრივი აქტი, რომლებიც თავიანთი სამართლებრივი შედეგით ზღუდავს ქალთა უფლებაუნარიანობას.
4. მონაწილე სახელმწიფოები მამაკაცებსა და ქალებს თანაბარ უფლებებს ანიჭებენ კანონმდებლობის წინაშე, რომელი კანონმდებლობაც ეხება პირთა გადაადგილებასა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევას.

მუხლი 16

1. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა საკითხში აღმოფხვრის მიზნით, რომლებიც ეხება ქორწინებასა და ოჯახურ ურთიერთობას, და, კერძოდ მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყოფენ
 - ა) ქორწინების თანაბარ უფლებებს;
 - ბ) მეუღლის თავისუფალი არჩევისა და მხოლოდ თავისუფალი და სრული თანხმობით ქორწინების თანაბარ უფლებებს;
 - გ) ქორწინების პერიოდში და განქორწინების დროს თანაბარ უფლებებსა და მოვალებებს;
 - დ) მამაკაცებისა და ქალების, როგორც მშობლების, თანაბარ უფლებებს, მათი ოჯახური მდგომარეობის მიუხედავად, ყველა საკითხში, რომლებიც მათ შვილებს ეხება; ყველა შემთხვევაში უმთავრესია ბავშვების ინტერესები;
 - ე) თანაბარ უფლებებსა და მოვალებებს, რომ თავისუფლად და პასუხისმგებლობით წყვეტდნენ შვილების რაოდენობისა და მათ დაბადებას შორის დროის შუალედების საკითხს და რომ ჰქონ-

დეთ ინფორმაციისა და განათლების მიღების, აგრეთვე იმ საშუალებებით სარგებლობის შესაძლებლობა, რომლებიც ხელს უწყობს მათ ამ უფლებათა განხორციელებაში;

ვ) თანაბარ უფლებებსა და მოვალებებს ბავშვების მეურვეობასთან, მზრუნველობასთან, მარწმუნებლობასთან, შვილად აყვანასთან ან სხვა მსგავს ინსტიტუტებთან მიმართებით, თუ ამას ითვალისწინებს ეროვნული კანონმდებლობა; ყველა შემთხვევაში უპირატესობა ბავშვების ინტერესებს უნდა მიენიჭოს;

ზ) მეუღლეთა თანაბარ პირად უფლებებს, მათ შორის, გვარის, პროფესიისა და საქმიანობის არჩევის უფლებას;

თ) მეუღლეთა თანაბარ უფლებებს ქონების ფლობასთან, შეძენასთან, მართვასთან, გამოყენებასა და განკარგვასთან მიმართებით, უსასყიდლოდ ან რაიმე მატერიალური სარგებლის მიღების სანაცვლოდ.

2. ბავშვის ნიშნობას ან ქორწინებას იურიდიული ძალა არა აქვს და მიიღება ყველა საჭირო ზომა, მათ შორის, საკანონმდებლო, მინიმალური ქორწინების ასაკის განსაზღვრისა და სამოქალაქო მდგომარეობის აქტებში ქორწინების სავალდებულო რეგისტრაციის მიზნით.

6(ა). ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციის ვაკულტატური ოქმი*

[ამონარიდები]

წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოები,

ითვალისწინებენ რა, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება კიდევ ერთხელ ადასტურებს რწმენას ადამიანის ძირითადი უფლებების, ადამიანის ღირსების, ქალისა და მამაკაცის თანაბარი უფლებების შესახებ,

ასევე ითვალისწინებენ რა, რომ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია აცხადებს, რომ ყველა ადამიანი თავისუფალი იბადება და თანასწორია თავის ღირსებასა და უფლებებში და, რომ საყოველთაო დეკლარაციით გამოცხადებული ყველა უფლება და თავისუფლება მინიჭებული უნდა ჰქონდეს ყოველ ადამიანს განურჩევლად რაიმე განსხვავებისა, მათ შორის სქესზე დამოკიდებული დისკრიმინაციის გააუმჯობესება.

იხსენებენ რა, რომ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო პაქტები და ადამიანის უფლებათა სხვა საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები კრძალავს დისკრიმინაციას სქესის ნიშნით,

ასევე იხსენებენ რა ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციას (შემდგომში „კონვენცია“), რომლის მონაწილე სახელმწიფოებმა დაგმეს ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმა და შეთანხმდნენ ყველა საჭირო საშუალებით განუხრელად განახორციელონ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის პოლიტიკა;

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1999 წლის 6 ოქტომბრის 54/4 რეზოლუციით. ფაკულტატური ოქმი ძალაში შევიდა 2000 წლის 22 დეკემბერს. დღევანდელი მდგომარეობით 51 სახელმწიფო არის ოქმის მონაწილე: ანდორა, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბანგლადეში, ბელიზი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბრაზილია, კანადა, კოსტა რიკა, ზორგატია, კუბოსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, დანია, დომინიკის რესპუბლიკა, ეკვადორი, ფინეთი, საფრანგეთი, საქართველო, გერმანია, საბერძნეთი, გვატემალა, უნგრეთი, ისლანდია, ირლანდია, იტალია, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ლიხტენშტეინი, მალი, მექსიკა, მონტენეგრო, ნამიბია, ნიდერლანდების სამეფო, ახალი ზელანდია, ნორვეგია, პანამა, პარაგვაი, პერუ, პორტუგალია, სენეგალი, სლოვაკეთი, სოლომონის კუნძულები, ესპანეთი, შრი ლანკა, შვედეთი, ტაილანდი, ტიმორი, თურქეთი, ურუგვაი, ვენესუელა.

კიდევ ერთხელ ადასტურებენ რა გადაწყვეტილებას უზრუნველყონ ქალთა მიერ ადამიანის უფლებებითა და ძირითადი თავისუფლებით სრული და თანასწორი სარგებლობა და განახორციელონ ეფექტიანი ღონისძიებები ამ უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის აღკვეთის მიზნით,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

მუხლი 1

წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფო (შემდგომში „მონაწილე სახელმწიფო“) აღიარებს ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის (შემდგომში „კომიტეტი“) კომპეტენციას მიიღოს და განიხილოს მე-2 მუხლის შესაბამისად წარდგენილი შეტყობინებები.

მუხლი 2

შეტყობინებები შესაძლებელია შეტანილ იქნეს მონაწილე სახელმწიფოების იურიდიქციის ქვეშ მყოფი ინდივიდების ან ინდივიდთა ჯგუფის მიერ ან მათი სახელით, რომლებიც აცხადებენ, რომ წარმოადგენენ მონაწილე სახელმწიფოების მიერ კონვენციით გარანტირებული უფლების დარღვევის მსხვერპლს. თუ შეტყობინება წარდგენილია ინდივიდების ან ინდივიდთა ჯგუფის სახელით, აღნიშნული მათი თანხმობის საფუძველზე უნდა ზღებოდეს. ამგვარი თანხმობის არარსებობის შემთხვევაში, ავტორმა უნდა შეძლოს საკუთარი ქმედების გამართლება.

მუხლი 3

შეტყობინებები წერილობით უნდა იქნეს წარდგენილი და არ უნდა იყოს ანონიმური. კომიტეტი არ მიიღებს შეტყობინებას, თუ ის კონვენციის იმ მონაწილე სახელმწიფოს ეხება, რომელიც ამ ოქმის მონაწილე არ არის.

მუხლი 4

1. კომიტეტი არ განიხილავს შეტყობინებას მანამ, სანამ ის არ დარწმუნდება, რომ შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის ყველა ხელმისაწვდომი საშუალება ამოწურულია და, რომ ხსენებული საშუალებების გამოყენება უსაფუძვლოდ გაჭიანურდა ან ნაკლებად დამაჯერებელია, რომ ის ეფექტიანი იქნება.
2. კომიტეტი დაუშვებლად აცხადებს შეტყობინებას, თუ

- ა) იგივე საკითხი უკვე განიხილა კომიტეტმა, ან აღნიშნული განიხილება ან განიხილა საერთაშორისო გამოძიების ან მოგვარების სხვა პროცედურის შესაბამისად;
- ბ) იგი შეუთავსებლად მიიჩნევს მას კონვენციის დებულებებთან;
- გ) იგი ცუდად არგუმენტირებულად ან არასათანადოდ დასაბუთებლად მიიჩნევს მას;
- დ) აღნიშნული წარმოდგენს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებას;
- ე) წარდგენილ შეტყობინებაში აღნიშნულ ფაქტებს ადგილი ჰქონდა წინამდებარე ოქმის ძალაში შესვლამდე მონაწილე სახელმწიფოებთან მიმართებით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს ფაქტები ამ თარიღის შემდგომაც გრძელდება.

მუხლი 5

1. ნებისმიერ დროს შეტყობინების მიღების შემდეგ და საქმის არსებით განხილვაზე გადაწყვეტილების მიღებამდე, კომიტეტს შეუძლია შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს გაუგზავნოს თხოვნა, რომელიც სწრაფად უნდა უქნეს განხილული, რომ მონაწილე სახელმწიფომ მიიღოს დროებითი ღონისძიება სავარაუდო დარღვევის მსხვერპლის ან მსხვერპლთათვის გამოუსწორებელი ზიანის თავიდან აცილების მიზნით;
2. კომიტეტის მიერ თავისი უფლებამოსილების განხორციელება წინამდებარე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად არ გულისხმობს შეტყობინების დაშვებადობის ან არსებითი განხილვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებას.

მუხლი 6

1. კომიტეტის მიერ შეტყობინების დაუშვებლად გამოცხადებამდე, სანამ ამას აცნობებს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს, და იმ პირობით, რომ პირი (ან პირები) თანახმა არის გამჟღავნებულ იქნეს მისი ვინაობა მონაწილე სახელმწიფოსთვის, კომიტეტს შეუძლია ნებისმიერი შეტყობინება, რომელიც კონფიდენციალურად აქვს მიღებული წინამდებარე ოქმის შესაბამისად, აცნობოს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს.

2. ექვსი თვის ვადაში მიძღვება მონაწილე სახელმწიფომ კომიტეტს უნდა წარუდგინოს წერილობითი განმარტება ან განცხადება, რომელშიც დაზუსტებული იქნება საქმის არსი და, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, მონაწილე სახელმწიფოების შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები.

მუხლი 7

1. კომიტეტი განიხილავს მიღებულ შეტყობინებებს წინამდებარე ოქმის შესაბამისად იმ ინფორმაციის საფუძველზე, რომელიც ინდივიდების ან ინდივიდთა ჯგუფის, ან მათი სახელით და შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს მიერ იქნა მიწოდებული, იმ პირობით, რომ ეს ინფორმაცია გადაეცემათ დაინტერესებულ მხარეებს.
2. წინამდებარე ოქმის თანახმად, კომიტეტი ატარებს დახურულ სხდომებს შეტყობინებების განხილვისას.
3. შეტყობინების განხილვის შემდეგ, კომიტეტი მის წინაშე წარდგენილი შეტყობინების თაობაზე მოსაზრებებთან ერთად შესაბამის მხარეებს გადასცემს რეკომენდაციებს, ასეთის არსებობის შემთხვევაში.
4. მონაწილე სახელმწიფო სათანადო ყურადღებას მიაქცევს კომიტეტის მოსაზრებებსა და რეკომენდაციებს, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, და ექვსი თვის ვადაში კომიტეტს წარუდგენს წერილობით პასუხს, რომელშიც მოცემული იქნება ინფორმაცია, თუ რა რეაგირება მოჰყვა კომიტეტის მოსაზრებებსა და რეკომენდაციებს.
5. კომიტეტს შეუძლია მოიწვიოს მონაწილე სახელმწიფო, მომდევნო მოხსენებებში წარადგინოს, კონვენციის მე-18 მუხლის შესაბამისად, დამატებითი ინფორმაცია იმ ღონისძიებების შესახებ, რომლებიც მონაწილე სახელმწიფომ გაატარა კომიტეტის მოსაზრებებთან ან რეკომენდაციებთან მიმართებით, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, მათ შორის, იმ ღონისძიებების შესახებ, რომლებიც კომიტეტმა მიზანშეწონილად მიიჩნია.

მუხლი 8

1. თუ კომიტეტი სარწმუნო ინფორმაციას მიიღებს მონაწილე სახელმწიფოების მხრიდან კონვენციით დადგენილი უფლებების სერიოზუ-

ლი ან სისტემატური დარღვევების შესახებ, კომიტეტი მოიწვევს მონაწილე სახელმწიფოს ინფორმაციის შესამოწმებლად, რის შემდეგაც მონაწილე სახელმწიფოს მოეთხოვება მიმოხილვების წარგენა შესაბამისი ინფორმაციის თაობაზე.

2. შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს მხრიდან წარდგენილი მიმოხილვებისა და ნებისმიერი მისთვის ხელმისაწვდომი სხვა სარწმუნო ინფორმაციის გათვალისწინებით, კომიტეტს შეუძლია დანიშნოს ერთი ან მეტი კომიტეტის წევრი გამოძიების ჩატარებისა და კომიტეტისათვის მოხსენების სასწრაფოდ წარდგენის მიზნით. შესაბამის შემთხვევებსა და მონაწილე სახელმწიფოს თანხმობით, გამოძიება შეიძლება წარიმართოს მის ტერიტორიაზე.
3. ამგვარი გამოძიების შედეგების განხილვის შემდგომ, კომიტეტი აღნიშნულ შედეგებს გადასცემს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს კომენტარებთან და რეკომენდაციებთან ერთად.
4. შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფო, კომიტეტის მიერ გადაცემული შედეგების, კომენტარებისა და რეკომენდაციების მიღებიდან ექვსი თვის ვადაში, თავის მიმოხილვებს წარუდგენს კომიტეტს.
5. აღნიშნული გამოძიება უნდა წარიმართოს კონფიდენციალურად, რა დროსაც მონაწილე სახელმწიფოსთან თანამშრომლობა გამოძიების ყველა ეტაპზე უზრუნველყოფილია.

მუხლი 9

1. კომიტეტს შეუძლია მოსთხოვოს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს კონვენციის მე-18 მუხლის შესაბამისად წარსადგენ მოხსენებაში მიუთითოს ყველა დეტალი იმ ღონისძიებათა შესახებ, რომლებიც განახორციელა წინამდებარე ოქმის მე-8 მუხლის შესაბამისად ჩატარებული გამოძიების შედეგად.
2. საჭიროების შემთხვევაში, კომიტეტს შეუძლია, მე-8 მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული ექვსთვიანი ვადის დასრულების შემდეგ, მოსთხოვოს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს, რომ ინფორმაცია მიაწოდოს მას იმ ღონისძიებათა შესახებ, რომლებიც განახორციელა ჩატარებული გამოძიების შედეგად.

მუხლი 10

1. თითოეულ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია, წინამდებარე ოქმის ხელმოწერის ან რატიფიკაციის დროს ან მასზე მიერთებისას განაცხადოს, რომ არ ცნობს მე-8 და მე-9 მუხლებით გათვალისწინებულ კომიტეტის კომპეტენციას.
2. ნებისმიერ მონაწილე სახელმწიფოს, რომელმაც გააკეთა დეკლარაცია წინამდებარე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, უფლება აქვს ნებისმიერ დროს უკან გამოითხოვოს აღნიშნული დეკლარაცია გენერალური მდივნისათვის შეტყობინების გავზავნის გზით.

მუხლი 11

მონაწილე სახელმწიფო იღებს ყველა შესაბამის ზომას, რომ მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი პირები არ დაექვემდებარონ არასათანადო მოპყრობას ან დაშინებას წინამდებარე ოქმის შესაბამისად კომიტეტისათვის შეტყობინების წარდგენის გამო.

მუხლი 12

კონვენციის 21-ე მუხლის შესაბამისად, კომიტეტი თავის წლიურ ანგარიშში წარადგენს წინამდებარე ოქმით გათვალისწინებულ საქმიანობათა მოკლე მიმოხილვას.

7. ბავშვის უფლებათა კონვენცია*

[ამონარიდები]

ნაწილი I

მუხლი 1

წინამდებარე კონვენციის მიზნებისათვის ბავშვად ითვლება 18 წლამდე ასაკის ყოველი ადამიანი, თუკი რომელიმე ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით ბავშვი უფრო ადრე არ აღწევს სრულწლოვანებას.

მუხლი 2

1. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ და უზრუნველყოფენ მათი იურისდიქციის ფარგლებში მყოფი თითოეული ბავშვის წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებულ ყველა უფლებას, ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციის გარეშე, ბავშვის, მისი მშობლებისა და კანონიერი მეურვეების რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი მდგომარეობის, უნარშეზღუდულობის, დაბადების თუ სხვა მდგომარეობის განურჩევლად.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა საჭირო ზომას იღებენ დისკრიმინაციის ყველა იმ ფორმისა და დასჯისაგან ბავშვის დაცვის უზრუნველსაყოფად, რომლებიც უკავშირდება ბავშვის, ბავშვის მშობლების, კანონიერი მეურვეების ან ოჯახის სხვა წევრების სტატუსს, საქმიანობას, მათ მიერ გამოთქმულ შეხედულებებსა და რწმენას.

მუხლი 3

1. ბავშვის მიმართ ნებისმიერ ქმედებათა განხორციელებისას, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის მათი განმახორციელებელი, სახელმწიფო თუ კერძო

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1989 წლის 20 ნოემბრის 44/25 რეზოლუციით. კონვენცია ძალაში შევიდა 1990 წლის 2 სექტემბერს. გაერთიანებული ერების ყველა წევრმა სახელმწიფომ, ისევე როგორც ვატიკანმა (მუდმივი დამკვირვებელი), მოახდინა კონვენციის რატიფიკაცია ან სხვა ფორმით მიღება.

დაწესებულებები, რომლებიც მუშაობენ სოციალური უზრუნველყოფის საკითხებზე, სასამართლოები, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანოები, უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის ინტერესების დაცვის უკეთ უზრუნველყოფას.

2. მონაწილე სახელმწიფოები, ითვალისწინებენ რა ბავშვის მშობლის, ბავშვის კანონიერი მეურვეებისა თუ ბავშვზე სამართლებრივად პასუხისმგებელ სხვა პირთა უფლებებსა და მოვალებებს, ვალდებულებას იღებენ უზრუნველყონ ბავშვი ისეთი დაცვითა და მზრუნველობით, რაც აუცილებელია მისი კეთილდღეობისათვის და ამისათვის იღებენ ყველა საკანონმდებლო და ადმინისტრაციულ ზომას.
3. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვისათვის ზრუნვაზე ან მის დაცვაზე პასუხისმგებელი დაწესებულებები, სამსახურები ან ორგანოები შეესაბამებოდნენ კომპეტენტური ორგანოების მიერ დაწესებულ სტანდარტებს, კერძოდ, უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში მათი პერსონალის რიცხოვნობისა და ვარგისიანობის, აგრეთვე კომპეტენტური ზედამხედველობის თვალსაზრისით.

მუხლი 4

მონაწილე სახელმწიფოები ღებულობენ ყველა აუცილებელ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და სხვა ღონისძიებებს წინამდებარე კონვენციით აღიარებულ უფლებათა განსახორციელებლად. მონაწილე სახელმწიფოები ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა რეალიზაციისათვის ასეთ ღონისძიებებს ღებულობენ მათ ხელთ არსებული რესურსების მაქსიმალური გამოყენებით, აუცილებლობის შემთხვევაში კი – საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში.

მუხლი 5

მონაწილე სახელმწიფოები პატივს მიაგებენ მშობლებისა და შესაბამის შემთხვევებში ადგილობრივი ადამიანების შესატყვისად ფართოდ გავრეული ოჯახის წევრების ან თემის, მეურვეებისა და სხვა პირების უფლებებსა და მოვალებებს, რომლებიც კანონის მიხედვით პასუხისმგებელი არიან ბავშვზე, იმაზე, რომ სათანადოდ ხელმძღვანელობდნენ ბავშვს წინამდებარე კონვენციით აღიარებულ უფლებათა განხორციელებაში და აკეთებდნენ ამას ბავშვის უნართა განვითარების გათვალისწინებით.

მუხლი 6

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ყოველ ბავშვს აქვს სიცოცხლის ხელშეუვალი უფლება.
2. მონაწილე სახელმწიფოები შეძლებისდაგვარად მაქსიმალურად უზრუნველყოფენ ბავშვის სიცოცხლის შენარჩუნებასა და ჯანსაღ განვითარებას.

მუხლი 7

1. ბავშვი რეგისტრაციას გადის დაბადებისთანავე და მას დაბადებიდანვე გააჩნია უფლება, ჰქონდეს სახელი და შეიძინოს მოქალაქეობა, აგრეთვე, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, უფლებამოსილია იცნობდეს თავის მშობლებს და გარემოსილი იყოს მათი მზრუნველობით.
2. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ ამ უფლებათა განხორციელებას საკუთარი ეროვნული კანონმდებლობის შესატყვისად და თავისი მოვალეობების შესრულებას ამ სფეროში შესაბამისი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების თანახმად, კერძოდ, იმ შემთხვევაში, თუკი სხვაგვარად ბავშვს არ ექნება მოქალაქეობა.

მუხლი 8

1. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია იღებენ პატივი სცენ ბავშვის უფლებას, შეინარჩუნოს თავისი ინდივიდუალობა, მოქალაქეობის, სახელისა და ოჯახური კავშირების ჩათვლით, როგორც ეს გათვალისწინებულია კანონით და არ დაუშვან მასში კანონსაწინააღმდეგო ჩარევა.
2. თუ ბავშვი უკანონოდ კარგავს თავისი ინდივიდუალობის ნაწილს ან მის ყველა ელემენტს, მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ მას აუცილებელი ღონისძიებებით და დახმარებას აღმოუჩენენ მისი ინდივიდუალობის უსწრაფესი აღდგენისათვის.

მუხლი 9

1. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვი არ დაშორდეს თავის მშობლებს მათი სურვილის საწინააღმდეგოდ, იმ შემთხვევათა გამოკლებით, როცა კომპეტენტური ორგანოები, სასამართლო გადაწყვეტილების თანახმად, შესაბამისი კანონმდებლობისა და პროცედურის შესაბა-

მისად, განსაზღვრავენ, რომ ასეთი დამორება აუცილებელია და უკეთ ემსახურება ბავშვის ინტერესებს. ეს შეიძლება აუცილებელი გახდეს ამა თუ იმ კონკრეტულ შემთხვევაში, მაგალითად, როცა მშობლები სასტიკად ექცევიან ბავშვს და არ ზრუნავენ მასზე, ან როცა მშობლები ცხოვრობენ ცალ-ცალკე და აუცილებელია ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღება.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, ნებისმიერი განხილვის დროს ყველა დაინტერესებულ მხარეს შესაძლებლობა ეძლევა, მონაწილეობა მიიღოს საქმის განხილვაში და გამოთქვას საკუთარი მოსაზრებები.
3. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ერთ ან ორივე მშობელს დაცვილებული ბავშვის უფლებას, რეგულარული პირადი ურთიერთობები და პირდაპირი კონტაქტები იქონიოს ორივე მშობელთან, იმ შემთხვევის გარდა, როცა ეს ეწინააღმდეგება ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტ ინტერესებს.
4. იმ შემთხვევაში, როცა ასეთი დამორება გამოძინარეობს მონაწილე სახელმწიფოთა რომელიმე გადაწყვეტილებიდან, ანუ როცა საქმე ეხება, მაგალითად, ერთი ან ორივე მშობლის ან ბავშვის დაპატიმრებას, ციხეში მოთავსებას, გასახლებას, დეპორტაციას ან სიკვდილს (მოცემული პირის პატიმრობაში ყოფნისას ნებისმიერი მიზეზით გამოწვეული სიკვდილის ჩათვლით), მონაწილე სახელმწიფო ასეთ მშობლებს, ბავშვს ან, თუ ეს აუცილებელია, ოჯახის სხვა წევრს მათი თხოვნით აძლევს აუცილებელ ინფორმაციას ოჯახიდან წასული წევრის (წევრების) ადგილსამყოფელის შესახებ, თუ ამ ინფორმაციის მიცემა ზიანს არ აყენებს ბავშვის კეთილდღეობას. მონაწილე სახელმწიფოები შეძგომში უზრუნველყოფენ, რომ ასეთი თხოვნა თავისთავად არ იწვევდეს შესაბამისი პირისათვის (პირთათვის) არასასურველ შედეგებს.

მუხლი 10

1. მონაწილე სახელმწიფოთა მიერ მე-9 მუხლის 1-ლი პუნქტით ნაკისრი ვალდებულების შესაბამისად, ბავშვის ან მისი მშობლის განცხადება ოჯახის გამთლიანების მიზნით მონაწილე სახელმწიფოში შესვლის ან იქიდან გასვლის თაობაზე მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ პოზიტიურად, ჰუმანურად და ოპერატიულად. მონაწილე სახელ-

მწიფოები შემდგომში უზრუნველყოფენ, რომ ასეთი თხოვნის წარდგენას არ მოჰყვეს არასასურველი შედეგები განმცხადებლის ან მათი ოჯახის წევრებისათვის.

2. ბავშვს, რომლის მშობლებიც სხვადასხვა სახელმწიფოებში ცხოვრობენ, უფლება აქვთ, განსაკუთრებული ვითარების გარდა, რეგულარული პირადი ურთიერთობები და პირდაპირი კონტაქტები იქონიონ ორივე მშობელთან. ამ მიზნით მონაწილე სახელმწიფოები, მე-9 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, პატივს სცემენ ბავშვისა და მისი მშობლების უფლებას დატოვონ ნებისმიერი ქვეყანა, საკუთარი ქვეყნის ჩათვლით, და დაბრუნდნენ თავის ქვეყანაში. ნებისმიერი ქვეყნის დატოვების უფლების მიმართ მოქმედებს მხოლოდ ისეთი შეზღუდვები, რომლებიც დაშვებულია კანონით და აუცილებელია ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის (ორდრე პუბლიც), მოსახლეობის ჯანმრთელობის ან ზნეობის, ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის და შეთავსებადია წინამდებარე კონვენციაში აღიარებულ სხვა უფლებებთან.

მუხლი 11

1. მონაწილე სახელმწიფოები ღებულობენ ზომებს ბავშვთა უკანონოდ გადაადგილების ან საზღვარგარეთ მათი უკანონოდ დატოვების წინააღმდეგ საბრძოლველად.
2. ამ მიზნით მონაწილე სახელმწიფოები ხელს უწყობენ ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმებების დადებას ან მოქმედ შეთანხმებებთან მიერთებას.

მუხლი 12

1. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ საკუთარი შეხედულებების ჩამოყალიბების უნარის მქონე ბავშვის უფლებას, თავისუფლად გამოთქვას თავისი შეხედულებები ნებისმიერ საკითხზე, რომელიც მას ეხება, ამასთან, ბავშვის შეხედულებებს სათანადო ყურადღება ეთმობა მისი ასაკისა და სიმწიფის შესაბამისად.
2. ამ მიზნით ბავშვს, კერძოდ, ეძლევა შესაძლებლობა, მოუსმინონ მას სასამართლო თუ ადმინისტრაციული წესით ნებისმიერი საქმის განხილვისას, რომელიც ბავშვს ეხება როგორც უშუალოდ, ასევე წარმომადგენლის ან შესაბამისი ორგანოს მეშვეობით, ეროვნული კანონმდებლობის პროცესუალური ნორმებით გათვალისწინებული წესით.

მუხლი 13

1. ბავშვს უფლება აქვს გამოხატვის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას, მიუხედავად საზღვრებისა, მოიძიოს, მიიღოს ან გაავრცელოს ნებისმიერი სახის ინფორმაცია ან მოსაზრებები ზეპირად, წერილობით ან ბეჭდური ფორმით, ხელოვნების სახით ან ნებისმიერი სხვა საშუალებით საკუთარი არჩევანისამებრ.
2. ამ უფლების განხორციელება, შესაძლოა, დაექვემდებაროს გარკვეულ შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია
 - ა) სხვათა უფლებათა და რეპუტაციის დასაცავად;
 - ბ) ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობისა თუ ზნეობის დასაცავად.

მუხლი 14

1. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ბავშვის აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ მშობელთა და, შესაბამის შემთხვევაში, კანონიერ მეურვეთა უფლებებსა და მოვალებებს, უხელმძღვანელონ ბავშვს მისი უფლებების იმ მეთოდით განხორციელებაში, რომელიც შეესატყვისება ბავშვის განვითარებად უნარებს.
3. რელიგიის ან რწმენის გაცხადების თავისუფლება ექვემდებარება მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობის ან ზნეობის, ან სხვათა ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის.

მუხლი 15

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის უფლებას, სარგებლობდეს გაერთიანებისა და მშვიდობიანი შეკრებების თავისუფლებით.
2. მოცემული უფლების განხორციელების მიმართ არ შეიძლება დაწესდეს რაიმე შეზღუდვა, გარდა შეზღუდვებისა, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოება-

ში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის, ან ჯანმრთელობის ან ზნეობის, ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის.

მუხლი 16

1. დაუშვებელია ბავშვი დაექვემდებაროს პირად და ოჯახურ ცხოვრებაში, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერაში თვითნებურ ან უკანონო ჩარევას, ისევე როგორც მისი პატივისა და რეპუტაციის უკანონო ხელყოფას.
2. ბავშვს უფლება აქვს დაცული იყოს კანონის მიერ ასეთი ჩარევისა და ხელყოფისაგან.

მუხლი 17

მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მნიშვნელოვან როლს და უზრუნველყოფენ ბავშვისათვის სხვადასხვა ეროვნული და საერთაშორისო წყაროებით გავრცელებული ინფორმაციისა და მასალების ხელმისაწვდომობას, განსაკუთრებით ისეთი ინფორმაციისა და მასალებისა, რომლებიც მიმართულია ბავშვის სოციალური, სულიერი და მორალური კეთილდღეობისაკენ, აგრეთვე ჯანსაღი ფიზიკური და ფსიქიკური განვითარების ხელშეწყობისაკენ. ამ მიზნით მონაწილე სახელმწიფოები

- ა) ახდენენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით იმ ინფორმაციისა და მასალების გავრცელების წახალისებას, რაც სასარგებლოა ბავშვის სოციალური და კულტურული განვითარების თვალსაზრისით და შესაბამისობაშია 29-ე მუხლის სულისკვეთებასთან;
- ბ) ახდენენ საერთაშორისო თანამშრომლობის წახალისებას სხვადასხვა კულტურული, ეროვნული და საერთაშორისო წყაროებიდან მოპოვებული ამგვარი ინფორმაციისა და მასალების მომზადების, გაცვლისა და გავრცელების მიზნით;
- გ) ახდენენ საბავშვო ლიტერატურის გამოცემისა და გავრცელების წახალისებას;
- დ) ახდენენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების წახალისებას, რათა მათ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმონ იმ ბავშვის ლინგვისტურ მოთხოვნილებებს, რომლებიც მიეკუთვნება რომელიმე უმცირე-

სობის ჯგუფს ან ძირძველ მოსახლეობას;

- ე) ახდენენ იმ სახის ინფორმაციისა და მასალებისაგან ბავშვის დაცვის სათანადო პრინციპების შემუშავების წახალისებას, რაც საზიანოა მისი კეთილდღეობისათვის, ითვალისწინებენ რა მე-13 და მე-18 მუხლების დებულებებს.

მუხლი 18

1. მონაწილე სახელმწიფოები ყველაფერს აკეთებენ, რათა უზრუნველყონ ბავშვის აღზრდასა და განვითარებაზე ორივე მშობლის საერთო და თანაბარი პასუხისმგებლობის პრინციპის აღიარება. მშობლებს ან, შესაბამის შემთხვევებში, კანონიერ მეურვეებს ეკისრებათ ძირითადი პასუხისმგებლობა ბავშვის აღზრდასა და განვითარებაზე, ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტი ინტერესები წარმოადგენს მათი ზრუნვის მთავარ საგანს.
2. წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებათა განხორციელების გარანტიის შექმნისა და ხელშეწყობის მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები სათანადო დახმარებას უწევენ მშობლებსა და კანონიერ მეურვეებს მათი მოვლეობის შესრულებაში, აღზარდონ ბავშვი და უზრუნველყოფენ საბავშვო დაწესებულებათა ქსელის განვითარებას.
3. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა აუცილებელ ზომას ღებულობენ იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ბავშვებს, რომელთა მშობლებიც მუშაობენ, უფლება ჰქონდეთ ისარგებლონ მათთვის განკუთვნილი სამსახურებითა და დაწესებულებებით, რომელთაც ბავშვთა მოვლა-პატრონობა ეკისრებათ.

მუხლი 19

1. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა აუცილებელ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ, სოციალურ და საგანმანათლებლო ზომას ღებულობენ იმ მიზნით, რათა ბავშვი დაიცვან მშობლის (მშობლების), კანონიერი მეურვის (მეურვეების) ან ბავშვზე მზრუნველი ნებისმიერი სხვა პირის მხრიდან ყველანაირი ფორმის ფიზიკური თუ სულიერი ძალადობისაგან, შეურაცხყოფისა თუ უფლების ბოროტად გამოყენებისაგან, მზრუნველობის მოკლებისა თუ დაუდევარი მოპყრობისაგან, უხეში მოქცევისა თუ ექსპლუატაციისაგან, სექსუალური ძალადობის ჩათვლით.

2. დაცვის ასეთი ღონისძიებები, აუცილებლობის შემთხვევაში, მოიცავს ეფექტიან პროცედურებს სოციალური პროგრამების შემუშავებისათვის იმ მიზნით, რათა აუცილებელი მხარდაჭერა აღმოუჩინონ ბავშვს და იმ პირებს, ვინც მასზე ზრუნავს, აგრეთვე ხელი შეუწყონ ბავშვთა მიმართ სასტიკი დამოკიდებულების ზემოთ აღნიშნული გამოვლინებების თავიდან აცილების, წინასწარი გამომკვლევების, შეტყობინების, განსახილველად გადაცემის, გამოძიების, მკურნალობისა და სხვა ღონისძიებების განხორციელებას, აუცილებლობის შემთხვევაში კი სასამართლოს ჩართვას.

მუხლი 20

1. ბავშვს, რომელიც დროებით ან მუდმივად მოკლებულია ოჯახურ გარემოს, ან მისივე ყველაზე ჭეშმარიტი ინტერესებიდან გამომდინარე არ შეიძლება დარჩეს ასეთ გარემოში, უფლება აქვს სახელმწიფოს განსაკუთრებული მფარველობითა და დახმარებით სარგებლობდეს.
2. მონაწილე სახელმწიფოები თავიანთი ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად უზრუნველყოფენ ასეთი ბავშვის მიმართ მზრუნველობის ფორმის შეცვლას.
3. ასეთი მზრუნველობა შეიძლება მოიცავდეს, მათ შორის, ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემას, მუსლიმური სამართლის kafalah-ს, შვილად აყვანას ან, აუცილებლობის შემთხვევაში, ბავშვთა მოვლა-პატრონობისათვის მოწოდებულ შესაბამის დაწესებულებაში მის მოთავსებას. მზრუნველობის ფორმის შეცვლის ვარიანტების განხილვისას, აუცილებელია სათანადოდ იქნეს გათვალისწინებული ბავშვის აღზრდის მემკვიდრეობითობის სასურველობა და მისი ეთნიკური, რელიგიური, კულტურული და ლინგვისტური კუთვნილება.

მუხლი 21

მონაწილე სახელმწიფოები, რომლებიც აღიარებენ ან თანხმდებიან შვილად აყვანის სისტემის არსებობას, უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტი ინტერესები გათვალისწინებული იქნეს უწინარეს ყოვლისა, რისთვისაც ისინი

- ა) უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვის შვილად აყვანის ნებართვას იძლეოდეს მხოლოდ კომპეტენტური ხელისუფლება, რომელიც შესაბამისი კანონმდებლობისა და პროცედურების შესაბამისად და საქმესთან და-

კავშირებული სარწმუნო ინფორმაციის საფუძველზე განსაზღვრავს, რომ შვილად აყვანა დასაშვებია მშობლებთან, ნათესავებთან და კანონიერ მეურვეებთან მიმართებით ბავშვის სტატუსის გათვალისწინებით და რომ, საჭიროების შემთხვევაში, დაინტერესებული პირები შეგნებულად დათანხმდნენ შვილად აყვანას ისეთი კონსულტაციის საფუძველზე, როგორიც შეიძლება აუცილებელი იყოს;

- ბ) აღიარებენ, რომ შვილად აყვანა სხვა ქვეყანაში შეიძლება განხილული იქნეს როგორც ბავშვის მოვლის ალტერნატიული საშუალება, თუ ბავშვი არ შეიძლება აღსაზრდელად გადაეცეს ან შეუერთდეს ოჯახს, რომელიც შეძლებდა უზრუნველყო მისი აღზრდა ან შვილად აყვანა და თუ იმ ქვეყანაში, სადაც ბავშვი დაიბადა, შეუძლებელია მისი შესაფერისი მოვლა-პატრონობის უზრუნველყოფა;
- გ) უზრუნველყოფენ, რომ სხვა ქვეყანაში ბავშვის შვილად აყვანის შემთხვევაში, არსებობდეს ისეთივე გარანტიები და სტანდარტები, როგორიც არსებობს ქვეყნის შიგნით შვილად აყვანის დროს;
- დ) იღებენ ყველა აუცილებელ ზომას იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სხვა ქვეყანაში შვილად აყვანის დროს ამ საქმესთან დაკავშირებულ პირებს არ მიეცეთ გაუმართლებელი ფინანსური მოგების მიღების საშუალება;
- ე) აუცილებელ შემთხვევაში, ხელს უწყობენ წინამდებარე მუხლის მიზნების მიღწევას ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების დადების გზით და ცდილობენ ამ საფუძველზე უზრუნველყონ, რომ ბავშვის მოწყობა სხვა ქვეყანაში ხორციელდებოდეს კომპეტენტური ხელისუფლების ან ორგანოების მიერ.

მუხლი 22

1. მონაწილე სახელმწიფოები აუცილებელ ზომებს იღებენ, რათა უზრუნველყონ, რომ ბავშვმა, რომელსაც სურს მიიღოს ლტოლვილის სტატუსი ან რომელიც შესაბამისი საერთაშორისო ან ეროვნული სამართლისა და პროცედურების შესაბამისად ითვლება ლტოლვილად და რომელსაც თან ახლავს ან არ ახლავს მშობლები ან ნებისმიერი სხვა პირი, ისარგებლოს სათანადო დაცვითა და ჰუმანიტარული დახმარებით წინამდებარე კონვენციაში და ადამიანის უფლებათა იმ სხვა საერთაშორისო ან ჰუმანიტარულ სამართლებრივ აქტებში აღიარებული უფლებების გამოყენებისას, რომელთა მონაწილენი არიან აღნიშნული სახელმწიფოები.

2. ამ მიზნით მონაწილე სახელმწიფოები, როცა ამას აუცილებლად მიიჩნევენ, ხელს უწყობენ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციისა და იმ სხვა კომპეტენტური მთავრობათაშორისო ან არასამთავრობო ორგანიზაციების მცდელობას, რომლებიც თანამშრომლობენ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასთან, დაიცვან ასეთი ბავშვი, დაეხმარონ მას და მოძებნონ ნებისმიერი ლტოლვილი ბავშვის მშობლები თუ ოჯახის სხვა წევრები, რათა მიიღონ მისი ოჯახთან შეერთებისათვის აუცილებელი ინფორმაცია. იმ შემთხვევაში, თუკი არ ხერხდება მშობლების ან ოჯახის სხვა წევრების მოძებნა, მაშინ ბავშვი, როგორც ამას ითვალისწინებს წინამდებარე კონვენცია, უზრუნველყოფილია ისეთივე დაცვით, როგორითაც სხვა ნებისმიერი ბავშვი, რომელიც რაიმე მიზეზის გამო მუდმივად ან დროებით მოკლებულია ოჯახურ გარემოს.

მუხლი 23

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ გონებრივად ან ფიზიკურად უნარშეზღუდული ბავშვი სრულფასოვნად და ღირსეულად უნდა ცხოვრობდეს იმგვარ პირობებში, რომლებიც უძლიერებს მას ღირსების გრძნობას, საკუთარი თავის რწმენას და უადვილებს საზოგადოების ცხოვრებაში აქტიურ მონაწილეობას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ უნარშეზღუდული ბავშვის უფლებას, სარგებლობდეს განსაკუთრებული მზრუნველობითა და სათანადო რესურსების არსებობის პირობებში, ახალისებენ და უზრუნველყოფენ ამ უფლების მქონე ბავშვისათვის და მის მიმართ მზრუნველობაზე პასუხისმგებელი პირებისათვის ისეთი დახმარების გაწევას, როგორსაც ითხოვდნენ და რომელიც შეესაბამება ბავშვისა და მისი მშობლების, ან იმ სხვა პირთა მდგომარეობას, რომლებიც უზრუნველყოფენ ბავშვზე მზრუნველობას.
3. უნარშეზღუდული ბავშვის განსაკუთრებულ საჭიროებათა აღიარების ნიშნად, წინამდებარე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, დახმარება, მშობლებისა და ბავშვზე მზრუნველობის უზრუნველყოფი სხვა პირების ფინანსური რესურსების გათვალისწინებით, შეძლებისდაგვარად, უფასოა და მიზნად ისახავს უნარშეზღუდულ ბავშვს მისცეს იმის ეფექტიანი შესაძლებლობა, რომ მან ისარგებლოს საგანმანათლებლო, სამედიცინო, ჯანმრთელობის ადმდეგნი, პროფესიული და შრომითი საქმიანობისათვის საჭირო მომსახურებითა და დასვენების საშუალებებით, რაც ბავშვს მაქ-

სიმაღლურად სრულად ჩართავს სოციალურ ცხოვრებაში და ხელს შეუწყობს მისი პიროვნების განვითარებას, რაც კულტურული და სულიერი თვალსაზრისით მის ზრდასაც მოიცავს.

4. მონაწილე სახელმწიფოები საერთაშორისო თანამშრომლობის სულისკვეთებით ხელს უწყობენ ინფორმაციის გავრცელებას უნარშეზღუდული ბავშვების პროფილაქტიკური ჯანდაცვისა და სამედიცინო, ფსიქოლოგიური და ფუნქციონალური მკურნალობის დარგში, სათანადო რეაბილიტაციის, ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიული მომზადების მეთოდებზე ინფორმაციის გავრცელების ჩათვლით, აგრეთვე ამ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას იმისათვის, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა გაიფართოვონ ამ დარგში თავიანთი შესაძლებლობები, ცოდნა და გამოცდილება. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს განვითარებადი ქვეყნების საჭიროებებს.

მუხლი 24

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის უფლებას, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ყველაზე უფრო სრულყოფილი მომსახურებით და დაავადებათა მკურნალობისა და ჯანმრთელობის აღდგენის საუკეთესო საშუალებებით. მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ უზრუნველყონ, რომ არც ერთ ბავშვს არ ჩამოერთვას უფლება, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ასეთი მომსახურებით.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ მიაღწიონ მოცემული უფლების სრულ განხორციელებას და, კერძოდ, აუცილებელ ზომებს იღებენ
 - ა) ჩვილთა და ბავშვთა სიკვდილიანობის შემცირებისათვის;
 - ბ) ყველა ბავშვისათვის აუცილებელი სამედიცინო დახმარებისა და ჯანმრთელობის დაცვის უზრუნველყოფისათვის, იმისათვის, რომ უპირატესი ყურადღება დაეთმოს პირველადი სამედიცინო-სანიტარული დახმარების გაწევას;
 - გ) დაავადებებთან და შიმშილობასთან ბრძოლისათვის, მათ შორის, პირველადი სამედიცინო-სანიტარული დახმარების ფარგლებში, ადვილად ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიისა და საკმარისი სურსათითა და სასმელი წყლით მომარაგების გზით, გარემოს დაბინძურების საშიშროებისა და რისკის გათვალისწინებით;

- დ) დედებისათვის მშობიარობამდე და მშობიარობის შემდგომ პერიოდში ჯანმრთელობის დაცვის სათანადო მომსახურების გაწვევისათვის;
 - ე) საზოგადოების ყველა სეგმენტის, კერძოდ, მშობლებისა და ბავშვებისათვის ბავშვთა ჯანმრთელობისა და კვების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების, ტუტითი კვების უპირატესობების გაცნობის უზრუნველყოფისათვის, პიგიენის, ბავშვის საცხოვრებელი გარემოს სანიტარიის დაცვისა და უბედური შემთხვევების თავიდან აცილების, აგრეთვე მათთვის განათლების ხელმისაწვდომობისა და ცოდნის გამოყენებაში დახმარების გაწვევისათვის;
 - ვ) პროფილაქტიკური სამედიცინო დახმარებისა და ოჯახის დაგეგმვის სფეროში საგანმანათლებლო მუშაობის გაშლისა და მომსახურების განვითარებისათვის.
3. მონაწილე სახელმწიფოები ატარებენ ყველა ეფექტიან და სათანადო ზომას იმ ტრადიციული პრაქტიკის აღმოფხვრისათვის, რომელიც უარყოფითად მოქმედებს ბავშვთა ჯანმრთელობაზე.
 4. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულიყენ არიან იღებენ წახალისონ საერთაშორისო თანამშრომლობა და განვითარონ იგი მოცემულ მუხლში აღიარებული უფლების სრული განხორციელების თანდათანობით მიღწევისათვის. ამასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს განვითარებადი ქვეყნების საჭიროებებს.

მუხლი 25

მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ კომპეტენტური ორგანოების მიერ მოვლის მიზნით სამეურვეოდ გამწესებული ბავშვის უფლებას, იყოს დაცული და ისარგებლოს ფიზიკური თუ სულიერი მკურნალობით; აღიარებენ ბავშვის უფლებას, პერიოდულად ხდებოდეს მისთვის გაწეული მკურნალობისა და მის მიმართ ასეთ მეურვეობასთან დაკავშირებული სხვა პირობების შეფასება.

მუხლი 26

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი ბავშვის უფლებას, ისარგებლოს სოციალური უზრუნველყოფის ყველა სიკეთით, სოციალური დახმარების ჩათვლით, და აუცილებელ ზომებს იღებენ ამ უფლების სრული

განხორციელებისათვის თავიანთი ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. ეს შეღავათები ბავშვს ეძლევა აუცილებლობისამებრ, მისი და მის რჩენაზე პასუხისმგებელ პირთა რესურსებისა და შესაძლებლობების, აგრეთვე ბავშვის მიერ ან მისი სახელით ამ შეღავათების მიღებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი სხვა მოსაზრების გათვალისწინებით.

მუხლი 27

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი ბავშვის უფლებას, უზრუნველყოფილი იყოს ცხოვრების ისეთი დონით, რომელიც აუცილებელია მისი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, ზნეობრივი და სოციალური განვითარებისათვის.
2. მშობელს (მშობლებს) ან ბავშვის სხვა აღმზრდელს ეკისრებათ ძირითადი პასუხისმგებლობა, თავიანთი უნარისა და ფინანსური შესაძლებლობების ფარგლებში უზრუნველყონ ბავშვის განვითარებისათვის საჭირო ცხოვრების პირობები.
3. მონაწილე სახელმწიფოები, ეროვნული პირობების შესაბამისად და თავიანთი შესაძლებლობების ფარგლებში, აუცილებელ ზომებს იღებენ იმისათვის, რათა დახმარება გაუწიონ მშობლებსა და ბავშვთა აღმზრდელ სხვა პირებს ამ უფლების განხორციელებაში, აუცილებლობის შემთხვევაში, მატერიალურად ეხმარებიან და თანადგომას უწევენ პროგრამებს, უწინარესად საკვებით, ტანსაცმლითა და საცხოვრებლით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.
4. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა აუცილებელ ზომას ახორციელებენ იმისათვის, რათა უზრუნველყონ მშობლების, ან ბავშვზე ფინანსურად პასუხისმგებელ სხვა პირთა მიერ ბავშვის რჩენის აღდგენა როგორც მონაწილე სახელმწიფოს შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთ. კერძოდ, თუ ბავშვზე ფინანსურად პასუხისმგებელი პირი და ბავშვი ცხოვრობენ სხვადასხვა სახელმწიფოში, მონაწილე სახელმწიფოები ხელს უწყობენ საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან მიერთებას ან ასეთი ხელშეკრულებების დადებას, აგრეთვე სხვა შესაბამისი შეთანხმებების მიღწევას.

მუხლი 28

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ბავშვს აქვს განათლების

უფლება და თანაბარი შესაძლებლობების ფარგლებში ამ უფლების თანდათანობით განხორციელების მიზნით ისინი, კერძოდ:

- ა) აწესებენ უფასო და სავალდებულო დაწყებით განათლებას;
 - ბ) ხელს უწყობენ როგორც ზოგადი, ისე პროფესიული საშუალო განათლების სხვადასხვა ფორმების განვითარებას, უზრუნველყოფენ ყველა ბავშვისათვის მათ ხელმისაწვდომობას და ლებულობენ ისეთ აუცილებელ ზომებს, როგორიცაა უფასო განათლების შემოღება და, აუცილებლობის შემთხვევაში, ფინანსური დახმარების გაწევა;
 - გ) ყველა აუცილებელი საშუალების გამოყენებით უზრუნველყოფენ უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობას ყველასათვის თითოეულის უნარის შესატყვისად;
 - დ) უზრუნველყოფენ განათლებისა და პროფესიული მომზადების სფეროში ინფორმაციისა და მასალების ხელმისაწვდომობას ყველა ბავშვისათვის;
 - ე) ლებულობენ ზომებს სკოლებში რეგულარული დასწრების ხელშეწყობად და სკოლიდან განთავსებულ მოსწავლეთა რიცხვის შესამცირებლად.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ყველა აუცილებელ ზომას მიმართავენ, რათა უზრუნველყონ სასკოლო დისციპლინის დაცვა იმ მეთოდებით, რომლებიც ბავშვის ადამიანური ღირსების პატივისცემასა და წინამდებარე კონვენციის ეფუძნება.
3. მონაწილე სახელმწიფოები ახდენენ საერთაშორისო თანამშრომლობის წახალისებასა და ხელის შეწყობას იმ საკითხებში, რომლებიც ეხება განათლებას, კერძოდ, მთელ მსოფლიოში უმეცრებისა და წერა-კითხვის უცოდინარობის ლიკვიდაციისა და სამეცნიერო-ტექნიკური ცოდნისა და სწავლების თანამედროვე მეთოდების ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობის მიზნით. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს განვითარებადი ქვეყნების საჭიროებებს.

მუხლი 29

1. მონაწილე სახელმწიფოები ეთანხმებიან იმას, რომ ბავშვის განათ-

ლება მიმართული უნდა იყოს:

- ა) ბავშვის პიროვნების, ნიჭის, გონებრივი და ფიზიკური უნარების სრული განვითარებისაკენ;
 - ბ) ბავშვისათვის ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებებისადმი, აგრეთვე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებაში გაცხადებული პრინციპებისადმი პატივისცემის გაღვივებისაკენ;
 - გ) ბავშვისათვის თავისი მშობლებისადმი, თავისი კულტურული თვითმყოფადობის, ენისა და ფასეულობების პატივისცემის ჩანერგვისაკენ; ბავშვის აღზრდისაკენ იმ ქვეყნის ეროვნული ფასეულობებისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით, რომელშიც ის ცხოვრობს, ასევე იმ ქვეყნისა, საიდანაც იგი არის წარმოშობით; ბავშვის პატივისცემის გაღვივებისაკენ მისი საკუთარი ცივილიზაციისაგან განსხვავებული ცივილიზაციისადმი;
 - დ) თავისუფალ საზოგადოებაში ურთიერთგაგების, მშვიდობის, შეძენარებლობის, ქალისა და მამაკაცის, ყველა ხალხის, ეთნიკური, ეროვნული და რელიგიური ჯგუფების, მათ შორის, ძირძველი მოსახლეობის წარმომადგენელთა მიმართ თანასწორობისა და მეგობრობის სულისკვეთებით ბავშვის შეგნებული ცხოვრებისათვის მომზადებისაკენ;
 - ე) გარემოსადმი პატივისცემის სულისკვეთებით ბავშვის აღზრდისაკენ.
2. წინამდებარე ან 28-ე მუხლის არც ერთი ნაწილი არ ზღუდავს ცალკეული პირებისა და ორგანოების თავისუფლებას, შექმნან სასწავლო დაწესებულებები და უხელმძღვანელონ მათ წინამდებარე მუხლის პირველ პუნქტში მოცემული პრინციპების თუდმივი დაცვისა და იმ მოთხოვნის გათვალისწინებით, რომ ასეთ სასწავლო დაწესებულებებში მიღებული განათლება შეესაბამებოდეს სახელმწიფოს მიერ დადგენილ მინიმალურ სტანდარტებს.

მუხლი 30

იმ სახელმწიფოებში, სადაც არსებობენ ეთნიკური, რელიგიური ან ლინგვისტური უმცირესობები ან პირები, რომლებიც ძირძველ მოსახლეობას მიეკუთვნებიან, ბავშვს, რომელიც ასეთ უმცირესობას ან ძირძველ მოსახლეობას მიეკუთვნება, არ შეიძლება უარი ეთქვას უფლებაზე, რომ თავისი ჯგუფის სხვა

წევრებთან ერთად ისარგებლოს საკუთარი კულტურით, აღიაროს თავისი რელიგია და დაიცვას წესები, აგრეთვე გამოიყენოს მშობლიური ენა.

მუხლი 31

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ბავშვს გააჩნია დასვენებისა და თავისუფალი დროის ქონის უფლება, მისი ასაკისათვის შესაფერის თამაშობებსა და გასართობ ღონისძიებებში მონაწილეობის უფლება, აგრეთვე უფლება, თავისუფლად მონაწილეობდეს კულტურულ ცხოვრებაში, ეზიაროს ხელოვნებას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ და ახალისებენ ბავშვის უფლებას, ყოველმხრივი მონაწილეობა მიიღოს კულტურულ და შემოქმედებით ცხოვრებაში, ხელს უწყობენ მისთვის სათანადო და თანასწორი შესაძლებლობების შექმნას კულტურული და შემოქმედებითი საქმიანობისათვის, თავისუფალი დროით სარგებლობისა და დასვენებისათვის.

მუხლი 32

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის უფლებას, დაცული იყოს ეკონომიკური ექსპლუატაციისა და ნებისმიერი ისეთი სამუშაოს შესრულებისაგან, რომელიც შეიძლება ებუქრებოდეს მის ჯანმრთელობას და ხელს უშლიდეს განათლების მიღებაში, ან ზიანს აყენებდეს მის ჯანმრთელობას, ფიზიკურ, გონებრივ, სულიერ, მორალურ და სოციალურ განვითარებას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები, წინამდებარე მუხლის განხორციელების მიზნით, ღებულობენ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და სოციალურ ზომებს, ატარებენ ღონისძიებებს განათლების სფეროში. ამ მიზნით, ხელმძღვანელობენ რა სხვა საერთაშორისოსამართლებრივი აქტების შესაბამისი ღებულებებით, მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ
 - ა) აღვან საშუაოზე მიღების მინიმალურ ასაკს ან მინიმალურ ასაკებს;
 - ბ) განსაზღვრავენ საშუაო დღის ზანგრძლივობასა და შრომის პირობებთან დაკავშირებულ აუცილებელ მოთხოვნებს;
 - გ) ითვალისწინებენ სასჯელის შესაბამის საზოგადოებას ან სხვა სანქციებს წინამდებარე მუხლის ფექტანი განხორციელების უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 33

მონაწილე სახელმწიფოები ღებულობენ ყველა აუცილებელ ზომას, საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული და სოციალური ზომების ჩათვლით, აგრეთვე ღონისძიებებს განათლების სფეროში, რათა დაიცვან ბავშვები ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო მოხმარებისაგან, როგორც ეს განსაზღვრულია შესაბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით, და არ დაუშვან ბავშვების გამოყენება ამ ნივთიერებათა კანონსაწინააღმდეგო წარმოებაში ან ვაჭრობაში.

მუხლი 34

მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, დაიცვან ბავშვი სექსუალური ექსპლუატაციისა და სექსუალური ძალადობის ყველა ფორმისაგან. ამ მიზნით მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ, ეროვნულ, ორმხრივ და მრავალმხრივ დონეებზე ღებულობენ ყველა აუცილებელ ზომას, რათა თავიდან აიცილონ

- ა) ბავშვის დაყოლიება ნებისმიერ უკანონო სექსუალურ ქმედებაზე ან ბავშვის იძულება, მონაწილეობდეს ასეთ ქმედებაში;
- ბ) ექსპლუატაციის მიზნით ბავშვის გამოყენება პროსტიტუციაში ან სხვა უკანონო სექსუალურ პრაქტიკაში;
- გ) ექსპლუატაციის მიზნით ბავშვის გამოყენება პორნოგრაფიასა და პორნოგრაფიულ მასალებში.

მუხლი 35

მონაწილე სახელმწიფოები ეროვნულ, ორმხრივ და მრავალმხრივ დონეებზე ღებულობენ ყველა აუცილებელ ზომას, რათა თავიდან აიცილონ ბავშვთა მოტაცება, ბავშვებით ვაჭრობა ან მათი კონტრაბანდა ნებისმიერი მიზნებითა და ნებისმიერი ფორმით.

მუხლი 36

მონაწილე სახელმწიფოები ბავშვს იცავენ ექსპლუატაციის ყველა სხვა ფორმისაგან, რომლებიც ზიანს აყენებს ბავშვის კეთილდღეობის ნებისმიერ ასპექტს.

მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ

- ა) არც ერთი ბავშვი არ დაექვემდებაროს წამებას ან სხვა სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას. დაუშვებელია სიკვდილით დასჯა ან სამუდამო პატიმრობა, როდესაც აღნიშნული არ ითვალისწინებს გათავისუფლების შესაძლებლობას, შეფუარდოს 18 წლამდე ასაკის პირებს ჩადენილი დანაშაულებებისათვის;
- ბ) არც ერთ ბავშვს არ უნდა აღეკვეთოს თავისუფლება უკანონოდ ან თვითნებურად. ბავშვის დაკავება, დაპატიმრება ან ციხეში მოთავსება ზორციელდება კანონის თანახმად და განიხილება, როგორც მხოლოდ უკიდურესი ზომა რაც შეიძლება ნაკლები პერიოდის განმავლობაში;
- გ) ყოველ თავისუფლებადაკვეთილ ბავშვს უნდა ეპყრობოდნენ ჰუმანურად და პიროვნების ხელშეუვალი ღირსების პატივისცემით, ისე, რომ გათვალისწინებული იყოს მისი ასაკის პირთა მოთხოვნილებები. კერძოდ, ყოველი თავისუფლებადაკვეთილი ბავშვი უნდა განცალკევდეს უფროსებისაგან, თუ არ მიიჩნევა, რომ ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტი ინტერესებისათვის ამის გაკეთება არ არის საჭირო; ბავშვს უნდა ჰქონდეს უფლება, კავშირი იქონიოს თავის ოჯახთან მიმოწერის ან შეხვედრების ფორმით, განსაკუთრებულ გარემოებათა გამოკლებით;
- დ) ყოველ თავისუფლებადაკვეთილ ბავშვს უნდა ჰქონდეს უფლება, დაუყონებლივ მიიღოს სამართლებრივი და სხვა შესაბამისი დახმარება, აგრეთვე უფლება, გაასაჩივროს მისი თავისუფლების აღკვეთის კანონიერება სასამართლოს ან სხვა კომპეტენტური დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ორგანოს წინაშე და, რომ მათ დაუყონებლივ გამოიტანონ გადაწყვეტილება ნებისმიერი ასეთი ქმედების თაობაზე.

1. მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, პატივი სცენ შეიარაღებული კონფლიქტების დროს ბავშვებთან დაკავშირებულ საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის შესაბამის წესებს და უზრუნველყონ მათი დაცვა.
2. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა შესაძლო ზომას, რათა უზრუნველყონ, რომ 15 წელს მიუღწეველი პირები პირდაპირ არ

მონაწილეობდნენ სამხედრო მოქმედებებში.

3. მონაწილე სახელმწიფოები თავს იკავებენ თავიანთ შეიარაღებულ ძალებში ყველა იმ პირის გაწვევისაგან, რომელთაც არ მიუღწევიათ 15 წლის ასაკისათვის. 15 წელს გადაცილებულ იმ პირთა გაწვევისას, რომელთაც ჯერ არ შესრულებიათ 18 წელი, მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ შეარჩიონ ყველაზე უფროსი პირები.
4. შეიარაღებული კონფლიქტების დროს სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის თანახმად ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად, მონაწილე სახელმწიფოები მოვალენი არიან მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა შეიარაღებულ კონფლიქტებში მოხვედრილ ბავშვთა დაცვისა და მოვლა-პატრონობის უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 39

მონაწილე სახელმწიფოები ყველა ზომას იღებენ, რათა ხელი შეუწყონ იმ ბავშვის ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ გაჯანსაღებასა და სოციალურ რეინტეგრაციას, რომელიც ნებისმიერი სახის უგულვებელყოფის, ექსპლუატაციის ან უფლების ბოროტად გამოყენების, წამების, სასტიკი, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის, დასჯის ან შეიარაღებული კონფლიქტის მსხვერპლია. ასეთი გაჯანსაღება და რეინტეგრაცია უნდა ხორციელდებოდეს ბავშვის ჯანმრთელობის, საკუთარი თავის პატივისცემისა და ღირსების გრძნობის შენარჩუნების უზრუნველყოფ პირობებში.

მუხლი 40

1. მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი ბავშვის უფლებას, რომელმაც, სავარაუდოდ, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ბრალად ედება მისი დარღვევა ან აღიარებულია მის დამრღვევად, რომ მისდამი მოპყრობა ხელს უწყობდეს მისი ღირსებისა და საკუთარი მნიშვნელოვნების გრძნობის განვითარებას, განუმტკიცებდეს მას სხვათა უფლებებისადმი და ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემას, ითვალისწინებდეს ბავშვის ასაკს და მისი რეინტეგრაციის, საზოგადოებაში მის მიერ სასარგებლო როლის შესრულებისათვის ხელშეწყობის სასურველობას.
2. ამ მიზნით და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების შესაბამისი დებულებების გათვალისწინებით, მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ, უზრუნველყოფენ, რომ

- ა) არც ერთი ბავშვი არ ითვლებოდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დამრღვევად, მას ბრალად არ დაედოს მისი დარღვევა და ის არ იქნეს აღიარებული დამნაშავედ იმ ქმედების ან უმოქმედობის გამო, რაც მათი ჩადენის დროს არ იყო აკრძალული ეროვნული კანონმდებლობით ან საერთაშორისო სამართლით;
- ბ) ყოველ ბავშვს, რომელმაც, სავარაუდოდ, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ან ბრალი ედება მის დარღვევაში, ჰქონდეს, სულ ცოტა, შემდეგი გარანტიები:
 - i. ითვლებოდა უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება კანონის შესაბამისად;
 - ii. დაუყოვნებლივ და უშუალოდ ინფორმირება – აუცილებლობის შემთხვევაში კი ინფორმირება შშობლების ან კანონიერი მეურვეების მეშვეობით – მისთვის წაყენებული ბრალდების შესახებ და სამართლებრივი ან სხვა აუცილებელი დახმარების მიღება თავისი დაცვის მომხადებისა და განხორციელებისათვის;
 - iii. კომპეტენტური, დამოუკიდებელი ან მოუკერძოებელი ორგანოს ან სასამართლო ორგანოს მიერ სამართლიანი განხილვის შედეგად განსაზილველ საკითხზე დაუყოვნებელი გადაწყვეტილების მიღება კანონის თანახმად, ადვოკატის ან სხვა შესაბამისი პირის თანდასწრებით და, თუკი ეს არ ეწინააღმდეგება ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტ ინტერესებს, მისი ასაკის ან მისი შშობლების ან კანონიერი მეურვეების მდგომარეობის გათვალისწინებით;
 - iv. იმისაკენ მიმართული ძალდატანებისაგან თავისუფლება, რომ ბავშვმა მოწმის სახით მისცეს ჩვენება ან აღიაროს დანაშაული; ბრალდების მოწმეთა ჩვენებების შესწავლა ან დამოუკიდებლად, ან სხვა პირთა დახმარებით და დაცვის მოწმეთა თანასწორუფლებიანი მონაწილეობისა და მათი ჩვენებების შესწავლის უზრუნველყოფა;
 - v. თუ ითვლება, რომ ბავშვმა დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ზემდგომი კომპეტენტური, დამოუკიდებელი და მოუკერძოებელი ორგანოს ან სასამართლო ორგანოს მიერ კანონის თანახმად შესაბამისი გადაწყვეტილების და მასთან დაკავშირებით მიღებული ნებისმიერი ღონისძიების ხელახალი განხილვა;

- vi. თარჯიმნის უფასო დახმარება, თუ ბავშვს არ ესმის გამოყენებული ენა ან ვერ ლაპარაკობს ამ ენაზე;
- vii. მისი პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემა სამართალწარმოების ყველა სტადიაზე.

3. მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ ხელი შეუწყონ იმ ბავშვებთან უშუალო დამოკიდებულების მქონე კანონების, პროცედურების, ორგანიზებისა და დაწესებულებების ჩამოყალიბებას, რომლებმაც, როგორც ითვლება, დაარღიეს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ბრალად ედებათ მისი დარღვევა ან აღიარებული არიან მის დამრღვევებად და, კერძოდ:
- ა) მინიმალური ასაკის დადგენას, რომლის მიღწევამდეც, როგორც ითვლება, ბავშვებს არა აქვთ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევის უნარი;
 - ბ) როცა ეს აუცილებელი და სასურველია, ასეთი ბავშვების მიმართ ზომების მიღებას სასამართლო განხილვის გარეშე, ადამიანის უფლებათა და სამართლებრივი გარანტიების სრული დაცვით.
4. აუცილებელია ისეთი სხვადასხვაგვარი ღონისძიებები, როგორებიცაა მოვლა, მეურვეობისა და მეთვალყურეობის დებულება, საკონსულტაციო მომსახურება, გამოსაცდელი ვადის დანიშვნა, აღზრდა, სწავლებისა და პროფესიული მომზადების პროგრამები და მოვლის ისეთი ფორმები, რომლებიც დაწესებულებებში მოვლას შეიძლება შეენაცვლოს. ამ ღონისძიებათა მიზანია ბავშვისადმი იმგვარი მოპყრობის უზრუნველყოფა, როგორიც შესაბამება ბავშვის კეთილდღეობის ინტერესებს, აგრეთვე მის მდგომარეობასა და დანაშაულის ხასიათს.

მუხლი 41

წინამდებარე კონვენცია არ აბრკოლებს იმგვარ დებულებათა განხორციელებას, რომლებიც ყველაზე მეტად უწყობს ხელს ბავშვის უფლებათა რეალიზაციას და შეიძლება გარანტირებული იყოს:

- ა) მონაწილე სახელმწიფოს კანონმდებლობით;

ან

- ბ) შესაბამისი სახელმწიფოსთვის მოქმედი საერთაშორისო სამართლის ნორმებით.

**7(ა). ბავშვის უფლებათა კონვენციის
ვაკულტატური ოქმი ბავშვებით ვაჭრობის,
ბავშვთა პროსტიტუციისა და
ბავშვთა პორნოგრაფიის შესახებ***

[ამონარიდები]

წინამდებარე ოქმის მონაწილე სახელმწიფოები,

ითვალისწინებენ რა, რომ შემდგომში ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიზნების მიღწევისა და მისი დებულებების, განსაკუთრებით 1-ლი, მე-11, 21-ე, 32-ე, 33-ე, 34-ე, 35-ე და 36-ე მუხლების განხორციელებისათვის მიზანშეწონილია იმ ზომების გაფართოება, რომლებსაც მიმართავენ მონაწილე სახელმწიფოები ბავშვებით ვაჭრობისაგან, ბავშვთა პროსტიტუციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიისაგან დაცვის უზრუნველსაყოფად,

ასევე ითვალისწინებენ რა, რომ ბავშვის უფლებათა კონვენციაში აღიარებულია ბავშვთა უფლება დაცული იყვნენ ეკონომიკური ექსპლუატაციისაგან და ნებისმიერი იმ სამუშაოს შესრულებისაგან, რომელიც შეიძლება საფრთხეს უქმნიდეს ბავშვებს ან აბრკოლებდეს მათ განათლების მიღებაში, ან ზიანს აყენებდეს მათ ჯანმრთელობას ან ფიზიკურ, გონებრივ, სულიერ, ზნეობრივ და საზოგადოებრივ განვითარებას,

შეშფოთებულნი არიან რა ბავშვებით ვაჭრობის, ბავშვთა პროსტიტუციის და ბავშვთა პორნოგრაფიის მიზნით ბავშვთა საერთაშორისო ტრეფიკინგის მნიშვნელოვანი და მზარდი მასშტაბებით,

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 2000 წლის 25 მაისის 54/263 რეზოლუციით. ვაკულტატური ოქმი ძალაში შევიდა 2002 წლის 18 იანვარს. დღევანდელი მდგომარეობით 51 სახელმწიფო არის ოქმის მონაწილე: ავღანეთი, ანდორა, ანტიგუა და ბარბუდა, აზერბაიჯანი, ბანგლადეში, ბელარუსია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბულგარეთი, კამბოჯა, კაპე ვერდე, ჩილე, ჩინეთი, კოსტა რიკა, ხორვატია, კუბა, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, ლიბანიკა, ეგვიპტე, ეკვატორიული გვინეა, საფრანგეთი, გვატემალა, ვატიკანი, ჰონდურასი, ისლანდია, იტალია, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, მაღდივი, მალი, მექსიკა, მაროკო, მოზამბიკა, ნამიბია, ნორვეგია, პანამა, პერუ, კატარი, რუმინეთი, რუანდა, სერბია და მონტენეგრო, სიერა ლეონე, ესპანეთი, ტაჯიკეთი, ტიმორი, ტუნისი, თურქეთი, უგანდა, ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა, აშშ, ვენესუელა, ვიეტნამი.

დრმად შემფოთებული არიან რა სექს-ტურიზმის პრაქტიკის ფართო გავრცელებით, რაც ყველაზე მწვავედ ბავშვებს ეხებათ, რადგანაც აღნიშნული პრაქტიკა უშუალოდ ხელს უწყობს ბავშვებით ვაჭრობას, ბავშვთა პროსტიტუციასა და ბავშვთა პორნოგრაფიას,

აღიარებენ რა, რომ განსაკუთრებით დაუცველ ბავშვთა რიგ ჯგუფებს, სრულწლოვანი გოგონების ჩათვლით, ემუქრებათ სექსუალური ექსპლუატაციის საფრთხე, და რომ მცირეწლოვან გოგონათა რიცხვი მეტისმეტად დიდია სექსუალურად ექსპლუატირებულ ბავშვთა შორის,

შემფოთებული არიან რა ინტერნეტსა და სხვა შესაბამისი ტექნოლოგიების საშუალებებით ბავშვთა პორნოგრაფიის მოზღვავებით და ეყრდნობიან რა საერთაშორისო კონვენციას ინტერნეტში ბავშვთა პორნოგრაფიის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (ვენა, 1999 წელი), კერძოდ, მის დასკვნას, რომელიც მოუწოდებს, რომ კანონდარდევად იყოს მიჩნეული მთელს მსოფლიოში ბავშვთა პორნოგრაფიის წარმოება, გავრცელება, ექსპორტი, მიწოდება, იმპორტი, განზრახ შენახვა და რეკლამირება, ხაზს უსვამენ რა მთავრობასა და ინტერნეტის ინდუსტრიას შორის მჭიდრო თანამშრომლობასა და პარტნიორობას,

მიაჩნიათ რა, რომ ბავშვებით ვაჭრობის, ბავშვთა პროსტიტუციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის ლიკვიდაციას ხელს შეუწყობს ისეთი ყოვლისმომცველი მიდგომის შემუშავება, როცა გათვალისწინებული იქნება ამ მოვლენით გამოიწვევი ყველა ფაქტორი, კერძოდ, განვითარების დაბალი დონე, სიღატაკე, ეკონომიკური უთანასწორობა, არასრულყოფილი სოციალურ-ეკონომიკური სტრუქტურა, ხელმოკლე ოჯახების არსებობის, განათლების უქონლობა, სასოფლო-სამეურნეო მიგრაცია, გენდერული დისკრიმინაცია, უფროსების უპასუხისმგებლო სექსუალური ქცევა, დამღუპველი ტრადიციები, შეიარაღებული კონფლიქტები და ბავშვთა ტრეფიკინგი,

მიაჩნიათ რა, რომ ბავშვებით ვაჭრობაზე, ბავშვთა პროსტიტუციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიაზე სამომხმარებლო მოთხოვნილებების შესამცირებლად აუცილებელია საზოგადოებრივი შეგნების ამაღლება, აღიარებენ რა ყველა მონაწილე სახელმწიფოს შორის საყოველთაო პარტნიორობისა და სახელმწიფო დონეზე კანონის აღსრულების მნიშვნელობას,

ითვალისწინებენ რა საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების დებულებებს ბავშვთა დაცვის სფეროში, ბავშვთა დაცვისა და სახელმწიფოთაშორის

გაშვილების თანამშრომლობის შესახებ ჰააგის კონვენციის, ბავშვთა საერთაშორისო გატაცების სამოქალაქოსამართლებრივი ასპექტების შესახებ ჰააგის კონვენციის, მშობლების პასუხისმგებლობასა და ბავშვთა დაცვისათვის გათვალისწინებულ ზომებთან დაკავშირებული იურისდიქციის, შესაბამისი კანონმდებლობის, აღიარების, აღსრულებისა და თანამშრომლობის შესახებ ჰააგის კონვენციისა და ბავშვთა შრომის ყველაზე მძიმე ფორმების აკრძალვისა და დაუყოვნებლივი აღკვეთის შესახებ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის 182-ე კონვენციის ჩათვლით,

დაიმედებული არიან რა ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის საყოველთაო მხარდაჭერით, რაც მოწმობს ბავშვთა უფლებების დაცვისა და ხელშეწყობის საქმისადმი ფართო ერთგულებას,

აღიარებენ რა ბავშვებით ვაჭრობის, ბავშვთა პროსტიტუციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის აღკვეთის სამოქმედო პროგრამის, 1996 წლის 27-31 აგვისტოს ქ. სტოკჰოლმში ბავშვთა კომერციული სექსუალური ექსპლუატაციის წინააღმდეგ ჩატარებულ მსოფლიო კონგრესზე მიღებული დეკლარაციისა და სამოქმედო გეგმის დებულებებისა და შესაბამისი საერთაშორისო ორგანიზაციების სხვა სათანადო გადაწყვეტილებებისა და რეკომენდაციების განხორციელების მნიშვნელობას,

შესაბამისად ითვალისწინებენ რა ყოველი ერის ტრადიციებისა და კულტურული ღირებულებების მნიშვნელობას ბავშვთა დაცვისა და ჰარმონიული განვითარებისათვის,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

მუხლი 1

მონაწილე სახელმწიფოები წინამდებარე ოქმის შესაბამისად, კრძალავენ ბავშვებით ვაჭრობას, ბავშვთა პროსტიტუციასა და ბავშვთა პორნოგრაფიას.

მუხლი 2

წინამდებარე ოქმის მიზნებისათვის:

- ა) ბავშვებით ვაჭრობა ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას ან გარიგებას, რომლის შედეგადაც ბავშვი გადაეცემა ნებისმიერი პირის ან პირთა ჯგუფის მიერ სხვა პირს ან პირთა ჯგუფს ფულადი ან სხვა ანაზღაურების ფასად;

- ბ) ბავშვთა პროსტიტუცია ნიშნავს ბავშვის გამოყენებას სექსუალური ხასიათის საქმიანობებში ფულადი ან სხვა სახის ანაზღაურების ფასად;
- გ) ბავშვთა პორნოგრაფია ნიშნავს სხვადასხვა საშუალებებით იმ ბავშვის ნებისმიერ გამოსახვას, რომელიც ასრულებს რეალურ ან მოდელირებულ აშკარა სექსუალურ საქმიანობებს, ან ბავშვის სასქესო ორგანოების გამოსახვას ძირითადად სექსუალური მიზნებისათვის.

მუხლი 3

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს ქვეყანაში მოქმედ სისხლის სამართლის მატერიალურ და პროცესუალურ კანონმდებლობასთან შემდეგი ქმედებებისა და საქმიანობების შესაბამისობას, იმის და მიუხედავად, ჩადენილია თუ არა დანაშაული ქვეყანაში ან მის ფარგლებს გარეთ, ერთი პირის თუ ორგანიზებული ჯგუფის მიერ.
 - ა) მე-2 მუხლით გათვალისწინებული ბავშვებით ვაჭრობის კონტექსტში:
 - i. ნებისმიერი საშუალებით ბავშვის შეთავაზება, გადაცემა ან მიღება შემდეგი მიზნებისათვის:
 - ა. ბავშვის სექსუალური ექსპლუატაცია;
 - ბ. ბავშვის ორგანოების გადაცემა ანაზღაურების მისაღებად;
 - გ. ბავშვის გამოყენება იძულებითი სამუშაოებზე;
 - ii. შვილად აყვანის შესახებ საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების დარღვევით ბავშვის შვილად აყვანისათვის შუამავლის იძულებითი თანხმობის უკანონოდ მოპოვება;
 - ბ) მე-2 მუხლით გათვალისწინებული ბავშვის შეთავაზება, მიღება, მიწოდება ან ბავშვებით უზრუნველყოფა პროსტიტუციის მიზნით;
 - გ) მე-2 მუხლით გათვალისწინებული ბავშვთა პორნოგრაფიის წარმოება, გადანაწილება, გავრცელება, იმპორტი, ექსპორტი, შეთავაზება, გაყიდვა ან შენახვა ზემოთ აღნიშნული მიზნებისათვის;
2. მონაწილე სახელმწიფოთა საკანონმდებლო დებულებების შესაბამისად, ანალოგიური ზომები გამოიყენება ნებისმიერი აღნიშნული ქმედების ჩადენის მცდელობის მიმართ ან ნებისმიერ აღნიშნულ ქმედ-

ბაში თანამონაწილეობის ან მონაწილეობის მიმართ.

3. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო ითვალისწინებს აღნიშნული დანაშაულისათვის შესაბამის სასჯელს მისი სიმძიმის ხარისხიდან გამომდინარე.
4. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, საჭიროებისამებრ, თავისი ეროვნული კანონმდებლობის დებულებათა შესაბამისად, მიიღებს ზომებს წინამდებარე მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული სამართალდარღვევისათვის ოურიდიულ პირთა პასუხისმგებლობის დადგენის მიზნით. მონაწილე სახელმწიფოს სამართლებრივი პრინციპების შესაბამისად, ოურიდიულ პირთა ეს პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი, სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული ხასიათის.
5. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა სათანადო სამართლებრივ და ადმინისტრაციულ ზომას, რათა უზრუნველყონ, რომ ბავშვის შვილად აყვანის საქმეში მონაწილე ყველა პირი მოქმედებდეს შესაბამისი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების შესაბამისად.

...

მუხლი 8

1. მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა სათანადო ზომას, რათა დაიცვან მსხვერპლ-ბავშვთა უფლებები და ინტერესები წინამდებარე ოქმით აკრძალული პრაქტიკის განხორციელებისაგან, სისხლის სამართალწარმოების ყველა ეტაპზე, მათ შორის, შემდეგი გზებით:
 - ა) მსხვერპლ-ბავშვთა მოწყვლადობის აღიარებითა და პროცედურების მიღებით მათი განსაკუთრებული მოთხოვნების აღიარების მიზნით, მათ შორის, მოწმეთ ყოფნისას მათი განსაკუთრებული მოთხოვნების ჩათვლით;
 - ბ) მსხვერპლ-ბავშვთა ინფორმირებით მათი უფლებების, როლის, აგრეთვე სასამართლო პროცესის ფარგლების, ვადებისა და მსვლელობის, და მათ საქმეებთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილებების შესახებ;
 - გ) მსხვერპლ-ბავშვთა აზრებისა და მოთხოვნების წარდგენისა და განხილვის უზრუნველყოფა სამართალწარმოების დროს, იმ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება მათ პირად ინტერესებს, ეროვნული კანონმდებლობის პროცესუალური ნორმების შესაბამისად;

- დ) მსხვერპლი ბავშვებისათვის შესაბამისი თანადგომის აღმოჩენა სამართალწარმოების ყველა ეტაპზე;
 - ე) საჭიროებისამებრ, მსხვერპლ-ბავშვთა პირადი ცხოვრებისა და ვინაობის დაცვა და ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად ზომების მიღება იმ არასასურველი ინფორმაციის გავრცელების აღსაკვეთად, რომელმაც შეიძლება ხელი შეუწყოს მსხვერპლ-ბავშვთა ვინაობის დადგენას;
 - ვ) შესაბამის შემთხვევებში, მსხვერპლ-ბავშვთა, მათი ოჯახებისა და მათი მოწმეების დაცვის უზრუნველყოფა დაშინებისა და შურისძიებისაგან;
 - ზ) მსხვერპლ-ბავშვთა საქმეებთან დაკავშირებით სასამართლო გადაწყვეტილებათა გამოტანის, ბრძანებებისა და დადგენილებების აღსრულებისა და კომპენსაციის გადახდის დაყოვნების თავიდან აცილება.
2. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ მსხვერპლის ნამდვილ ასაკთან დაკავშირებით არსებულმა ეჭვებმა არ შეუშალოს ხელი სისხლისსამართლებრივ გამოძიებას, მათ შორის, მსხვერპლის ასაკის დადგენის მიზნით აღძრულ გამოძიებას.
 3. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ სისხლის სამართალწარმოების სისტემაში წინამდებარე ოქმით გათვალისწინებულ დანაშაულთა მსხვერპლ-ბავშვებთან ურთიერთობის დროს, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა ექცეოდეს ბავშვის უმთავრესი ინტერესების დაცვას.
 4. მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ იმ პირთა იურიდიული და ფსიქოლოგიური ზასიათია ტრენინგებს, რომლებიც მუშაობენ წინამდებარე ოქმით აკრძალულ დანაშაულთა მსხვერპლ-ბავშვებთან.
 5. მონაწილე სახელმწიფოები, საჭიროებისამებრ, იღებენ ზომებს იმ პირების და/ან ორგანიზაციების ერთიანობისა და უსაფრთხოების დაცვის მიზნით, რომლებიც დაკავებული არიან ამგვარი დანაშაულის მსხვერპლთა პრევენციით და/ან დაცვითა და რეაბილიტაციით.
 6. წინამდებარე ოქმში არაფერი უნდა განიმარტოს ისე, რომ ზიანი მიაყენოს ან ეწინააღმდეგებოდეს ბრალდებულის სამართლიანი და მიუკერძოებელი სასამართლო განხილვის უფლებას.

16. პატიმრებთან მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესები*

პირველადი მიმოხილვაში

1. წინამდებარე წესები მიზნად არ ისახავს პენიტენციურ დაწესებულებათა სამოღებლო სისტემის აღწერას. მათი ამოცანაა, თანამედროვე აზროვნების საყოველთაო კონსენსუსსა და დღესდღეობით არსებულ ყველაზე მისაღებ სისტემათა ძირითადი ელემენტების საფუძველზე წარმოაჩინოს ის, რაც პატიმრებთან მოპყრობის საკითხში საყოველთაოდ აღიარებულია სათანადო პრინციპად და პრაქტიკად.
2. სამართლებრივი, სოციალური, ეკონომიკური და გეოგრაფიული პირობების განსხვავებათა გათვალისწინებით, შეუძლებელია აღნიშნული წესების გამოყენება უკლებლივ ყველა რეგიონში. მიუხედავად ამისა, ისინი უნდა ეხმარებოდეს იმ პრაქტიკული სიძნელების გადალახვაში, რომლებიც ხელს უშლის წესების ცხოვრებაში გატარებას, რამდენადაც წესები წარმოადგენს მინიმალურ პირობებს, რომლებიც მისაღებია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციისათვის.
3. მეორე მხრივ, საქმე გვაქვს ისეთ სფეროსთან, როდესაც ადამიანის აზრი მუდამ წინ მიისწრაფვის. წესები არ გამოირიცხავს ისეთი ცდებისა და პრაქტიკული საქმიანობის განხორციელებას, რომლებიც მიმართული იქნება წესებში დასახული მიზნების მისაღწევად და არ ეწინააღმდეგება იქ დაფიქსირებულ პრინციპებსა და მიმართულებებს. ამ პირობის გათვალისწინებით, ციხის ცენტრალური ადმინისტრაციისათვის შეიძლება დასაშვები იყოს წესებიდან გადახვევა.
4. (1) წინამდებარე წესების I ნაწილი ეხება დაწესებულებათა ზოგად მართვას და გამოიყენება ყველა კატეგორიის პატიმართა: სისხლის თუ სამაქალაქო სამართალდამრღვევთა, განსასჯელთა თუ მსჯავრდებულთა მიმართ, აგრეთვე იმ პატიმართა მიმართ,

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის პირველ კონგრესზე დანაშაულის თავიდან აცილებისა და სამართალდამრღვევთა მოპყრობის შესახებ, რომელიც ჩატარდა ჟენევაში 1955 წელს, და რომელიც დამტკიცებულ იქნა ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს 1957 წლის 31 ივლისის 663 C (XXIV) და 1977 წლის 13 მაისის 2076 (LXII) რეზოლუციებით.

რომლებსაც მოსამართლის ბრძანებით შეფარდებული აქვთ „უსაფრთხოების რეჟიმი“ ან გამასწორებელი ღონისძიებები.

(2) II ნაწილში განხილული წესები გამოიყენება ყველა დანარჩენ ნაწილში მოხსენიებული განსაკუთრებული კატეგორიების მიმართ. თუმცა, „ა“ განყოფილებაში მოხსენიებული წესები, რომლებიც ეხება მსჯავრდებულ პატიმრებს, თანაბრად უნდა იქნეს გამოყენებული იმ კატეგორიის პირთა მიმართაც, რომლებზეც საუბარია „ბ“, „გ“ და „დ“ განყოფილებებში, იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული არ ეწინააღმდეგება ხსენებული კატეგორიის პატიმრებისათვის შემუშავებულ წესებსა და აუბჯობებს მათ მდგომარეობას.

5. (1) წესები არ ისახავს მიზნად არასრულწლოვანთა ისეთი დაწესებულების მართვის რეგლამენტირებას, როგორც არის არასრულწლოვანთა აღმზრდელობითი დაწესებულებები ან გამოსასწორებელი სკოლები, თუმცა, ზოგადად, I ნაწილი შეიძლება თანაბრად შემხებლობაში იყოს ასეთ დაწესებულებებთანაც.

(2) არასრულწლოვანი პატიმრების კატეგორიას უნდა განეკუთვნებოდეს ყველა ახალგაზრდა, რომლებიც ექვემდებარებიან არასრულწლოვანთა სასამართლოების იურისდიქციას. როგორც წესი, ასეთი ახალგაზრდების მიმართ თავისუფლების აღკვეთის ზომად პატიმრობა არ უნდა გამოიყენებოდეს.

პირველი ნაწილი **წესები ზოგადი გამოყენებისათვის**

ძირითადი პრინციპები

6. (1) აუცილებელია ქვემოთ მოყვანილი წესების მიუკერძოებლად გამოყენება. დაუმუშაველია დისკრიმინაცია რასობრივი, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიური, პოლიტიკური თუ სხვა მოსაზრებების, ეროვნული და სოციალური წარმომავლობის, ქონებრივი, დაბადების ან სხვა მდგომარეობის ნიშნით.

(2) მეორე მხრივ, აუცილებელია იმ ჯგუფის რელიგიური მრწამსისა და მორალური ღირებულებების პატივისცემა, რომელ ჯგუფსაც პატიმარი განეკუთვნება.

სარეგისტრაციო ქურნალი

7. (1) პატიმრობის ადგილებში უნდა წარმოებდეს სავალდებულო რეესტრი სარეგისტრაციო ქურნალის სახით, რომლის გვერდები დანომრილი უნდა იყოს და რომელშიც შეტანილ იქნება შემდეგი სახის ინფორმაცია:
- (ა) მონაცემები პატიმრის შესახებ;
 - (ბ) პატიმრის დაპატიმრების მიზეზები და ხელისუფლების წარმომადგენელი იმ ორგანოს დასახელება, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება თავისუფლების აკვეთის შესახებ;
 - (გ) პატიმრის ციხეში შესვლისა და გასვლის დღე და საათი.
- (2) არავინ შეიძლება იქნეს მიღებული დაწესებულებაში პატიმრობის შესახებ მოქმედი ბრძანების გარეშე. ამგვარი ბრძანების დეტალები წინასწარ უნდა იქნეს შეტანილი სარეგისტრაციო ქურნალში.

კატეგორიების მიხედვით პატიმართა განცალკევება

8. პატიმრების სხვადასხვა კატეგორიები ნაწილდება განცალკევებულ დაწესებულებებში ან ერთი და იგივე დაწესებულების სხვადასხვა ნაწილებში მათი სქესის, ასაკის, წინა ნასამართლობის, მათი დაპატიმრების სამართლებრივი მიზეზებისა და მათთან რეკომენდირებული მოპყრობის გათვალისწინებით. შესაბამისად,
- (ა) მამაკაცები და ქალები, შეძლებისდაგვარად, უნდა განთავსდნენ განცალკევებულ დაწესებულებებში; იმ დაწესებულებებში, რომლებშიც მოთავსებული არიან როგორც მამაკაცები, ასევე ქალები, ქალებისათვის განკუთვნილი დაწესებულების ნაწილი სრულად განცალკევებული უნდა იყოს;
 - (ბ) ბრალდებულები უნდა მოთავსდნენ მსჯავრდებულებისგან განცალკევებულად;
 - (გ) ვალაუვალობის გამო ან სხვა სამოქალაქო საქმეებისათვის დაპატიმრებული პირები უნდა განთავსდნენ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩამდენი პატიმრებისაგან განცალკევებით;
 - (დ) ახალგაზრდა პატიმრები განთავსებულ უნდა იქნენ მოზრდილი

პატიმრებისგან განცალკევებით.

საცხ(ო)პრემილი საღბ(ო)მ

9. (1) როდესაც საძილე სადგომი წარმოადგენს ინდივიდუალურ საკნებსა თუ ოთახებს, ყოველ პატიმარს ღამის გასათევად უნდა ჰქონდეს ცალკე საკანი ან ოთახი. როდესაც განსაკუთრებული შემთხვევებისას, როგორცაა ციხის დროებითი გადატვირთვა, აუცილებელი ხდება, რომ ციხის ადმინისტრაციამ გადაუხვიოს წინამდებარე წესებიდან, მიზანშეწონილი არ არის, რომ ორი პატიმარი ერთად იქნეს მოთავსებული საკანსა თუ ოთახში.
- (2) იქ, სადაც არის საერთო საკნები, მათში მოთავსებული პატიმრების შერჩევა უნდა ხდებოდეს ძალიან გულდასმით, რათა ეჭვგარეშე იყოს, რომ მათ შეუძლიათ ასეთ პირობებში ერთად ცხოვრება. ღამ-ღამობით უნდა მიმდინარეობდეს დაწესებულების ხასიათთან შესაბამისი მუდმივი ზედამხედველობა.
10. ყველა საცხოვრებელი სადგომი, რომლითაც სარგებლობენ პატიმრები, განსაკუთრებით ყველა საძილე სადგომი, სრულად უნდა პასუხობდეს სანიტარულ მოთხოვნებს. ამასთან, სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს კლიმატურ პირობებს, განსაკუთრებით ამ სადგომების მოცულობასა და მინიმალურ ფართობს, განათებას, გათბობასა და ვენტილაციას.
11. დაწესებულებებში, სადაც ცხოვრობენ და მუშაობენ პატიმრები,
- (ა) ფანჯრები უნდა იყოს საკმარისი ზომის იმისათვის, რომ პატიმრებს შეეძლოთ კითხვა და მუშაობა დღის შუქზე და უნდა იყოს ისე კონსტრუირებული, რომ უზრუნველყოს სუფთა ჰაერის მიწოდება იმისდა მიუხედავად, არსებობს თუ არა ვენტილაციის ხელოვნური სისტემა.
- (ბ) ხელოვნური განათება საკმარისი უნდა იყოს იმისათვის, რომ პატიმრებს შეეძლოთ კითხვა და მუშაობა მხედველობის გაუარესების საფრთხის გარეშე.
12. სანიტარული მოწყობილობები საკმარისი უნდა იყოს იმისათვის, რომ თითოეულმა პატიმარმა შეძლოს თავისი ბუნებრივი ფიზიოლოგიური მოთხოვნების დაკმაყოფილება საჭიროებისამებრ სისუფთავისა

და წესიერების პირობებში.

13. დასაბანი მოწყობილობები და შხაპების რაოდენობა საკმარისი უნდა იყოს იმისათვის, რომ ყოველ პატიმარს შეეძლოს და მოეთხოვოს დაბანვა ან მიიღოს შხაპი შესაბამის ტემპერატურაზე (კლიმატის მიხედვით) და ისეთი სიხშირით, როგორც ამას მოითხოვს ჰიგიენის საერთო პირობები, წლის პერიოდისა და გეოგრაფიული რაიონის გათვალისწინებით, სულ მცირე კვირაში ერთხელ ზომიერი კლიმატის პირობებში.
14. დაწესებულების ყველა იმ ნაწილში, რომლითაც პატიმრები რეგულარულად სარგებლობენ, უნდა იყოს სათანადო წესრიგი და განსაკუთრებული სისუფთავე.

პირადი ჰიგიენა

15. პატიმრებს მოეთხოვებათ, რომ ყოველთვის იყვნენ სუფთად, რისთვისაც საჭიროა მათი მომარაგება წყლითა და პირადი ტუალეტისათვის საჭირო ისეთი ნივთებით, რომლებიც აუცილებელია სისუფთავისა და ჯანმრთელობის დასაცავად.
16. იმისათვის, რომ პატიმრებმა შეძლონ ისეთი გარეგნული იერის შენარჩუნება, რომელიც თავსებადი იქნება ადამიანურ ღირსებასთან, მათ უნდა მიეცეთ საშუალება იზრუნონ თავიანთ ვარცხნილობასა და წვერ-ულვაშზე და, სურვილის შემთხვევაში, ჰქონდეთ რეგულარულად გაპარსვის საშუალება.

ტანსაცმელი და თეთრეული

17. (1) პატიმრებს, რომლებსაც არა აქვთ სამოქალაქო ტანსაცმლის ტარების უფლება, უნდა მიეცეთ სპეციალური ტანსაცმელი, რომელიც შეესაბამება მოცემულ კლიმატს და ხელს უწყობს მათი ჯანმრთელობის დამაკმაყოფილებელი მდგომარეობის შენარჩუნებას. ეს ტანსაცმელი არ უნდა ატარებდეს ღირსების შემლახველ ან დამამცირებელ ხასიათს.
- (2) ტანსაცმელი უნდა ინახებოდეს სუფთად და მოწესრიგებულად. რეცხვა და თეთრეულის გაცემა უნდა ხდებოდეს ჰიგიენის მოთხოვნის შესაბამისად.
- (3) განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როდესაც პატიმარი ხელისუფ-

ლების წარმომადგენელთა ნებართვით ტოვებს დაწესებულებას, მას უნდა დაერთოს საკუთარი ან სხვა ისეთი ტანსაცმლის ჩაცმის ნება, რომელიც არ იქნება თვალშისაცემი.

18. თუ პატიმრებისათვის ნებადართულია სამოქალაქო ტანსაცმლის ტარება, მათი დაწესებულებაში შეყვანის მომენტისთანავე მიღებულ უნდა იქნეს ზომები, რათა ტანსაცმელი იყოს სუფთა და ტარებისათვის შესაფერისი.
19. ადგილობრივი და ეროვნული სტანდარტების შესაბამისად, ყოველ პატიმარს პირად სარგებლობაში უნდა ჰქონდეს საწოლი და შესაფერისი თეთრეული, რომელიც გაცემის მომენტში უნდა იყოს სუფთა. ამასთან, სისუფთავის შენარჩუნების მიზნით, თეთრეული ხშირად უნდა იცვლებოდეს.

საკვები

20. (1) ციხის ადმინისტრაციამ ყოველი პატიმარი უნდა უზრუნველყოს ჩვეულ საათებში ისეთი საკვებით, რომელიც იქნება საკმარისად კარგი ხარისხის, კარგად დამზადებული და მიწოდებული და აგრეთვე, საკმარისად ნოყიერი, ძალების აღსადგენად და ჯანმრთელობის შესანარჩუნებლად.
- (2) სასმელი წყალი უნდა იყოს ხელმისაწვდომი ყოველი პატიმრისათვის ნებისმიერ დროს, შეუზღუდავი რაოდენობით.

ფიზიკური ვარჯიში და სპორტი

21. (1) იმ პატიმრებს, რომლებიც არ არიან დასაქმებული სუფთა პაერზე, გააჩნიათ მინიმუმ ერთი საათით მაინც ეზოში სათანადო ფიზიკური ვარჯიშის უფლება, თუ ამას ამინდი უწყობს ხელს.
- (2) სათანადო ფიზიკურ მდგომარეობაში მყოფი ახალგაზრდა და სხვა პატიმრები ფიზიკური ვარჯიშის დროს უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ თამაშის შესაძლებლობით. ამისათვის საჭიროა სათანადო მოედნების, დანადგარებისა და ინვენტარის არსებობა.

22. (1) ყველა დაწესებულებას უნდა ჰყავდეს სულ მცირე ერთი ისეთი კვალიფიციური მედიცინის მუშაკი მაინც, რომელსაც ფსიქიატრიაშიც ექნება განათლება. საჭიროა სამედიცინო მომსახურების ორგანიზება ჯანდაცვის ადგილობრივ ან სახელმწიფო ორგანოებთან მჭიდრო კონტაქტში. იგი უნდა მოიცავდეს ფსიქიატრიულ დიაგნოსტიკურ სამსახურებსა და, სადაც ეს აუცილებელია, სულიერი შემოღობის მკურნალობას.
- (2) ავადმყოფი პაციენტები, რომლებსაც სპეციალისტთა ყურადღება ესაჭიროებათ, უნდა გადაიყვანონ სპეციალურ დაწესებულებებში ან სამოქალაქო საავადმყოფოში. ციხის საავადმყოფოებს უნდა ჰქონდეთ შესაბამისი სამედიცინო მომსახურებისთვის და მათი მკურნალობისათვის საჭირო დანადგარები, პრეპარატები და მედიკამენტები, აგრეთვე საკმარისად კვალიფიციური პერსონალი.
- (3) თითოეულ პატიმარს უნდა ჰქონდეს იმის შესაძლებლობა, რომ ისარგებლოს კვალიფიციური სტომატოლოგის მომსახურებით.
23. (1) ქალთა საპატიმრო დაწესებულებებში უნდა იყოს ცალკე სადგომები მშობიარე ქალების მოსაველეად. შესაძლებლობის ფარგლებში, ყველა ღონისძიება უნდა იქნეს განხორციელებული, რომ მშობიარობა მოხდეს არა ციხის, არამედ სამოქალაქო საავადმყოფოში. იმ შემთხვევაში, თუკი ბავშვი დაიბადება ციხეში, აღნიშნული არ უნდა დაფიქსირდეს დაბადების მოწმობაში.
- (2) როდესაც ნებადართულია ჩვილი ბავშვების დედებთან დაწესებულებაში დატოვება, გათვალისწინებული უნდა იყოს ბავშვების შექმნა, რომელიც დაკომპლექტებული იქნება კვალიფიციური პერსონალით, სადაც შესაძლებელი იქნება ბავშვების დატოვება იმ პერიოდებში, როდესაც ისინი მოკლებულნი არიან დედის მზრუნველობას.
24. თითოეულმა პატიმარმა, საჭიროების შემთხვევაში, საპატიმროში მიყვანისთანავე და შემდგომშიც უნდა გაიაროს სამედიცინო შემოწმება მედიცინის მუშაკთან, რათა დადგინდეს, არის თუ არა იგი დაავადებული ფიზიკურად ან სულიერად, რა დროსაც უნდა განხორციელდეს შესაბამისი ზომები; ამასთან, უნდა მოხდეს იმ პაციენტების

იზოლირება, რომელთა შესახებ შეიძლება გაჩნდეს ეჭვი, რომ ისინი დაავადებული არიან რაიმე ინფექციური ან გადამდები დაავადებით. ასევე უნდა გამოვლინდეს ფიზიკური და სულიერი ნაკლოვანებები, რომლებმაც შეიძლება ხელი შეუშალოს პატიმრების გამოსწორებას.

25. (1) პატიმართა ფიზიკურ და სულიერ ჯანმრთელობაზე უნდა ზრუნავდეს ექიმი, რომელიც ყოველდღიურად უნდა იღებდეს ან ნახულობდეს ავადმყოფ პატიმრებს და, ყველას, ვისაც ექიმის ყურადღება განსაკუთრებით ესაჭიროება.
- (2) როდესაც ექიმს მიაჩნია, რომ პატიმრის ფიზიკური ან სულიერი ჯანმრთელობა დარღვეულია, ან შეიძლება დაირღვეს მისი პატიმრობაში ყოფნის ან პატიმრობის სხვა პირობების გამო, მან ამის შესახებ უნდა მოახსენოს დირექტორს.
26. (1) ექიმი ვალდებულია, რეგულარულად განხორციელოს შემოწმება და ჩააბაროს ანგარიში დირექტორს შემდეგი საკითხების შესახებ:
- (ა) საკვების რაოდენობა, ხარისხი, მომზადებისა და განაწილების პირობები;
 - (ბ) დაწესებულებისა და პატიმართა ჰიგიენა და სისუფთავე;
 - (გ) დაწესებულების სანიტარული მდგომარეობა, გათბობა, განათება და ვენტილაცია;
 - (დ) პატიმრების ტანსაცმელისა და თეთრეულის ვარგისიანობა და სისუფთავე;
 - (ე) ფიზკულტურასა და სპორტთან დაკავშირებული წესების დაცვა იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს სამუშაო არ ეკისრება სპეციალიზებულ პერსონალს.
- (2) 25-ე წესის მე-2 პუნქტისა და 26-ე წესის შესაბამისად, დირექტორმა უნდა გაითვალისწინოს ექიმის მიერ წარდგენილი ანგარიშები და რჩევები და, თუ იგი ეთანხმება ამ უკანასკნელის რეკომენდაციებს, მან დაუყოვნებლივ უნდა მიიღოს ზომები მათი ცხოვრებაში გატარებისათვის, ხოლო, იმ შემთხვევაში, თუ ეს რეკომენდაციები სცილდება მისი კომპეტენციის ფარგლებს, ან თუ იგი მათ არ ეთანხმება, დირექტორმა დაუყოვნე-

ბულ უნდა წარუდგინოს მისი მოხსენება და ექიმის რჩევა ზემოთ აღნიშნულ ორგანოებს.

დისციპლინა და სასჯელი

27. დისციპლინა და წესრიგი მაკარად უნდა იყოს დაცული, თუმცა, შემთხვევით უნდა იქნეს მხოლოდ ის შემთხვევები, რომლებიც აუცილებელია ზედამხედველობის საიმედოობის უზრუნველსაყოფად და დაწესებულებაში თანაცხოვრების სათანადო წესების დასაცავად.
28. (1) არ შეიძლება, რომ პატიმრებს დისციპლინური წესით სასჯელის ფორმად დაენიშნოს საპატიმრო დაწესებულების მომსახურება.
- (2) თუმცა ამ წესმა ხელი არ უნდა შეუშალოს თვითმმართველობის სისტემის სათანადო ფუნქციონირებას, რომლის დროსაც პასუხისმგებლობა გარკვეული სახით სოციალურ, აღმზრდელობით ან სპორტულ საქმიანობაზე ეკისრებათ თვით პატიმრებს, რომლებიც ზედამხედველობის ქვეშ მუშაობენ მათი გამოსწორების მიზნით შექმნილ ჯგუფებში.
29. კანონით ან კომპეტენტური ადმინისტრაციული ორგანოების განკარგულებით განსაზღვრული უნდა იყოს შემდეგი ფაქტორები:
- (ა) ქმედება, რომელიც კვალიფიცირდება, როგორც დისციპლინური გადაცდომა;
- (ბ) სასჯელის ტიპი და ხანგრძლივობა, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პატიმრის მიმართ;
- (გ) ორგანო, რომელსაც აქვს სასჯელის დადების უფლება.
30. (1) სასჯელის დადება შეიძლება მხოლოდ ასეთი კანონის ან განკარგულების შესაბამისად, ამასთან, არ შეიძლება რომელიმე პატიმარს ერთი და იგივე სამართალდარღვევისათვის დაედოს განმეორებითი სასჯელი.
- (2) დაუშვებელია პატიმრის დასჯა მანამ, სანამ წინასწარ არ მოხდება მისი ინფორმირება, თუ რა სამართალდარღვევისათვის უპირებენ დასჯას და არ მიეცემა დაცვის საშუალება. ყოველი ასეთი საქმე გულდასმით უნდა იქნეს განხილული ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოების მიერ.

- (3) აუცილებლობისა და შესაძლებლობის ფარგლებში, პატიმარს უნდა მიეცეს თარჯიმნის დახმარებით დაცვის საშუალება.
31. უნდა აიკრძალოს სხეულებრივი სასჯელის, ბნელ საკანში მოთავსებისა და დასჯის ყველა სასტიკი, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი საშუალების გამოყენება, როგორც დისციპლინური გადაცდომისათვის სასჯელის დაკისრება.
32. (1) სასჯელი, რომელიც ითვალისწინებს იზოლირების მკაცრ რეჟიმს ან კვების რაციონის შემცირებას, შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ პატიმრის სამედიცინო შემოწმების შემდეგ ექიმის მიერ, რომელმაც წერილობით უნდა დაადასტუროს, რომ პატიმარს შეუძლია ასეთი სასჯელის გადატანა.
- (2) იგივე ეხება სხვა სახის სასჯელებსაც, რომლებმაც შეიძლება პატიმარს ფიზიკური ან სულიერი ზიანი მიაყენოს. არ შეიძლება ასეთი სასჯელის გამოყენება წინააღმდეგობაში მოდიოდეს 31-ე წესის დებულებებთან. ამასთან, აღნიშნული წესიდან გადახვევა დაუშვებელია.
- (3) ექიმმა ყოველდღიურად უნდა მოინახულოს ის პატიმრები, რომლებიც ექვემდებარებიან სასჯელის ასეთ ზომას და, თუ პატიმრის ფიზიკური ან სულიერი მდგომარეობის გათვალისწინებით, ჩათვლის, რომ სასჯელი უნდა შეწყდეს ან შეიცვალოს, საკუთარი მოსაზრება ციხის დირექტორს უნდა შეატყობინოს.

შემაბრუნებელი საშუალებები

33. (1) სასჯელის სახით არასოდეს უნდა იქნეს გამოყენებული შემოტყუპი საშუალებები, როგორებიცაა ხელბორკილები, ბორკილები, ჯაჭვები და შემოტყუპი ხალათი. გარდა ამისა, დამორჩილების საშუალებებად ბორკილებისა და ჯაჭვების გამოყენება საერთოდ არ შეიძლება. შებოჭვის სხვა საშუალებების გამოყენება დაუშვებელია გარდა შემდეგი გარემოებებისა:
- (ა) პატიმრების გადაყვანისას გაქცევის თავიდან ასაცილებლად, იმ პირობით, რომ პატიმარი გათავისუფლდება ბორკილებისგან, როგორც კი მას წარადგენენ სასამართლო ან ადმინისტრაციული ორგანოების წინაშე;

- (ბ) სამედიცინო ხასიათის მიზნებისათვის ან ექიმის მითითებით;
 - (გ) ღირექტორის ბრძანებით, როდესაც სხვა ზომები უშედეგო აღმოჩნდება და როდესაც პატიმარს ხელი უნდა შეუშალონ საკუთარი თავისთვის ან სხვისთვის ზიანის ან მატერიალური ზარალის მიყენებაში; ასეთ შემთხვევებში ღირექტორი მოვალეა, რომ ექიმთან დაუყოვნებელი კონსულტაციის შემდეგ, მოხსენება წარუდგინოს ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოს.
34. შემოწავა საშუალებების გამოყენების მეთოდები და ხერხები უნდა დაადგინოს ციხის ცენტრალურმა ადმინისტრაციამ. ამ საშუალებათა გამოყენება არ არის მიზანშეწონილი იმაზე ხანგრძლივად, ვიდრე ამას აუცილებლობა მოითხოვს.

პატიმრებისათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაცია
და მათი საჩივრები

35. (1) ციხეში მოხვედრილი თითოეული პატიმარი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს წერილობითი ინფორმაციით, რომელიც ეხება მისი კატეგორიის პატიმრებთან მოპყრობის წესებს, მოცემული საპატიმროს დისციპლინურ მოთხოვნებს, ინფორმაციის შეტანისა და გასაჩივრების ნებადართულ საშუალებებს, ასევე ყველა სხვა საკითხს, რომელიც დაეხმარება პატიმარს კარგად გააცნობიეროს საკუთარი უფლებები და შეეცუოს მოცემულ საპატიმროში ცხოვრების პირობებს.
- (2) წერა-კითხვის არმცოდნე პატიმრებს ინფორმაცია უნდა მიეწოდოთ ზეპირი ფორმით.
36. (1) კვირის დღეებში თითოეულ პატიმარს უნდა ჰქონდეს იმის საშუალება, რომ განცხადებით ან საჩივრით მიმართოს საპატიმროს ღირექტორს ან მის უფლებამოსილ წარმომადგენელს.
- (2) შემოწმების დროს პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება მოთხოვნით ან საჩივრით მიმართონ ციხეების შემოწმების განმახორციელებელ პირებს. პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ იმის შესაძლებლობა, რომ დაელაპარაკონ მათ ან შემოწმების განმახორციელებელ რომელიმე სხვა პირს, საპატიმროს ღირექტორის ან დაწესებულების სხვა თანამშრომლის თანდასწრების გარეშე.

(3) თითოეულ პატიმარს უნდა ჰქონდეს ცენტრალური საპატიმროს ადმინისტრაციისათვის, სასამართლო ხელისუფლებისათვის ან ხელისუფლების სხვა შესაბამისი ორგანოსათვის მოთხოვნით ან საჩივრით მიმართვის საშუალება. აღნიშნული არ უნდა ექვემდებარებოდეს ცენზურას შინაარსის თვალსაზრისით, მაგრამ უნდა იყოს შედგენილი სათანადო ფორმით და დადგენილი წესით გაეგზავნოს ზემოხსენებულ ორგანოებს.

(4) ასეთი მოთხოვნა ან საჩივარი სასწრაფოდ უნდა იქნეს განხილული და პასუხი გაეცეს ზედმეტი დაყოვნების გარეშე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მოთხოვნა ან საჩივარი აშკარად დაუსაბუთებელი ან უსაფუძვლოა.

კავშირი ბარე სამქარ(უ)ს(ი)ან

37. აუცილებელი ზედამხედველობის პირობებში პატიმრებს უნდა მიეცეთ საშუალება, რომ მიმოწერისა და კიზიტების საშუალებით რეგულარული ურთიერთობა იქონიონ ოჯახებთან და შეუბღალავი რეპუტაციის მქონე მეგობრებთან.

38. (1) უცხო ქვეყნის მოქალაქე პატიმრებს უნდა შეექმნათ პირობები მათი ქვეყნის დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლებთან ურთიერთობისათვის.

(2) პატიმრებს, რომლებიც ისეთი ქვეყნებიდან არიან, რომელთაც არ გააჩნათ დიპლომატიური ან საკონსულო წარმომადგენლობა, აგრეთვე ლტოლვილებს ან მოქალაქეობის არმქონე პატიმრებს, უნდა ეძლეოდეთ კონტაქტების ასეთივე საშუალება იმ ქვეყნის დიპლომატიურ წარმომადგენლობასთან, რომელი ქვეყანაც თავის თავზე იღებს მათი ინტერესების დაცვას ან ნებისმიერ ეროვნულ ან საერთაშორისო ორგანიზაციასთან, რომლის ფუნქციებშიც შედის ასეთი პირობების დაცვა.

39. პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ იმის საშუალება, რომ რეგულარულად გაეცნონ ახალი ამბების ყველაზე მნიშვნელოვან ნაწილებს, გაზეთების, პერიოდული ან სპეციალური საუწყებო პუბლიკაციების, რადიოს, ლექციების ან სხვა ისეთი საშუალებებით, რომლებიც ნებადართული და კონტროლირებადია ადმინისტრაციის მიერ.

40. ყოველ დაწესებულებაში უნდა არსებობდეს ბიბლიოთეკა, რომელიც დააკმაყოფილებს ყოველი კატეგორიის პატიმრის მოთხოვნებს. ის უნდა იყოს ადეკვატურად მომარაგებული როგორც მხატვრული, ისე სპეციალური ლიტერატურით. ამასთან, პატიმრებს უნდა მოუწოდონ ბიბლიოთეკის სრული დატვირთვით სარგებლობისაკენ.

რეკლიმა

41. (1) იმ დაწესებულებებში, სადაც საკმარისი რაოდენობით არიან ერთი სარწმუნოების პატიმრები, უნდა დანიშნოს ან დამტკიცდეს ამ რელიგიის კვალიფიციური წარმომადგენელი. თუ ამგვარი პატიმრების რიცხვი საკმარისად დიდია და არსებობს შესაბამისი შესაძლებლობები, სათანადო ღონისძიებების განხორციელება უნდა მოხდეს სრული განაკვეთით.
- (2) პირველი პუნქტის თანახმად დანიშნულ ან დამტკიცებულ კვალიფიციურ წარმომადგენელს უნდა ჰქონდეს იმის შესაძლებლობა, რომ ჩაატაროს რელიგიური რიტუალები და, ამისთვის გამოყოფილ დროს, რელიგიურ თემებზე სასაუბროდ პერიოდულად განმარტოებით შეხვდეს მისი სარწმუნოების მქონე პატიმრებს.
- (3) არ შეიძლება პატიმრების შეზღუდვა ნებისმიერი სარწმუნოების კვალიფიციურ წარმომადგენელთან ურთიერთობაში. მეორე მხრივ, თუ პატიმარი აპროტესტებს რელიგიური წარმომადგენლის ვიზიტებს, მისი პოზიცია სრული პატივისცემით უნდა იქნეს აღქმული.
42. შესაძლებლობის ფარგლებში, ყველა პატიმარს უნდა ჰქონდეს თავისი რელიგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების საშუალება. მას უნდა შეეძლოს დაწესებულების შიგნით რელიგიურ რიტუალებში მონაწილეობა და უნდა გააჩნდეს საჭირო რელიგიური ლიტერატურა.

პატიმრის პირადი ნივთების შენახვა

43. (1) ფული, ძვირფასეულობა, ტანსაცმელი და სხვა ისეთი ნივთები, რომელთა შენახვის უფლება დაწესებულების მინიგანაწესის შესაბამისად პატიმარს არა აქვს, პატიმრის მიღებისთანავე შენახულ უნდა იქნეს უსაფრთხო საცავში. პატიმარმა ხელი უნდა მოაწეროს შესაბამის სა-

ინვენტარიზაციო უწყისს. ამ ნივთების უსაფრთხო შენახვისათვის მიღებულ უნდა იქნეს შესაბამისი ზომები.

- (2) პატიმრის გათავისუფლებისას, მას უნდა დაუბრუნდეს ყველა მისი ნივთი და ფული, გარდა იმ თანხისა, რომლის დახარჯვის უფლებაც მას ჰქონდა პატიმრობის პერიოდში და იმ საგნებისა, რომელთა დაწესებულების ფარგლებს გარეთ გაგზავნის უფლებაც ჰქონდა მას, ან, გარდა იმ ნებისმიერი ტანსაცმლისა, რომლის განადგურებაც, ჰიგიენური თვალსაზრისიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული. პატიმარმა ხელი უნდა მოაწეროს ნივთებისა და ფულის მიღების უწყისს.
- (3) იგივე შეეხება პატიმრობის პერიოდში გარედან მიღებულ ფულსა და ნივთებსაც.
- (4) თუ პატიმარს აქვს რაიმე წამალი ან სამკურნალო საშუალება, ამ მედიკამენტის მომავალი ბედის შესახებ გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს მედიცინის მუშაკმა.

შეიტყობის სიკვდილის, ავადმყოფობისა და ბადაყვანის შესახებ

44. (1) პატიმრის სიკვდილის, სერიოზული ავადმყოფობის, სერიოზული დაშავების ან ფსიქიკური დაავადების მკურნალობის მიზნით სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის შემთხვევაში, ღირებულება დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს პატიმრის მეუღლეს (თუ პატიმარი დაქორწინებულია), უახლოეს ნათესავს ან პატიმრის მიერ სხვა შემთხვევაში დასახელებულ პიროვნებას.
- (2) პატიმარს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ნებისმიერი ახლო ნათესავის გარდაცვალების ან სერიოზული ავადმყოფობის შესახებ. ახლო ნათესავის კრიტიკული ავადმყოფობის შემთხვევაში, თუ არსებულ პირობებში ეს შესაძლებელია, პატიმარს უნდა მიეცეს ავადმყოფის მონახულების საშუალება ბადგარის თანხლებით ან დამოუკიდებლად.
- (3) ყველა პატიმარს უფლება აქვს დაუყოვნებლივ აცნობოს ოჯახს მისი საპატიმროში მოთავსების ან სხვა სასჯელადსრულებით დაწესებულებაში გადაყვანის შესახებ.

პატიმართა გადაწყვენა

45. (1) როდესაც პატიმრები გადაჰყავთ პატიმრობის ადგილში ან პატიმრობის ადგილიდან, ისინი მაქსიმალურად უნდა მოარიდონ უცხო თვალს და მიღებულ უნდა იქნეს სათანადო გარანტირები იმისათვის, რომ პატიმრები დაცულ იქნენ შეურაცხყოფისაგან, ცნობისმოყვარეებისა და ნებისმიერი ფორმის საჯაროობისაგან.
- (2) აკრძალულია პატიმრების გადაადგილება არასაკმარისი ვენტაციის ან განათების, ან სხვა ნებისმიერ ძალზედ რთულ პირობებში.
- (3) პატიმრების გადაყვანა ხდება ადმინისტრაციის ხარჯზე და მათი ტრანსპორტირება უნდა ხორციელდებოდეს ყველასათვის თანაბარ პირობებში.

მომსახურე პერსონალი

46. (1) ციხის ადმინისტრაცია უნდა იღწვოდეს ციხის ყველა კატეგორიის პერსონალის ყურადღებით შერჩევისთვის, რადგან ციხის კარგი მუშაობა დამოკიდებულია ამ თანამშრომლების კეთილსინდისიერებაზე, ჰუმანურობაზე, კომპეტენტურობასა და პირად თვისებებზე.
- (2) ციხის ადმინისტრაცია თავისი თანამშრომლებისა და ფართო საზოგადოების ცნობიერებაში მუდამ უნდა ნერგავდეს აზრს, რომ იგი ასრულებს დიდი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის სამუშაოს და ამ მიზნით უნდა იყენებდეს საზოგადოების ინფორმირების ყველა საშუალებას.
- (3) ზემოთ ხსენებულის უზრუნველყოფის მიზნით, პერსონალი უნდა დაინიშნოს სრულ განაკვეთზე, ირიცხებოდეს ოფიცერთა შემადგენლობაში და უნდა ჰქონდეს საჯარო მოხელის სტატუსი, სამსახურში ყოფნის ხანგრძლივი სტაჟით, რომელიც დამოკიდებული იქნება მხოლოდ მის სათანადო ქცევაზე, ეფექტიანობასა და ფიზიკურ მომზადებაზე. შესაფერისი თანამშრომლების, როგორც კაცების, ისე ქალების მოზიდვისა და შენარჩუნების მიზნით, ხელფასი უნდა იყოს ადეკვატური; სამსახურებრივი დანამატები და პირობები უნდა შეესაბამებოდეს სამუშაოს ხასიათს.

47. (1) პერსონალი უნდა იყოს საკმაოდ განათლებული და განვითარებული.
- (2) სამუშაოზე მიღებამდე ციხის პერსონალს უნდა ჩაუტარდეს ტრენინგები როგორც ზოგად, ასევე კონკრეტულ ვალდებულებებზე, რის შემდეგაც მან უნდა ჩააბაროს გამოცდები თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებში.
- (3) მუშაობის დაწყების შემდეგ და დაწესებულებაში თანამშრომლობის მთელი პერიოდის განმავლობაში პერსონალმა უნდა შეინარჩუნოს და აიმაღლოს კვალიფიკაცია და დროის ხელსაყრელ შუალედებში, სამუშაო ადგილიდან მოწყვეტის გარეშე, გაიაროს მოსამზადებელი კურსები.
48. ციხის ყველა თანამშრომელი ყოველთვის ისე უნდა იქცეოდეს და ასრულებდეს თავის მოვალეობებს, რომ სამაგალითო იყოს პატიმრებისათვის და დაიმსახუროს მათი პატივისცემა.
49. (1) ციხის თანამშრომელთა დასაკომპლექტებელი სამტატო ერთეულები, შეძლებისდაგვარად, უნდა მოიცავდეს სპეციალისტთა საკმაო რაოდენობას, როგორებიც არიან: ფსიქიატრები, ფსიქოლოგები, სოციალური მუშაკები, პედაგოგები და სხვადასხვა ხელობის მასწავლებლები.
- (2) სოციალური მუშაკები, პედაგოგები და სხვადასხვა ხელობის მასწავლებლები უნდა ინიშნებოდნენ მუდმივმოქმედ საფუძელებზე, რა დროსაც არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი იმ პირების სამუშაო, რომლებიც ნახევარ განაკვეთზე ან მოხალისეობად მუშაობენ.
50. (1) დაწესებულების დირექტორის თანამდებობაზე უნდა ინიშნებოდნენ პირები, რომლებიც საკმაოდ კვალიფიციური არიან მათი ხასიათის, ადმინისტრაციული უნარის, მომზადებისა და გამოცდილების მიხედვით.
- (2) დირექტორი მთელ თავის სამუშაო დროს უნდა უთმობდეს მასზე დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას და მუშაობდეს სრულ განაკვეთზე.
- (3) იგი უნდა ცხოვრობდეს მის დაქვემდებარებაში მყოფი დაწესებულების ტერიტორიაზე ან მას სიახლოვეს.
- (4) იმ შემთხვევაში, თუკი დირექტორი ორ ან რამდენიმე დაწესებულ-

ბაში ახორციელებს უფლებამოსილებას, ეს უკანასკნელი ხშირად უნდა ეწვიოს ორივე დაწესებულებას. ამასთანავე, რეზიდენტი მუშაკი უნდა ხელმძღვანელობდეს თითოეულ დაწესებულებას.

51. (1) დირექტორი, დირექტორის მოადგილეები და მუშაკთა უმრავლესობა უნდა საუბრობდნენ იმ ენაზე, რომელიც პატიმართა ძირითადი ნაწილისათვის წარმოადგენს მშობლიურ ენას ან რომელი ენაც გასაგებია პატიმართა ძირითადი ნაწილისათვის.
- (2) საჭიროების შემთხვევაში, შესაძლებელია თარჯიმნის მომსახურების გამოყენება.
52. (1) იმ დაწესებულებებში, რომლებშიც საშტატო განრიგით მიზანშეწონილია მთელი განაკვეთით მომუშავე ერთი ან რამდენიმე ექიმის არსებობა, სასურველია, რომ ერთი ექიმი მაინც ცხოვრობდეს დაწესებულების ტერიტორიაზე ან მის სიახლოვეს.
- (2) სხვა დაწესებულებებში ექიმები რეგულარულად უნდა დადიოდნენ. ამასთან, ექიმი უნდა ცხოვრობდეს დაწესებულებასთან საკმაოდ ახლოს, რათა ექსტრემალურ სიტუაციებში მოხერხდეს მისი სასწრაფო გამოძახება.
53. (1) იმ დაწესებულებებში, რომლებშიც განთავსებული არიან როგორც ქალები, ასევე მამაკაცები, ქალების განყოფილება უნდა იყოს ქალი მუშაკების დაქვემდებარებაში. მათი კონტროლის ქვეშ უნდა იყოს ამ განყოფილების საქმიანობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა საკითხები, მათ შორის, განყოფილებაში შეღწევა (ნებართვა, გასაღები და სხვ.)
- (2) მამაკაცი მუშაკები ქალთა განყოფილებაში დაიშვებიან მხოლოდ ქალი თანამშრომლების თანხლებით.
- (3) პატიმარ ქალებზე ზრუნვა და ზედამხედველობა უნდა დაევალოს მხოლოდ ქალ მუშაკებს. ამავე დროს, ეს არ უნდა უშლიდეს ხელს მამაკაც მუშაკებს, კერძოდ, ექიმებსა და პედაგოგებს, შეასრულონ თავიანთი პროფესიული მოვალეობები ქალთა დაწესებულებებში ან ქალებისათვის გამოყოფილ ცალკე განყოფილებებში.
54. (1) პატიმრებთან ურთიერთობაში პერსონალს უფლება აქვს მიმარ-

თოს ძალისმიერ მეთოდებს მხოლოდ თავდაცვის მიზნით ან გაქცევის მცდელობის აღსაკვეთად, აგრეთვე, არსებულ წესებსა და კანონებზე დაფუძნებული ბრძანებების აქტიური ან პასიური წინააღმდეგობის გაწევისას. თანამშრომლების მხრიდან ძალის გამოყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ აუცილებლობის ფარგლებში და ინციდენტების შესახებ უნდა ეცნობოს დაწესებულების დირექტორს.

- (2) ციხის მუშეებს გავლილი უნდა ჰქონდეთ სპეციალური ფიზიკური მომზადება, რაც მისცემს მათ აგრესიული ზრახვების მქონე პატიმრების დაშოშმინების საშუალებას.
- (3) ის მუშაკები, რომლებიც თავისი ფუნქციების შესრულებისას პატიმრებთან უშუალო კონტაქტში იმყოფებიან, მხოლოდ გამოწვევის შემთხვევებში, შეიძლება ატარებდნენ იარაღს. აუცილებელია იმის აღნიშვნაც, რომ საერთოდ, იარაღის ტარების უფლება უნდა ჰქონდეთ მხოლოდ იმ მუშაკებს, რომლებსაც გავლილი აქვთ შესაბამისი მომზადება.

შემაჯავებელი

55. პენიტენციურ დაწესებულებებსა და სამსახურებში უნდა ტარდებოდეს რეგულარული შემოწმებები კვალიფიციური და გამოცდილი პირების მიერ, რომლებსაც ნიშნავს კომპეტენტური ხელისუფლება. კერძოდ, შემოწმების განმახორციელებელი პირები ვალდებული არიან დარწმუნდნენ იმაში, რომ პატიმრობის ადგილების მართვა ხორციელდება არსებული კანონებისა და წესების შესაბამისად, და რომ ციხის მუშაობა შეესაბამება იმ ამოცანებს, რომლებიც დასმულია პენიტენციურ დაწესებულებათა წინაშე.

ნაწილი 2

სპეციალურ კატეგორიათა მარეგულირებელი წესები

ა. მსჯავრდებულები

სახელმძღვანელო პრინციპები

56. გამომდინარე მოცემული ტექსტის პირველადი მიმოხილვებიდან I, ქვემოთ მოყვანილ პრინციპებში ასახულია ის სულისკვეთება, რომ-

ლის გათვალისწინებითაც უნდა ხორციელდებოდეს პენიტენციალური დაწესებულებების მართვა და ის მიზნები, რომელთა განხორციელებასაც ემსახურებიან ეს დაწესებულებები.

57. პატიმრობა და სხვა ღონისძიებები, რომლებიც სამართალდამრღვევს გარე სამყაროსაგან იზოლირებულ პირობებში აქცევს, მას განსაცდელში აგდებს თუნდაც იმიტომ, რომ თავისუფლების აღკვეთით ართმევს მას თვითგამორკვევის უფლებას. ამიტომ, ციხის სისტემამ არ უნდა გაამწვავოს აღნიშნული მდგომარეობიდან გამომდინარე განსაცდელი, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სვერეგაცია გამართლებულია, ან, როდესაც ამას მოითხოვს დისციპლინის დაცვის აუცილებლობა.
58. ციხეში მოთავსების, ან თავისუფლების აღკვეთის ნებისმიერი ფორმით სასჯელის დანიშვნის მიზანი და გამართლება, საბოლოო ჯამში, არის საზოგადოების დაცვა და დანაშაულის თავიდან აცილება. ამ მიზნის მიღწევა მხოლოდ იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როდესაც სასჯელის მოხდისა და საზოგადოებაში ცხოვრების ნორმალურ წესთან დაბრუნების შემდეგ სამართალდამრღვევი არა მხოლოდ მზად არის, არამედ უნარიც შესწევს იმისა, რომ დაემორჩილოს კანონმდებლობას და უზრუნველყოს თავისი არსებობა.
59. ამისათვის დაწესებულებამ უნდა გამოიყენოს მის ხელთ არსებული ყველა სახის გამოსასწორებელი, აღმზრდელობითი, მორალური და სულიერი ძალები, დახმარების ის სახეები, რომლებიც მიაჩნია შესაფერისად და გამოიყენოს თითოეული პატიმრის გამოსწორების მოთხოვნების გათვალისწინებით.
60. (1) დაწესებულებაში დადგენილმა რეჟიმმა მინიმუმამდე უნდა დაიყვანოს ის განსხვავება თავისუფალ და პატიმრობის პირობებში ცხოვრებას შორის, რომელიც თრგუნავს პატიმარში პასუხისმგებლობის გრძნობასა და ადამიანის ღირსებას.
- (2) სასურველია, რომ სასჯელის ვადის დასრულების წინ მიღებულ იქნეს ზომები პატიმრის თანდათანობითი დაბრუნებისათვის საზოგადოებაში. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია თითოეული სამართალდამრღვევის თავისებურების გათვალისწინებით, განსაკუთრებული რეჟიმის შემუშავების გზით თვით ციხეში ან რომელიმე სხვა დაწესებულებაში, ისევე როგორც პატიმრის გათა-

ვისუფლების საცდელი ვადით, რომლის განმავლობაშიც ისინი ჯერაც ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფებიან, იმ პირობით, რომ ამგვარი ზედამხედველობა არ ევალება პოლიციას და იგი შერწყმულია ეფექტიან სოციალურ დახმარებასთან.

61. პატიმრებთან ურთიერთობა მიზნად უნდა ისახავდეს მათი საზოგადოებასთან ინტეგრირების მცდელობას. თემის განვითარების სააგენტოებმა უნდა გამოთქვან სურვილი და შესაძლებლობა, რათა დაეხმარონ დაწესებულების თანამშრომლებს პატიმართა სოციალურ რეაბილიტაციაში. ყოველ დაწესებულებას უნდა გააჩნდეს ურთიერთობები სოციალური პრობლემების სფეროს სხვადასხვა სააგენტოებთან და მუშაკებთან, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს პატიმართა ახლო კავშირი ოჯახის წევრებთან. გარკვეული ღონისძიებები უნდა განხორციელდეს იმ მიზნით, რომ დაცულ იქნეს სამოქალაქო ინტერესები, სოციალური უზრუნველყოფის უფლებები და პატიმართა სხვა სოციალური ინტერესები.
62. დაწესებულების სამედიცინო სამსახურები უნდა ააშკარავებდნენ ყველა ფიზიკურ და სულიერ დაავადებას ან ნაკლოვანებას, რასაც შეუძლია ხელი შეუშალოს პატიმართა რეაბილიტაციას. ამ მიზნით დაწესებულებებს უნდა ჰქონდეთ იმის საშუალება, რომ უზრუნველყონ ყველანაირი თერაპიული, ქირურგიული და ფსიქიატრიული მომსახურება.
63. (1) ამ პრინციპების ცხოვრებაში გატარება მოითხოვს პატიმრებისადმი ინდივიდუალურ მიდგომას და აქედან გამომდინარე, მათი ჯგუფებად კლასიფიცირების მოქნილი სისტემის არსებობას; ამდენად, სასურველია, რომ ამგვარი ჯგუფები განთავსებულ იქნენ ცალკე დაწესებულებებში, თითოეულ ჯგუფთან შესაფერისი მუშაობისათვის.
- (2) აუცილებელი არ არის ამ დაწესებულებებში უსაფრთხოების ერთნაირი ზომების მიღება ყველა ჯგუფისათვის. უფრო მეტიც, სასურველია ამ ზომების სიმკაცრის გრადაცია ჯგუფების მიხედვით. პატიმრების რეაბილიტაციის ყველაზე სასურველი პირობები არსებობს ღია ტიპის დაწესებულებებში, სადაც გაქცევის თავიდან აცილებისათვის განსაკუთრებული აქცენტი კეთდება არა ფიზიკურ საშუალებებზე, არამედ თვითდისციპლინაზე.

- (3) სასურველია, დაწესებულებაში განთავსდეს მხოლოდ იმდენი პატიმარი, რომ მათ მიმართ გამოყენებულ იქნეს ინდივიდუალური მიდგომა. ზოგიერთ ქვეყანაში ითვლება, რომ ამგვარი დაწესებულებების კონტიგენტის რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ზუთასს. ღია ტიპის დაწესებულებებში უნდა განთავსდეს რაც შეიძლება ცოტა პატიმარი.
- (4) მეორე მხრივ, ციხის ფართობი საკმარისად დიდი უნდა იყოს იმისათვის, რომ იქ უზრუნველყოფილ იქნეს სათანადო შესაძლებლობები და მომსახურება.
64. საზოგადოების მოვალეობა არ სრულდება პატიმრის ციხიდან გათავისუფლების შემდეგ. შესაბამისად, უნდა არსებობდეს სხვადასხვა სამთავრობო თუ კერძო სააგენტოები, რომლებიც დახმარებას უწევენ პატიმრობიდან გათავისუფლებულ პირს, რაც შეამცირებს საკუთარი თავისათვის ზიანის მიყენების ალბათობასა და ხელს შეუწყობს მის სოციალურ რეაბილიტაციას.

მ(ი)პმრ(ი)ბა

65. თავისუფლების შეზღუდვა და აღმკვეთი ღონისძიებების მსგავსი საშუალებების გამოყენების მიზანია პირის რეაბილიტაცია საზოგადოებასთან, რათა იგი გახდეს კანონმორჩილი, მათთან მოპყრობა კი უნდა იძლეოდეს იმის საბაზს, რომ პატიმრები გაამხნევენ, აუმაღლონ ღირსება და განუვითარონ პასუხისმგებლობის გრძნობა.
66. (1) ყველა სათანადო საშუალება უნდა იქნეს გამოყენებული, მათ შორის, რელიგია, განათლება, პროფესიული ორიენტაცია და ტრენინგები, სოციალური დაცვა, დასაქმებასთან დაკავშირებული კონსულტაციები, ფიზიკური განვითარება, მორალური დამოკიდებულების განმტკიცება და ყოველივე ზემოაღნიშნული უნდა შეესაბამებოდეს პატიმრის პიროვნულ ხასიათს. ამასთან, გათვალისწინებული უნდა იყოს პატიმრის სოციალური და კრიმინალური წარსული, ფიზიკური და სულიერი მდგომარეობა და შესაძლებლობები, მისი პირადი ტემპერამენტი, სასჯელის ზომა და წინასწარ განსაზღვრული პერსპექტივები მისი გათავისუფლების შემდეგ.
- (2) თითოეული პატიმრის შესახებ არსებული მონაცემები რეგულა-

რულად გადაეცემა დირექტორს. აღნიშნული მონაცემი შეიძლება შეიცავდეს ექიმის ცნობას პაციენტის ფიზიკური და სულიერი ჯანმრთელობის შესახებ.

- (3) მოხსენებები და სხვა მნიშვნელოვანი დოკუმენტები მოთავსებულ უნდა იქნეს ინდივიდუალურ ფაილში. ფაილი კლასიფიცირებული უნდა იყოს თარიღის მიხედვით და, საჭიროების შემთხვევაში, ადვილად ხელმისაწვდომი ნებისმიერი თანამშრომლისათვის.

კლასიფიკაცია და ინდივიდუალიზაცია

67. კლასიფიკაციის მიზნებია შემდეგი:

- (ა) პაციენტის განცალკევება იმათგან, ვინც თავისი დანაშაულებრივი წარსულით ან ცუდი თვისებებით უარყოფით გავლენას მოახდენს სხვებზე;
- (ბ) პაციენტების კატეგორიებად დაყოფა, რაც გაადვილებს მათთან მუშაობას, მათი სოციალური რეაბილიტაციის მიზნით.

68. შესაძლებლობების ფარგლებში, პაციენტების სხვადასხვა კატეგორიებთან მუშაობა უნდა მიმდინარეობდეს განცალკევებულად, სხვადასხვა დაწესებულებებში ან დაწესებულების სხვადასხვა განყოფილებებში.

69. ყოველი პაციენტის მიღების შემდეგ, მისი ხასიათის შესწავლის საფუძველზე, უმოკლეს ვადაში უნდა შემუშავდეს მასთან მუშაობის პროგრამა, გამოძღინარე მისი ინდივიდუალური მოთხოვნილებებიდან, შესაძლებლობებიდან და მიდრეკილებებიდან.

პროვიზიებიები

70. პაციენტთა სხვადასხვა კატეგორიებისა და მოპყრობის სხვადასხვა მეთოდებთან დაკავშირებით ყველა დაწესებულებაში უნდა შემუშავდეს პრივილეგიების სათანადო სისტემები პაციენტებთან ურთიერთობის დროს მათი კარგად მოქცევის წახალისების, პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარების, მათი ინტერესებისა და თანამშრომლობის უზრუნველყოფის მიზნით.

მუშა(ო)ბა

71. (1) პატიმრების შრომა არ უნდა იყოს მათთვის წამების ტოლფასი.
- (2) ყველა მსჯავრდებული პატიმარი უნდა მუშაობდეს ექიმის მიერ დადგენილი ფიზიკური და ფსიქიკური მონაცემების შესაბამისად.
- (3) პატიმრები დაკავებული უნდა იყვნენ სასარგებლო შრომით, რამაც უნდა შეავსოს ნორმალური სამუშაო დღე.
- (4) პატიმრებისთვის მიცემული სამუშაო, შეძლებისდაგვარად, უნდა იყოს ისეთი, რომ აუმაღლოს ან მიანიჭოს მათ კვალიფიკაცია, რაც გათავისუფლების შემდეგ მათ მისცემს კეთილსინდისიერი შრომის შესაძლებლობას.
- (5) სასარგებლო ხელობის სწავლებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეთ იმ ახალგაზრდა პატიმრებს, რომლებიც საამისოდ დიდ მონდომებასა და უნარს ამჟღავნებენ.
- (6) პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ სამუშაოს არჩევის შესაძლებლობა, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება პროფესიის არჩევის წესსა და დაწესებულების მართვისა და დისციპლინის მოთხოვნებს.
72. (1) სამუშაო მეთოდები და ორგანიზება უნდა შეესაბამებოდეს დაწესებულების ფარგლებს გარეთ არსებულ სამუშაოს, რათა მოხდეს პატიმრების თანდათანობითი მომზადება საზოგადოებასთან ინტეგრირებისთვის.
- (2) პატიმართა ინტერესები არ უნდა იქნეს გამოყენებული დაწესებულების მიერ მატერიალური მოვების მიღების მიზნით.
73. (1) უმჯობესია, რომ ციხეში სამრეწველო და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების ხელმძღვანელობა ხორციელდებოდეს უშუალოდ ციხის ადმინისტრაციის, და არა კერძო კომპანიების მიერ.
- (2) პატიმრები, რომლებიც ასრულებენ ისეთ სამუშაოს, რომელიც არ ექვემდებარება დაწესებულების მიერ კონტროლს, უნდა იმყოფებოდნენ ამ უკანასკნელის მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ. იმ შემთხვევების გარდა, როდესაც პატიმრები ასრულებენ სხვა სამთავრობო სტრუქტურების შეკვეთას, სამუშაოს შემკვეთები ვალდებული არიან გადაუხადონ ადმინისტრაციას სამუშაოსათ-

ვის გათვალისწინებული ხელფასის სრული თანხა პატიმრების მიერ შესრულებული შრომის გათვალისწინებით.

74. (1) უსაფრთხოების წესები, რომლებიც ითვალისწინებს თავისუფალ მუშაკთა ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, გათვალისწინებული უნდა იყოს ყველა დაწესებულებაში.
- (2) უზრუნველყოფილი უნდა იყოს პატიმართა დაცვა სამუშაო მოვალების შესრულების დროს მიღებული დაზიანებისაგან. აღნიშნული გათვალისწინებული უნდა იყოს თავისუფალ მუშაკთა უსაფრთხოების მარეგულირებელი კანონმდებლობით.
75. (1) სამუშაო დღის ან კვირის მაქსიმალური ხანგრძლივობა დგინდება კანონმდებლობით ან ადმინისტრაციული წესების საფუძველზე, თავისუფალი მუშებისათვის კანონით დადგენილი ადგილობრივი წესების გათვალისწინებით.
- (2) სამუშაო დრო უნდა განაწილდეს იმგვარად, რომ პატიმრებს ჰქონდეთ კვირაში ერთი დასვენების დღის საშუალება და სწავლისა და სხვა სახის საქმიანობისათვის – საკმარისი თავისუფალი დრო, რაც აუცილებელია მოპყრობისა და საზოგადოებაში მათი რეაბილიტაციისათვის.
76. (1) უნდა არსებობდეს თანაბარი და სამართლიანი ანაზღაურების სისტემა პატიმრების შრომასთან მიმართებით.
- (2) ამ სისტემის შესაბამისად, პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება დახარჯონ მათ მიერ გამოუმუშავებული ფულის ნაწილი მაინც, რათა შეიძინონ პირადი მოხმარების კანონით დაშვებული ნივთები და გაუფაჯონ თავისი ანაზღაურების ნაწილი ოჯახს.
- (3) ეს სისტემა ასევე უნდა ითვალისწინებდეს იმას, რომ პატიმრის მიერ გამოუმუშავებული ფულის ნაწილი შესაძლოა მიეცეს ადმინისტრაციას, რომელიც გადასცემს პატიმარს ამ თანხას მისი გათავისუფლებისას.

ბანათოლება და რეკრეაცია

77. (1) პატიმრები უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ შემდგომი განათლების მიღების შესაძლებლობით, რელიგიური განათლების

ჩათვლით იმ ქვეყნებში, რომლებშიც ეს დაშვებულია. წერაკითხვის უცოდინარობა და ახალგაზრდა პატიმრების განათლება საეკლესიო უნდა იყოს და ციხის ადმინისტრაციამ ამას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს.

- (2) პატიმრების განათლება, შეძლებისდაგვარად, დაკავშირებული უნდა იყოს ქვეყანაში არსებულ განათლების სისტემასთან იმ მიზნით, რომ მომავალში ამ პატიმრებმა დაუბრკოლებლად შეძლონ სწავლის გაგრძელება.

78. ფიზიკური და სულიერი ჯანმრთელობის შენარჩუნების მიზნით, ყველა დაწესებულებაში პატიმრები უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ რეკრეაციისა და კულტურული საქმიანობის შესაძლებლობით.

სოციალური კავშირები და სასაზღვრო ურთიერთობები
დაწესებულებიდან გამოსვლის შემდგომი ეტაპი

79. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს პატიმარსა და მის ოჯახს შორის კავშირების შენარჩუნებასა და განმტკიცებას, რაც სასურველად და მიჩნეული და ემსახურება ორივე მხარის ინტერესებს.

80. პატიმრობის დასაწყისიდანვე საჭიროა იმ მომავალზე ფიქრი, რომელიც ელის პატიმარს ციხიდან გამოსვლის შემდეგ. ამიტომ მას უნდა გაეწიოს დახმარება იმ პირებთან და უწყებებთან ურთიერთობების შენარჩუნებასა და გაძვარებაში, რომლებიც ციხის გარეთ არიან და რომლებსაც შეუძლიათ დაიცვან მისი ოჯახის ინტერესები და ხელი შეუწყონ მის სოციალურ რეაბილიტაციას გათავისუფლების შემდეგ.

81. (1) სამთავრობო ან სხვა საშახურებმა თუ სააგენტოებმა, რომლებიც გათავისუფლებულ პატიმრებს ეხმარებიან საზოგადოებაში ადგილის ხელახლა დამკვიდრებაში, შესაძლებლობისა და აუცილებლობის ფარგლებში, უნდა უზრუნველყონ, რომ გათავისუფლებულ პატიმრებს დაახვედრონ შესაბამისი ღოკუმენტაცია და პირადობის დამადასტურებელი საბუთები, სათანადო საცხოვრებელი და სამუშაო, კლიმატისა და ადგილის შესაფერისი და ადეკვატური ტანსაცმელი, დანიშნულ ადგილამდე გამგზავრებისა და გათავისუფლების შემდგომი პირველი ეტაპისათვის თავის შენახვისათვის აუცილებელი სახსრები.

- (2) სხვებული სააგენტოების უფლებამოსილ წარმომადგენლებს უნდა ჰქონ-

დეთ ციხის დაწესებულებებთან და იქ განთავსებულ პატიმრებთან შეხვედრის შესაძლებლობა. ამასთან, მათთან უნდა მიმდინარეობდეს მუდმივი კონსულტაციები პატიმართა შემდგომი ცხოვრების საკითხებთან დაკავშირებით პატიმრობის საწყისი პერიოდისთვის.

- (3) სასურველია, რომ ასეთი სახის დაწესებულებების საშუალო იყოს, შეძლებისდაგვარად, ცენტრალიზებული და კოორდინირებული, რათა მოხერხდეს მათი საშუაოს მაქსიმალურად ეფექტური გამოყენება.

ბ. სულიმერად დააკავშირებული და უსიძოვარი დარღვევების მმონე პატიმრები

82. (1) ციხეში არ უნდა იქნენ მოთავსებული ის პირები, რომლებიც აღიარებულნი არიან სულიერად დაავადებულებად, რისთვისაც საჭიროა ზომების მიღება მათი სულიერად დაავადებულთა დაწესებულებებში სასწრაფოდ გადასაცვანად.

- (2) პატიმრები, რომლებიც სხვა სულიერ დაავადებებს განიცდიან, მოთავსებულ უნდა იქნენ მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ და მათი მკურნალობა უნდა ხორციელდებოდეს სპეციალურ დაწესებულებებში ექიმთა ხელმძღვანელობით.

- (3) ამ კატეგორიის პატიმრები ციხეში ყოფნისას ექიმთა განსაკუთრებული მეთვალყურეობის ქვეშ უნდა იმყოფებოდნენ.

- (4) სამედიცინო ან ფსიქიატრიულმა სამსახურებმა, რომლებიც პენიტენციურ დაწესებულებებთან ფუნქციონირებენ, უნდა უზრუნველყონ ყველა იმ პატიმრის ფსიქიატრიული მკურნალობა, რომელიც ამას საჭიროებს.

83. სასურველია, რომ აუცილებლობის შემთხვევაში, კომპეტენტურ დაწესებულებებთან ერთად მიღებულ იქნეს ზომები გათავისუფლებულ პატიმართა ფსიქიატრიული მკურნალობისათვის, ისევე როგორც მათი სოციალურ-ფსიქიატრიული მეურვეობისთვის.

ბ. დააკავშირებული ან სასამართლო ბანხილვის ძველი მმონე პატიმრები

84. (1) პირები, რომლებიც სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენის ბრალდებით არიან დაკავებული და იმყოფებიან პატიმრობაში

პოლიციის განყოფილებაში ან ციხეში, მაგრამ ჯერ არ წარმდგარან სასამართლოს წინაშე და მათი ბრალეულობა ჯერ არ დამტკიცებულა, ქვემოთ მოცემულ წესებში მოიხსენიებიან, როგორც „განსასჯელი პატიმრები“.

- (2) ბრალდებული პატიმრები უდანაშაულოდ ითვლებიან და მათ შესაბამისად უნდა ეპყრობოდნენ.
 - (3) განსასჯელი პატიმრებისადმი მოპყრობის შესახებ საკანონმდებლო დებულებების დაცვის პირობებში, აღნიშნული კატეგორიის პატიმრების მიმართ გამოიყენება სპეციალური რეჟიმი, რომლის ძირითადი დებულებები მოყვანილია ქვემოთ მოცემულ წესებში.
85. (1) განსასჯელი პატიმრები განცალკევებით უნდა მოთავსდნენ მსჯავრდებული პატიმრებისაგან.
- (2) ახალგაზრდა განსასჯელი პატიმრები უნდა მოთავსდნენ მოზრდილებისაგან განცალკევებით. ამასთან, ისინი უნდა იმყოფებოდნენ განცალკევებულ დაწესებულებებში.
86. განსასჯელ პატიმრებს უნდა ეძინოთ ინდივიდუალურად განცალკევებით მდებარე ოთახებში. ამასთანავე, გათვალისწინებული უნდა იყოს გარკვეული შეზღუდვები ადგილობრივი ჩვეულების საფუძველზე.
87. როდესაც ეს არ არღვევს დაწესებულებაში მიღებულ წესრიგს, განსასჯელ პატიმრებს შეიძლება დაერთოთ ნება, რომ, სურვილის შემთხვევაში, საკუთარი ხარჯებით მიიღონ საკვები გარედან – ციხის ადმინისტრაციის, ოჯახის წევრების ან მეგობრების მეშვეობით. სხვა შემთხვევაში, პატიმრის კვებას უზრუნველყოფს ადმინისტრაცია.
88. (1) განსასჯელ პატიმრებს უფლება აქვთ ატარონ სამოქალაქო ტანსაცმელი იმ პირობით, რომ იგი სუფთა და შესაფერისი იქნება.
- (2) იმ შემთხვევაში, თუკი იგი ატარებს ციხის ფორმას, ის უნდა განსხვავდებოდეს მსჯავრდებულთა ფორმისაგან.
89. განსასჯელ პატიმარს ყოველთვის უნდა შესთავაზონ მუშაობის შესაძლებლობა, მაგრამ ეს უკანასკნელი არ წარმოადგენს აუცილებელ მოთხოვნილებას. იმ შემთხვევაში, თუკი განსასჯელი თავად აირჩევს სამუშაოს, მას გაწეული მუშაობისათვის უნდა გადაუხადონ.

90. განსასჯელ პატიმარს უნდა ჰქონდეს საშუალება საკუთარი სახსრებით ან მესამე პირების მეშვეობით შეიძინოს წიგნები, გაზეთები, საწერი და სხვა საშუალებები, რომლებიც მისცემს მას დროის ნაყოფიერად გამოყენების საშუალებას, იმის გათვალისწინებით, რომ ეს თავსებადია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესებთან, უსაფრთხოებისა და დაწესებულებაში სათანადო წესრიგის მოთხოვნებთან.
91. განსასჯელ პატიმარს უფლება უნდა მიეცეს, რათა ციხეში ყოფნის პერიოდში ისარგებლოს საკუთარი ექიმის ან სტომატოლოგის მომსახურებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მისი ასეთი მოთხოვნა გამართლებულია და თუ მას შეუძლია დაფაროს ამ მომსახურებასთან დაკავშირებული ხარჯები.
92. განსასჯელ პატიმარს უნდა მიეცეს იმის შესაძლებლობა, რომ დაუყოვნებლივ შეატყობინოს თავის ოჯახს და პატიმრების შესახებ. მას უნდა მიეცეს აგრეთვე ყველა საშუალება ოჯახთან და მეგობრებთან ურთიერთობისა და მათი ვიზიტებისათვის. აღნიშნულის შეზღუდვა და მასზე მეთვალყურეობის განხორციელება დასაშვებია იმდენად, რამდენადაც ეს აუცილებელია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესებთან, უსაფრთხოებისა და დაწესებულებაში სათანადო წესრიგის მოთხოვნებიდან გამომდინარე.
93. განსასჯელ პატიმარს უფლება აქვს მიმართოს სამართლებრივ დახმარებას, მიიღოს ადვოკატი დაცვის მომზადებისა და მისთვის კონფიდენციალური ინსტრუქციების მიცემის მიზნით. ამ მიზნით, მისი სურვილის შემთხვევაში, მას უნდა მიეწოდოს საწერი საშუალებები. ადვოკატსა და პატიმარს შორის საუბარი შესაძლოა გაიმართოს პოლიციელის ან ციხის თანამშრომლის მეთვალყურეობის ქვეშ, თუმცა მათ არ უნდა ესმოდეთ საუბარი.

დ. პატიმრ(ი)ბა სამ(ი)ქალაქ(ი) საქმიანობისათვის

94. იმ ქვეყნებში, სადაც დაშვებულია ვალაუგალობის, ან სხვა სამოქალაქო საქმის გამო სასამართლოს ბრძანების თანახმად პირის ციხეში მოთავსება, პატიმრებს იმაზე მკაცრი რეჟიმი არ უნდა დაუწესდეთ, ვიდრე ეს აუცილებელია საიმედო მეთვალყურეობისა და სათანადო წესრიგის დაცვისათვის. ამ პირებისადმი მოპყრობა არ უნდა იყოს განსასჯელ პატიმარებზე უფრო ნაკლები, თუმცა იმ განსხვავებით, რომ მათი შრომა

შეიძლება სავალდებულო იყოს.

მ. ბრალდების წაყენების ბარეშე დაკავებით ან
დაპატიმრებით თავისუფლება აღკვეთილი პირები

95. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-9 მუხლის დარღვევის გარეშე, ბრალდების წაყენების გარეშე დაკავებით ან დაპატიმრებით თავისუფლება აღკვეთილ პირებს ეკუთვნით იგივე სახის დაცვა, როგორც ეს გათვალისწინებულია I ნაწილითა და II ნაწილების „გ“ განყოფილებით. II ნაწილების „ა“ განყოფილების შესაბამისი დებულებები გამოყენებულ უნდა იქნეს ასევე იმ შემთხვევებში, როცა მათი გამოყენება სასარგებლო იქნება პატიმრობაში მყოფ პირთა კონკრეტული ჯგუფისთვის იმ პირობით, რომ არ იქნება მიღებული ისეთი ღონისძიებები, რომელთა შესაბამისად ხელახალი აღზრდა ან რეაბილიტაცია ყველა შემთხვევაში სასურველ გავლენას ახდენს იმ პირებზე, რომლებსაც არ ეძებათ მსჯავრი სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში.

17. პრინციპთა ერთობლიობა ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დასაცავად*

პრინციპთა ერთობლიობის მოქმედების უარბლები

წინამდებარე პრინციპები ვრცელდება ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირთა დასაცავად.

ტერმინთა განმარტება

პრინციპთა ერთობლიობის მიზნებისათვის:

- (ა) „დაკავება“ ნიშნავს პირის დაჭერის აქტს დანაშაულის ჩადენის მომენტში ან შესაბამისად უფლებამოსილი პირის ნებართვით;
- (ბ) „დაპატიმრებული პირი“ არის პირი, რომელსაც წართმეული აქვს პირადი თავისუფლება, გარდა დანაშაულისათვის სასჯელის შეფარდების შედეგისა;
- (გ) „საპყრობილეში მოთავსებული პირი“ არის პირი, რომელსაც წართმეული აქვს პირადი თავისუფლება, როგორც დანაშაულისათვის სასჯელის შეფარდების შედეგი;
- (დ) „დაპატიმრება“ ნიშნავს ზემოაღნიშნული დაპატიმრებული პირის მდგომარეობას;
- (ე) „საპყრობილეში მოთავსება“ ნიშნავს ზემოხსენებულ საპყრობილეში მოთავსებული პირის მდგომარეობას;
- (ვ) სიტყვები „სასამართლო ან სხვა ორგანო“ გულისხმობს სასამართლო ან სხვა ორგანოს, რომლის სტატუსიც, კანონის თანახმად, უნდა ითვალისწინებდეს კომპეტენციის, მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის შესაძლო მყარ გარანტიებს.

* მიღებულია გენერალური ასამბლეის 1988 წლის 9 დეკემბრის 43/173 რეზოლუციით.

პრონ(30)პო 1

ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს ჰუმანურად უნდა მოექცნენ და პატივი უნდა სცენ მის თანდაყოლილ ღირსებას.

პრონ(30)პო 2

დაკავება, დაპატიმრება ან ციხეში მოთავსება უნდა განხორციელდეს ზუსტად კანონის შესაბამისად და კომპეტენტური თანამდებობის პირის ან საამისოდ უფლებამოსილი პირის მიერ.

პრონ(30)პო 3

დაუშვებელია ნებისმიერი ფორმით დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს შეეზღუდოს ადამიანის ის უფლებები ან მოხდეს იმ უფლებებისაგან გადახვევა, რომლებიც მას გააჩნია ქვეყნის კანონმდებლობის, კონვენციების, წესების ან ჩვეულებების შესაბამისად, იმის გამო, რომ ზემოაღნიშნული უფლებები არ არის აღიარებული ან მოცემულია შეზღუდული სახით წინამდებარე პრინციპთა ერთობლიობაში.

პრონ(30)პო 4

დაკავება ან დაპატიმრება ნებისმიერი ფორმით და ზემოაღნიშნულ მდგომარეობაში მყოფი პირის მიერ თავისი უფლებების რეალიზაციის წინააღმდეგ მიმართული ნებისმიერი ღონისძიება გატარებულ უნდა იქნეს სასამართლო ან სხვა უფლებამოსილი დაწესებულების მიერ, ან უნდა დაექვემდებაროს მათ ეფექტიან კონტროლს.

პრონ(30)პო 5

1. ეს პრინციპები უნდა შეეფარდოს მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მყოფ ყველა პირს, მიუხედავად მისი რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის ან აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვაგვარი შეხედულების, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური წარმომადგენლობის, საკუთრების, დაბადებისა ან სხვა მდგომარეობისა.
2. ისეთი ზომების გამოყენება, რომლებიც, კანონის შესაბამისად, შექმნილია ადამიანის უფლებათა, განსაკუთრებით კი, ქალის, კერძოდ, ორსულებისა და მცირეწლოვანთა დედების, სპეციალური სტატუსის, აგრეთვე, ბავშვებისა და არასრულწლოვნების, მხცოვანი, ავადმყოფი, ან ინვალიდი პირე-

ბის დასაცავად, დისკრიმინაციად არ უნდა ჩაითვალოს. ამგვარი ზომების შეფარდების საჭიროება და მათი გამოყენება უნდა ექვემდებარებოდეს სასამართლო ან სხვა დაწესებულების მიერ საკითხის გადასინჯვას.

პრინციპი 6

არც ერთ დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს არ უნდა შეეფარდოს წამება ან სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობა ან დასჯა. არავითარ გარემოებათა არსებობა არ იწვევს წამების ან სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის შეფარდების გამართლებას.

პრინციპი 7

1. სახელმწიფოებმა კანონით უნდა აკრძალონ პრინციპთა ერთობლიობაში მოცემული უფლებებისა და მოვალებების საწინააღმდეგო ნებისმიერი აქტის შემოღება. ამგვარი აქტები შესაბამის სანქციებს უნდა დაუქვემდებარონ და ხელმძღვანელობა გაუწიონ მიუკერძოებელ გამოძიებას საჩივრებთან მიმართებით.
2. ოფიციალურმა პირებმა, რომლებსაც აქვთ საფუძველი ივარაუდონ, რომ ამ პრინციპთა ერთობლიობა დაირღვა ან დაირღვევა, აღნიშნულის შესახებ უნდა მოახსენონ ზემდგომ თანამდებობის პირებს და საჭიროების შემთხვევაში, სხვა შესაბამის ორგანოებს ან თანამდებობის პირებს, რომლებიც აღჭურვილი არიან მათი განხილვისა და გადასინჯვის უფლებით.
3. თუ ნებისმიერ სხვა პირს აქვს საფუძველი ივარაუდოს, რომ ამ პრინციპთა ერთობლიობა დაირღვა ან დაირღვევა, მას უფლება აქვს აღნიშნულის შესახებ მოახსენოს შესაბამის ზემდგომ ოფიციალურ პირებს, ასევე, სხვა ორგანოებს ან თანამდებობის პირებს, რომლებიც აღჭურვილი არიან მათი განხილვისა და გადასინჯვის უფლებით.

პრინციპი 8

დაპატიმრებულ პირებს უნდა მოექცნენ ისე, როგორც ამას განსაზღვლის მდგომარეობა მოითხოვს. შესაბამისად, სადაც ეს შესაძლებელია, ისინი უნდა განათავსონ მსჯავრდებულებისაგან განცალკევებით.

პრინციპი 9

ორგანოები, რომლებიც აპატიმრებენ, წინასწარ პატიმრობაში ჰყავთ პირი ან იძიებენ მის საქმეს, სარგებლობენ მხოლოდ კანონით მინიჭებული უფლებამოსილებით და ამ უფლებამოსილებებით სარგებლობისას, უნდა დაექვემდებარონ სასამართლო ან სხვა ორგანოების დახმარებას.

პრინციპი 10

ნებისმიერ დაკავებულ პირს დაკავებისთანავე უნდა ეცნობოს მისი დაკავების მიზეზებისა და მის წინააღმდეგ წაყენებული ნებისმიერი ბრალდების შესახებ.

პრინციპი 11

1. პირი არ უნდა იმყოფებოდეს პატიმრობაში სასამართლო ან სხვა ორგანოების წინაშე დაუყოვნებლივ წარდგენის შესაძლებლობის გარეშე. დამატიმრებელ პირს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა თვითონ დაიცვას თავი, ან კანონის შესაბამისად, დაიხმაროს ადვოკატი.
2. დაპატიმრებულ პირს და მის ადვოკატს, თუ მას იგი ჰყავს, დაუყოვნებლივ და სრულად უნდა მიეცეს შესაძლებლობა გაეცნოს დაპატიმრების ბრძანებას, დაპატიმრების მიზეზებთან ერთად.
3. სასამართლოს ან სხვა შესაბამის ორგანოებს უნდა ჰქონდეთ უფლება განიხილონ პატიმრობის გაგრძელების მიზანშეწონილობა.

პრინციპი 12

1. ზუსტად უნდა იქნეს აღწერილი:
 - (ა) დაკავების მიზეზი;
 - (ბ) დაკავების, დაკავებული პირის საპყრობილეში მიყვანის და, ასევე, სასამართლო ან სხვა ორგანოს წინაშე პირველად წარდგენის დრო;
 - (გ) საქმეში ჩართული სამართალდამცავი პირების კინაობა;
 - (დ) ზუსტი ინფორმაცია პატიმრობის ადგილის შესახებ.
2. ასეთი დოკუმენტები, კანონის შესაბამისად, უნდა მიეწოდოს პატიმრობაში მყოფ პირსა და მის ადვოკატს, თუ მას იგი ჰყავს.

პროცესი 13

ნებისმიერი პირი, დაკავების, დაპატიმრების ან სასჯელის მოხდის დაწყებისთანავე, ან ზემოაღნიშნულის განხორციელებიდან დაუყოვნებლივ, მის დაკავებაზე, დაპატიმრებაზე ან საპრობილეში მოთავსებაზე პასუხისმგებელმა ორგანომ უნდა უზრუნველყოს საჭირო ინფორმაციითა და ახსნა-განმარტებებით მისი უფლებებისა და ამ უფლებათა რეალიზაციის შესახებ.

პროცესი 14

პირი, რომელიც შესაბამისად ვერ ფლობს მის დაკავებაზე, დაპატიმრებაზე ან საპრობილეში მოთავსებაზე პასუხისმგებელი ორგანოების სამუშაო ენას, უფლებამოსილია მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ მიიღოს მე-10 პრინციპის, მე-11 პრინციპის მე-2 პუნქტის, მე-12 პრინციპის 1-ლი პუნქტისა და მე-13 პრინციპით განსაზღვრული ინფორმაცია და, საჭიროებისამებრ, და უფასოდ, ისარგებლოს თარჯიმნის დახმარებით მის დაკავებასთან დაკავშირებული სამართალწარმოების განმავლობაში.

პროცესი 15

მე-16 პრინციპის მე-4 პუნქტსა და მე-18 პრინციპის მე-3 პუნქტში განსაზღვრული გამონაკლისების მიუხედავად, დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს არ უნდა ეთქვას უარი გარე სამყაროსთან, კერძოდ კი, თავის ოჯახსა და ადვოკატთან ურთიერთობაზე, რამდენიმე დღეზე მეტი ხნის ვადით.

პროცესი 16

1. დაკავებისთანავე და პატიმრობის ერთი ადგილიდან მეორეზე გადაყვანისას, დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირი უფლებამოსილია თვითონ ან კომპეტენტური ორგანოს მეშვეობით შეატყობინოს თავისი ოჯახის წევრებს ან მისი არჩევანის შესაბამისად, სხვა პირებს, დაკავების, დაპატიმრების ან საპრობილეში ჩასმის, გადაყვანის და იმ ადგილის შესახებ, სადაც იგი იმყოფება ბაღრაგის ზედამხედველობის ქვეშ.
2. თუ დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი უცხოელია, იგი დაუყოვნებლივ უნდა იქნეს ინფორმირებული იმის შესახებ, რომ აქვს უფლება დადგენილი საშუალებებით ურთიერთობა იქონიოს თავისი ქვეყ-

ნის ან სხვა ისეთი ქვეყნის საკონსულო ან დიპლომატიურ მისიებთან, რომლებიც, საერთაშორისო კანონმდებლობის თანახმად, უფლებამოსილი არიან აწარმოონ ამგვარი ურთიერთობები. ხოლო, თუ პირი ლტოლვილია, ან სხვაგვარად არის მთავრობათაშორისო ორგანიზაციების დაცვის ქვეშ, იგი უფლებამოსილია ურთიერთობა იქონიოს ასეთი უფლებამოსილების მქონე კომპეტენტური საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან.

3. თუ დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი არასრულწლოვანია ან არ შეუძლია გაიაზროს საკუთარი შესაძლებლობები, კომპეტენტურმა ორგანოებმა საკუთარი ინიციატივით უნდა განახორციელონ წინამდებარე პრინციპში აღნიშნული შეტყობინებები. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მშობლებისა და მზრუნველებისათვის შეტყობინებებს.
4. წინამდებარე პრინციპში აღნიშნული ყველა შეტყობინების მიწოდება უნდა განხორციელდეს ან ნებართვა გაიცეს მისი მიწოდების თაობაზე დაგვიანების გარეშე. კომპეტენტურმა ორგანოებმა, გამონაკლისის წესით, შეიძლება დაავციანონ შეტყობინება გონივრული დროის განმავლობაში, თუკი ამას გამოძიების ინტერესები მოითხოვს.

არ06(30)01 17

1. დაპატიმრებული პირი უფლებამოსილია ისარგებლოს ადვოკატის დახმარებით. კომპეტენტურმა ორგანომ დაკავებისთანავე უნდა აცნობოს მას ზემოაღნიშნული უფლების შესახებ და უზრუნველყოს ამ უფლების რეალიზაციისათვის საჭირო საშუალებებით.
2. თუ დაპატიმრებულ პირს საშუალება არა აქვს საკუთარი არჩევანის საფუძველზე ჰყავდეს ადვოკატი, ყველა შემთხვევაში, როდესაც ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები, იგი უფლებამოსილია მიიღოს სასამართლო ან სხვა ორგანოს მიერ დანიშნული ადვოკატის მომსახურება უფასოდ, თუ მას არ გააჩნია ასეთი მომსახურების ანაზღაურების საშუალება.

არ06(30)01 18

1. დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს უფლება აქვს ურთიერთობა ჰქონდეს ადვოკატთან და მიიღოს მისი კონსულტაცია.

2. დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს უნდა შეუქმნან ადვოკატთან კონსულტაციისათვის საჭირო დრო და შესაბამისი პირობები.
3. არ შეიძლება შეიზღუდოს ან გაუქმდეს დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის უფლება დაგვიანებისა და ცენზურის გარეშე და კონფიდენციალურობის სრული დაცვით ჰქონდეს ურთიერთობა ადვოკატთან და მიიღოს მისი კონსულტაციები, გარდა გამონაკლისის შემთხვევებისა, როდესაც ამას, კანონის ან სხვა კანონიერი გადაწყვეტილების საფუძველზე, საჭიროდ მიიჩნევს სასამართლო ან სხვა ორგანო უსაფრთხოებისა და წესრიგის შენარჩუნების მიზნით.
4. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირისა და მისი ადვოკატის შეხვედრები შეიძლება წარიმართოს სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომელთა მეთვალყურეობის ქვეშ, თუმცა მათ არ უნდა ესმოდეთ საუბარი.
5. წინამდებარე პრინციპით გათვალისწინებული დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობა არ შეიძლება სასამართლოში გამოყენებულ იქნეს ამ დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირის წინააღმდეგ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი დაკავშირებულია დანაშაულის გაგრძელებასთან ან დაგეგმვასთან.

პრ063030 19

დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს უფლება აქვს აწარმოოს შეხვედრები და მიმოწერა თავისი ოჯახის წევრებთან და უნდა მიეცეს შესაძლებლობა ჰქონდეს ურთიერთობა გარე სამყაროსთან კანონითა და სხვა კანონიერი გადაწყვეტილებებით განსაზღვრული პირობებისა და შეზღუდვების ფარგლებში.

პრ063030 20

დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის მოთხოვნის შესაბამისად და, შეძლებისდაგვარად, იგი მოთავსებულ უნდა იქნეს პატიმრების ისეთ ადგილას, რომელიც ახლოსაა მის ჩვეულებრივ საცხოვრებელ ადგილთან.

პრ063030 21

1. აკრძალულია დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის არახელსაყრელი მდგომარეობით სარგებლობა იმ მიზნით, რომ იგი იძულებული გახდეს აღიარების გზით ცნოს თავი დამნაშავედ ან ჩვენებები მისცეს

სხვა პირთა საწინააღმდეგოდ.

2. დაკითხვის დროს არც ერთი დაპატიმრებული პირის მიმართ არ უნდა იქნეს გამოყენებული იძულება, დაშინება ან დაკითხვის ისეთი მეთოდები, რომლებიც ხელს უშლის მას ცნობიერად განსაჯოს და მიიღოს გადაწყვეტილება.

პროცესი 22

არც ერთი დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი, მისი თანხმობის შემთხვევაშიც კი, არ უნდა დაექვემდებაროს ისეთ სამედიცინო ან სამეცნიერო ექსპერიმენტს, რომელიც მისი ჯანმრთელობისათვის საზიანო იქნება.

პროცესი 23

1. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის ყოველი დაკითხვის ან დაკითხვებს შორის ინტერვალების ხანგრძლივობა, აგრეთვე, იმ პირთა ვინაობა, რომლებიც აწარმოებენ დაკითხვას ან ესწრებიან მას, აღწერილ და დამოწმებულ უნდა იქნეს კანონით დადგენილი ფორმით.
2. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი ან მისი ადვოკატი, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს წინამდებარე პრინციპის 1-ელ პუნქტში აღწერილ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობით.

პროცესი 24

პატიმრობის ადგილას მიყვანის შემდეგ, დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირს დაუყოვნებლივ უნდა მიეცეს საშუალება ჩაუტარდეს შესაბამისი სამედიცინო გამოკვლევა და შემდგომშიც, საჭიროებისამებრ, იგი უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს სამედიცინო მომსახურებით და მკურნალობით. ასეთი მომსახურება და მკურნალობა უნდა განხორციელდეს უფასოდ.

პროცესი 25

დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირს ან მის ადვოკატს, პატიმრობის ადგილზე უსაფრთხოებისა და წესრიგის შენარჩუნების პირობით, უფლება აქვს მოითხოვოს ან შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლო ან სხვა ორგანოს მეორე სამედიცინო შემოწმების გავლაზე ან მეორე სამედიცინო დასკვნაზე.

პროცესი 26

დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირის მიერ სრული სამედიცინო შემოწმების გავლის ფაქტი, ექიმის ვინაობა და გამოკვლევის შედეგები სრულად უნდა იქნეს აღწერილი. ასეთი ჩანაწერების ხელმისაწვდომობა უზრუნველყოფილია. რაიმე დათქმის გაკეთება შესაძლებელია შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად.

პროცესი 27

მტკიცებულებათა მოპოვებისას, ამ პრინციპებისადმი დაუმორჩილებლობა გათვალისწინებულ უნდა იქნეს დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირის საწინააღმდეგოდ ამგვარი მტკიცებულების მიღებაზე მსჯელობისას.

პროცესი 28

დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირს უფლება აქვს, არსებული რესურსების ფარგლებში, თუ არსებობს ასეთი საზოგადოებრივი წყაროები, მოპოვოს საჭირო რაოდენობის საგანმანათლებლო, კულტურული და საინფორმაციო მასალები, პატიმრობის ადგილას უსაფრთხოებისა და წესრიგის უზრუნველყოფის პირობების შესაბამისად.

პროცესი 29

1. შესაბამისი კანონებისა და წესების ზუსტ შესრულებაზე ზედამხედველობის მიზნით, პატიმრობის ადგილები რეგულარულად უნდა მოინახულონ კომპეტენტური ორგანოების მიერ დანიშნულმა ან მათ წინაშე ანგარიშვალდებულმა კვალიფიციურმა და გამოცდილმა, ციხის ადმინისტრაციისაგან დამოუკიდებელმა პირებმა.
2. დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირს უფლება უნდა ჰქონდეს, რომ თავისუფლად და კონფიდენციალურობის დაცვით ურთიერთობა იქონიოს პირებთან, რომლებიც მოინახულებენ პატიმრობის ადგილებს წინამდებარე პრინციპის პირველი ნაწილის შესაბამისად, უსაფრთხოებისა და წესრიგის შესანარჩუნებლად აუცილებელი პირობების დაცვით.

პროცესი 30

1. იმ დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირთა მოქმედება, რომლე-

ბიც პატიმრობის პერიოდში ჩაიდენენ დისციპლინურ სამართალდარღვევას, მათ მიმართ შესაძლო შესაფარდებელი დისციპლინური სასჯელის აღწერა და ზანგრძლივობა, და ამგვარი სასჯელის შეფარდების უფლებამოსილებით აღჭურვილი ორგანოები განისაზღვრება კანონით ან სხვა კანონიერი გადაწყვეტილებით და ექვემდებარება გამოქვეყნებას.

2. დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირს უფლება აქვს მოსმენილ იქნეს დისციპლინური სასჯელის დაკისრებამდე. აგრეთვე, მას უფლება აქვს საქმის გადასასინჯად მიმართოს ზემდგომ ორგანოს.

პროც(30)პი 31

შესაბამისი ორგანოები უნდა ცდილობდნენ, რომ, საჭიროებისამებრ, შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად, დაზმარება აღმოუჩინონ დაპატიმრებულ ან ციხეში მოთავსებულ პირებზე დამოკიდებულ ოჯახის უმცროს წევრებს, რომლებიც საჭიროებენ ამგვარ დაზმარებას და განსაკუთრებული მზრუნველობა გამოიჩინონ ზედამხედველობის გარეშე დარჩენილი ბავშვებისათვის.

პროც(30)პი 32

1. დაპატიმრებული პირი ან მისი ადვოკატი უფლებამოსილია ნებისმიერ დროს განახორციელოს შიდა კანონმდებლობის შესაბამისი პროცედურები სასამართლო ან სხვა ორგანოების წინაშე მისი პატიმრობის კანონიერების გასასაჩივრებლად, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს დაუყოვნებლივი გათავისუფლება, თუ დაპატიმრება უკანონოა.
2. წინამდებარე პრინციპის პირველ ნაწილში აღნიშნული პროცედურები უნდა იყოს მარტივი, სწრაფი და უფასო, თუ დაპატიმრებულ პირს შესაძლებლობა არა აქვს გაიღოს საამისო ზარჯები. იმ ორგანოში, რომელმაც პირის დაპატიმრება განახორციელა, უშიშვო დაყოვნების გარეშე, უნდა წარადგინოს დაპატიმრებული პირი სააპელაციო ორგანოს წინაშე.

პროც(30)პი 33

1. დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს ან მის ადვოკატს უფლება აქვს მის მიმართ განხორციელებულ მოპყრობასთან დაკავშირებით, კერძოდ კი, წამების ან სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის შემთხვევაში, საჩივრით ან შეამდგომლობით მიმართოს პატიმრობის ადგილების ადმინისტრაციულ ან მათ ზემდგომ

ორგანოებს ან, საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამის ორგანოებს, რომლებიც აღჭურვილი არიან შემდგომი განხილვისა და აპელაციის უფლებამოსილებით.

2. ისეთ შემთხვევებში, როდესაც არც დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს და არც მის ადვოკატს არ აქვს შესაძლებლობა, მოახდინოს წინამდებარე პრინციპის პირველ ნაწილში აღწერილი უფლების რეალიზაცია, დაპატიმრებული ან ციხეში მოთავსებული პირის ოჯახის წევრს ან ნებისმიერ სხვა პირს, რომელიც იცნობს საქმეს, შეუძლია ამ უფლების განხორციელება.
3. მომჩივანის მოთხოვნისამებრ, დაცულ უნდა იქნეს საჩივრის ან შუამდგომლობის კონფიდენციალურობა.
4. ყოველი საჩივარი ან შუამდგომლობა დაუყონებლივ უნდა იქნეს განხილული და პასუხგაცემული, უმიზეზო დაგვიანების გარეშე. თუ საჩივარი ან შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილებს, ან უმიზეზოდ გვიანდება პასუხის გაცემა, მომჩივანი პირი უფლებამოსილია მიმართოს სასამართლოს ან სხვა ორგანოს. დაუშვებელია დაკავებული ან დაპატიმრებული მოთავსებული პირი ან სხვა მომჩივანი, წინამდებარე პრინციპის 1-ლი პუნქტის თანახმად წარდგენილი საჩივრის ან შუამდგომლობის გამო დაექვემდებაროს უარყოფით მოპყრობას.

პროცესი 34

პატიმრობის პერიოდში დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის გარდაცვალების ან გაუჩინარების შემთხვევაში, ზემოაღნიშნულის გამოწვევი მიზეზი უნდა გამოიკვლიოს სასამართლომ ან სხვა დაწესებულებამ საკუთარი ინიციატივით ან ასეთი პირის ოჯახის წევრის ან ნებისმიერი სხვა პირის მოთხოვნით, რომელიც იცნობს საქმეს. თუკი გარდაცვალება ან გაუჩინარება ხდება პატიმრობის პერიოდის გასვლისთანავე და, როდესაც გარემოებები იძლევა ამის საშუალებას, ამგვარი გამოძიება უნდა ჩატარდეს იმავე პროცესურულ საფუძველზე, ასეთი გამოძიების დასკვნები ან მოხსენება ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მოთხოვნისთანავე, თუ იგი საფრთხეს არ უქმნის მიმდინარე სისხლის სამართლის გამოძიებას.

პროცესი 35

1. თანამდებობის პირის წინამდებარე პრინციპთა საწინააღმდეგო მოქმე-

ლებით ან უწყურადღებობით გამოწვეული ზიანი უნდა ანაზღაურდეს ქვეყნის შიდა კანონმდებლობით დადგენილი წესების ან კალდებულებების შესაბამისად.

2. ინფორმაცია, რომელიც წინამდებარე პრინციპების შესაბამისად დაფიქსირდება, ხელმისაწვდომი უნდა იყოს შიდა კანონმდებლობით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად, წინამდებარე პრინციპების საფუძველზე, კომპენსაციის მოთხოვნის მიზნით.

პრონ(30,30) 36

1. სისხლის სამართლის დანაშაულში ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული პირი უდანაშაულოა და ასეთად ითვლება მანამ, სანამ დამნაშავედ იქნება ცნობილი კანონის შესაბამისად და სასამართლოს მიერ, სადაც მას თავის დაცვის სრული გარანტიები ექნება.
2. ასეთი პირის დაკავება ან დაპატიმრება გამოძიების ან სასამართლო პროცესის მიმდინარეობის დროს უნდა განხორციელდეს მხოლოდ მართლმსაჯულების მიზნებისათვის, კანონით გათვალისწინებული პირობებისა და პროცედურების საფუძველზე. აკრძალულია ასეთი პირის მიმართ ისეთი შეზღუდვების შეფარდება, რაც მკაცრად არ არის განსაზღვრული დაპატიმრების მიზნებისათვის, გამოძიებისა და მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესების გაჭიანურების თავიდან ასაცილებლად, ან პატიმრობის ადგილას უსაფრთხოებისა და წესრიგის შესანარჩუნებლად.

პრონ(30,30) 37

პირი, რომელსაც წაყენებული აქვს სისხლის სამართლებრივი ბრალდება, დაკავებისთანავე უნდა წარედგინოს სასამართლო ან კანონით განსაზღვრულ სხვა ორგანოს. ამგვარმა ორგანომ დაუყენებლივ უნდა გადაწყვიტოს პირის პატიმრობის კანონიერებისა და მიზანშეწონილობის საკითხი. არც ერთი პირი არ უნდა იმყოფებოდეს პატიმრობაში გამოძიების ან სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, ამგვარი ორგანოს წერილობითი ორდერის გარეშე. დაპატიმრებულ პირს, ზემოაღნიშნული ორგანოს წინაშე წარედგინოს, უფლება აქვს განაცხადოს პატიმრობის ადგილას მის მიმართ განხორციელებული მოპყრობის შესახებ.

დაპატიმრებულ პირს უფლება აქვს სასამართლო პროცესზე გონივრულ ვადებში, ან გათავისუფლებაზე სასამართლო პროცესის დაწყებამდე.

კანონით განსაზღვრული შემთხვევების გარდა, სისხლის სამართლებრივი ბრალდებით დაპატიმრებულ პირს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მართლმსაჯულების ინტერესების შესაბამისად, სასამართლო ან სხვა უფლებამოსილი ორგანოები სხვაგვარად გადაწყვეტენ, უფლება აქვს გათავისუფლებულ იქნეს სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, კანონით გათვალისწინებული შეზღუდვების ფარგლებში. ასეთმა ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ პატიმრობის აუცილებლობის გადასინჯვის შესაძლებლობა.

წინამდებარე პრინციპთა ერთობლიობაში მოყვანილი არც ერთი დებულება არ უნდა იქნეს მიჩნეული სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტში განსაზღვრული უფლებების შემზღუდველად ან ამ უფლებებისაგან გადახვევად.

18. ძირითადი პრინციპები პატიმართა მოპყრობის შესახებ*

1. ყველა პატიმარს პატივისცემით უნდა ექცეოდნენ, მისი თანდაყოლილი ღირსებებისა და ადამიანური ფასეულობების გამო.
2. დაუშვებელია დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიური, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული ან სოციალური წარმომავლობის, საკუთრების, დაბადების ან სხვა მდგომარეობის ნიშნით.
3. თუმცაღა, სასურველია, იმ ჯგუფის რელიგიური მრწამსისა და კულტურული ტრადიციების პატივისცემა, რომელსაც პატიმარი მიეკუთვნება, ყოველთვის, როდესაც ადგილობრივი პირობები ამას მოითხოვს.
4. ციხეების პასუხისმგებლობა პატიმართა ბადრაგირებასა და საზოგადოების დანაშაულისგან დაცვის თაობაზე უნდა ხორციელდებოდეს ქვეყნის სხვა სოციალური მიზნებისა და ძირითადი ვალდებულებების პროპორციულად, რაც დაფუძნებულია საზოგადოების ყველა წევრის კეთილდღეობასა და განვითარებაზე.
5. ისეთი შეზღუდვების გარდა, როდესაც გარდუვალია პირის ციხეში მოთავსება, ყველა პირი ინარჩუნებს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით აღიარებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს და, როდესაც შესაბამისი სახელმწიფო მონაწილეა, იმ უფლებებსა და თავისუფლებებს, რომლებიც განმტკიცებულია ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტით, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტითა და მისი ფაქულტატური ოქმით, ისევე როგორც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სხვა პაქტებით გარანტირებულ მსგავს უფლებებს.
6. ყველა პატიმარს უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს კულტურულ ღონისძიებებსა და განათლებაში, რაც მიზნად ისახავს პიროვნების სრულ განვითარებას.

* მიღებული გენერალური ასამბლეის მიერ 1990 წლის 14 დეკემბრის 45/111 რეზოლუციით.

7. უნდა მოხდეს იზოლირებული პატიმრობის აღმოსაფხვრელი ან მისი გამოყენების შეზღუდვისაკენ მიმართული ღონისძიებების განხორციელება და ხელშეწყობა.
8. შექმნილ უნდა იქნეს პირობები პატიმართა მუშაობისათვის, რითაც შესაძლებელი გახდება მათი ინტეგრირება ქვეყნის შრომით სისტემაში და რითაც მათ საშუალება მიეცემათ ფინანსური დახმარება გაუწიონ როგორც საკუთარ თავს, ასევე მათ ოჯახებს.
9. პატიმრებისთვის, მათი სამართლებრივი მდგომარეობის გამო, დისკრიმინაციის გარეშე, ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ქვეყანაში არსებული სამედიცინო მომსახურება.
10. საზოგადოებისა და სოციალური დაწესებულებების დახმარებითა და მონაწილეობით, და დაზარებულთა ინტერესების მაქსიმალური გათვალისწინებით, უნდა შემუშავდეს სასჯელმოხდელი პატიმრების საზოგადოებაში რეინტეგრაციის საუკეთესო პირობები.
11. ზემოაღნიშნული პრინციპები გამოყენებულ უნდა იქნეს მიუკერძოებლად.

33. წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენცია*

[ამონარიდები]

I თავი

მუხლი 1

არსდება წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კომიტეტი (შემდგომში „კომიტეტი“). ვიზიტების განხორციელების მეშვეობით კომიტეტი ამოწმებს თავისუფლებააღკვეთილ პირთა მიმართ მოპყრობას, აუცილებლობის შემთხვევაში, მათი წამებისაგან და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯისაგან დაცვის განმტკიცების მიზნით.

მუხლი 2

თითოეული მონაწილე სახელმწიფო ნებას რთავს, ამ კონვენციის შესაბამისად, მისი იურისდიქციის ფარგლებში ნებისმიერი ადგილის მონახულებას, სადაც მოთავსებულნი არიან სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ თავისუფლებააღკვეთილი პირები.

მუხლი 3

ამ კონვენციის გამოყენებისას, კომიტეტი და შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტური ეროვნული ორგანოები თანამშრომლობენ ერთმანეთთან.

* მიღებულია ევროპის საბჭოს მიერ 1987 წლის 26 ნოემბერს. კონვენცია ძალაში შევიდა 1989 წლის 1 თებერვალს. დღევანდელი მდგომარეობით 44 სახელმწიფო არის კონვენციის მონაწილე: ალბანეთი, ანდორა, სასომხეთი, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბელგია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბულგარეთი, ხორვატია, კვიპროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, საქართველო, გერმანია, საბერძნეთი, უნგრეთი, ისლანდია, ირლანდია, იტალია, ლატვია, ლიხტენშტეინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მალტა, ნიდერლანდების სამეფო, ნორვეგია, პოლონეთი, პორტუგალია, მოლდოვის რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, სანმარინო, სლოვაკეთი, სლოვენია, ესპანეთი, შვედეთი, შვეიცარია, მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, თურქეთი, უკრაინა, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფო და ჩრდილოეთ ირლანდია.

III თავი

მუხლი 7

1. კომიტეტი ორგანიზებას უკეთებს მე-2 მუხლში ნახსენები ადგილების მონახულებას. პერიოდულ ვიზიტებთან ერთად, კომიტეტს, კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით, შეუძლია აგრეთვე სხვა ვიზიტების ორგანიზება, თუ ამას აუცილებლად ჩათვლის.
2. როგორც წესი, ვიზიტი ხორციელდება კომიტეტის არანაკლებ ორი წევრის მიერ. კომიტეტს შეუძლია, თუ ამას აუცილებლად ჩათვლის, ისარგებლოს ექსპერტებისა და თარჯიმნების დახმარებით.

მუხლი 8

1. კომიტეტი ატყობინებს შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს მთავრობას მის განზრახვას განახორციელოს ვიზიტი. ამგვარი შეტყობინების შემდეგ, მას აქვს უფლება ნებისმიერ დროს განახორციელოს მე-2 მუხლში ნახსენები ნებისმიერი ადგილის მონახულება.
2. მონაწილე სახელმწიფო უზრუნველყოფს კომიტეტს შემდეგით:
 - ა) ქვეყნის ტერიტორიაზე შესვლით და მასზე შეუზღუდავი გადაადგილების უფლებით;
 - ბ) სრული ინფორმაციით თავისუფლებადაკვეთილი პირების პატიმრობის ადგილების შესახებ;
 - გ) შეუზღუდავი შესვლით ნებისმიერ ადგილას, სადაც იმყოფებიან თავისუფლებადაკვეთილი პირები, მათ შორის, ასეთი ადგილების შიგნით შეუზღუდავი გადაადგილების უფლებით;
 - დ) სხვა ინფორმაციით, რომელსაც ფლობს მხარე და რომელიც აუცილებელია კომიტეტისათვის მისი ამოცანების შესასრულებლად.ასეთი ინფორმაციის მოძიებისას კომიტეტი ითვალისწინებს ეროვნული კანონმდებლობისა და პროფესიული ეთიკის შესაბამის ნორმებს.
3. კომიტეტს უფლება აქვს გაესაუბროს თავისუფლებადაკვეთილ პირებს ერთი ერთზე.
4. კომიტეტს უფლება აქვს თავისუფლად შევიდეს კონტაქტში ნებისმი-

ერ პირთან, რომელსაც, როგორც იგი ვარაუდობს, შეუძლია მისცეს შესაბამისი ინფორმაცია.

5. აუცილებლობის შემთხვევაში, კომიტეტს შეუძლია დაუყოვნებლივ წარუდგინოს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებს თავისი მიმოხილვები.

მუხლი 9

1. გამონაკლის გარემოებებში, შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებს შეუძლიათ უარი განუცხადონ კომიტეტს მის მიერ განსაზღვრულ დროსა და კონკრეტულ ადგილას ვიზიტის განხორციელებაზე. უარი შეიძლება განპირობებული იყოს მხოლოდ ეროვნული თავდაცვისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, ან თავისუფლებააღკვეთილ პირთა პატიმრობის ადგილებში სერიოზული არეულობით, პირის სამედიცინო მდგომარეობის, ან მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენასთან დაკავშირებით გადაუდებელი დაკითხვის ჩატარების შემთხვევაში.
2. აღნიშნულ შემთხვევაში კომიტეტი და შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფო სიტუაციაში გარკვევის მიზნით დაუყოვნებლივ ახორციელებენ კონსულტაციებს, რა დროსაც მიღწეულ უნდა იქნეს შეთანხმება იმ ღონისძიებების შესახებ, რომლებიც საშუალებას მისცემს კომიტეტს დაუყოვნებლივ შეუდგეს თავისი ფუნქციების შესრულებას. ასეთი ღონისძიებები შეიძლება მოიცავდეს იმ პირის სხვა ადგილას გადაყვანას, რომლის მონახულება აქვს განზრახული კომიტეტს. ვიზიტის განხორციელებამდე შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფო ვალდებულია მიაწოდოს კომიტეტს ინფორმაცია ნებისმიერი პირის შესახებ, რომლითაც იგი დაინტერესებულია.

მუხლი 10

1. თითოეული ვიზიტის შემდეგ კომიტეტი ადგენს მოხსენებას მონახულების დროს დადგენილი ფაქტების შესახებ, ყველა იმ მიმოხილვის გათვალისწინებით, რომლებიც შესაძლოა შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს წარედგინა მისთვის. იგი შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს უგზავნის მოხსენებას, რომელიც, კომიტეტის აზრით, შეიცავს აუცილებელ რეკომენდაციებს. კომიტეტს შეუძლია მხარესთან

კონსულტაციების გამართვა, რათა, აუცილებლობის შემთხვევაში, შეთავაზებულ იქნეს წინადადებები თავისუფლებააღკვეთილ პირთა დაცვის გასაუმჯობესებლად.

2. თუ მხარე არ თანამშრომლობს ან უარს ამბობს გამოასწოროს სიტუაცია კომიტეტის რეკომენდაციათა შესაბამისად, კომიტეტს შეუძლია, მას შემდეგ რაც მხარეს ჰქონდა საშუალება გამოეთქვა თავისი პოზიცია, მიიღოს გადაწყვეტილება, თავისი წევრების ხმების ორი მესამედის უმრავლესობით, ამ საკითხზე საჯარო განცხადების გაკეთების შესახებ.

მუხლი 11

1. ვიზიტთან დაკავშირებით კომიტეტის მიერ შეკრებილი ინფორმაცია, მისი მოხსენება და შესაბამის მხარესთან კონსულტაციები ატარებს კონფიდენციალურ ხასიათს.
2. კომიტეტი აქვეყნებს თავის მოხსენებას, შესაბამისი მხარის ნებისმიერ კომენტართან ერთად, ამ მხარის მოთხოვნის საფუძველზე.
3. თუმცაღა, დაუშვებელია პირადი ხასიათის რაიმე ცნობის გამოქვეყნება შესაბამისი პირის ცხადად გამოხატული თანხმობის გარეშე.

მუხლი 12*

მე-11 მუხლით გათვალისწინებული კონფიდენციალურობის წესების დაცვის პირობით, კომიტეტი ყოველწლიურად წარუდგენს მინისტრთა კომიტეტს ზოგად მოხსენებას თავისი საქმიანობის შესახებ, რომელიც უნდა გადაეგზავნოს საკონსულტაციო ასამბლეასა და ევროპის საბჭოს კონვენციის მონაწილე ნებისმიერ არაწევრ სახელმწიფოს, და რომელიც უნდა გამოქვეყნდეს საჯაროდ.

* ტექსტმა ცვლილება-დამატებები განიცადა 1-ლი ოქმის დებულებების შესაბამისად, რომელიც ძალაში შევიდა 2002 წლის 1 მარტს.

34. ინტერ-ამერიკული კონვენცია წამების აღმოფხვრისა და დამნაშავეთა დასჯის შესახებ*

[ამონარიდები]

მუხლი 1

წვერი სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას აღმოფხვრან წამება და დასაჯონ დამნაშავენი კონვენციის შესაბამისი დებულებების შესაბამისად.

მუხლი 2

ამ კონვენციის მიზნებისათვის, წამება გაგებულ უნდა იქნეს, როგორც განზრახ ჩადენილი ქმედება, როდესაც სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისას პირს აყენებენ ფიზიკურ და სულიერ ტანჯვასა და ტკივილს, დაშინების, პირადი დასჯის, აღკვეთის ღონისძიების, სასჯელის ან რაიმე სხვა მიზნით. წამება შეიძლება ასევე აღქმულ იქნეს, როგორც პირის მიმართ გამოყენებული მეთოდი მსხვერპლის პიროვნების განადგურების ან მისი ფიზიკური ან სულიერი შესაძლებლობების დასაქვეითებლად, თუნდაც იგი არ იწვევდეს ფიზიკურ ტკივილსა თუ სულიერ ტანჯვას. წამების კონცეფცია არ მოიცავს ფიზიკურ ან სულიერ ტკივილსა და ტანჯვას, რომელიც მოჰყვა ან ერთადერთი შედეგი იყო კანონიერი ღონისძიებებისა, იმ პირობით, რომ გამოყენებული არ ყოფილა ამ მუხლში მითითებული ღონისძიებები და მეთოდები.

მუხლი 3

წამების ჩადენისათვის პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს:

- ა) საჯარო მოხელეს ან მოსამსახურეს, რომელიც თავისი სამსახურობრივი მოვალეობების შესრულების დროს გასცემს ბრძანებებს, წააქეზებს ან და-

* მიღებულია 1985 წლის 9 დეკემბერს ამერიკული სახელმწიფოების ორგანიზაციის მიერ. კონვენცია ძალაში შევიდა 1987 წლის 28 თებერვალს. დღევანდელი მდგომარეობით 16 სახელმწიფო არის კონვენციის მონაწილე: არგენტინა, ბრაზილია, ჩილე, კოლუმბია, კოსტა რიკა, დომინიკების რესპუბლიკა, ეკვადორი, ელ სალვადორი, გვატემალა, მექსიკა, პანამა, პარაგვაი, პერუ, სურინამი, ურუგვაი, ვენესუელა.

არწმუნებს პირს მიმართოს წამებას ან ვინც უშუალოდ ჩადის წამების დანაშაულს ან ვისაც შეეძლო ამის თავიდან აცილება და ასე არ მოიქცა;

- ბ) პირს, რომელიც „ა“ ქვეპუნქტში მითითებული საჯარო მოხელისა და მოსამსახურის წაქეზებისას, ხელს უწყობს ან არწმუნებს მას მიმართოს წამებას, თვითონ ჩადის ან თანამონაწილეობს ამ დანაშაულის ჩადენაში.

მუხლი 4

ის ფაქტი, რომ პირი მოქმედებდა ხელმძღვანელის ბრძანებით, არ წარმოადგენს შესაბამისი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველს.

მუხლი 5

ისეთი გარემოებების არსებობა, როგორებიცაა საომარი მდგომარეობა, ომის საშიშროება, ალყაში ყოფნა ან საგანგებო მდგომარეობა, შიდა არეულობა ან დაპირისპირება, კონსტიტუციური გარანტიების შეჩერება, შიდა პოლიტიკური არასტაბილურობა, ან სხვა საგანგებო მდგომარეობა ან კატასტროფა, არ შეიძლება მოხმობილ ან დაშვებულ იქნეს, როგორც წამების დანაშაულის გამამართლებელი მიზეზი.

წამების გამართლება დაუშვებელია როგორც დაკავებულთა და პატიმართა საშიში ხასიათით, ასევე ციხეში ან პენიტენციურ დაწესებულებაში უსაფრთხოების ღონისძიებების ნაკლებობით.

მუხლი 6

I-ლი მუხლის დებულებების მიხედვით, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ეფექტიანი ზომები თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში წამების ფაქტების აღმოფხვრისა და დამნაშავეთა დასჯის მიზნით. წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ წამებისა და წამების მცდელობის ყველა ფაქტი ჩაითვალოს სისხლის სამართლის დანაშაულად და ამგვარი ქმედებები, მათი სერიოზულობისა და სიმძიმის გათვალისწინებით, ისჯებოდეს მკაცრი სასჯელით.

წევრმა სახელმწიფოებმა იმგვარად უნდა მიიღონ ეფექტიანი ღონისძიებები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული და დასჯილი მათი იურისდიქციის ფარგლებში სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის ფაქტები.

მუხლი 7

წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ტრენინგზე პოლიციელთა და სხვა საჯარო მოხელეთათვის, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან დროებით ან საბოლოოდ პატიმრობაში მყოფ პირებზე, განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდეს დაკითხვის, დაკავებისა თუ დაპატიმრებისას წამების გამოყენების აკრძალვაზე.

წევრმა სახელმწიფოებმა იგივე ზომები უნდა მიიღონ სხვა სასტიკი, არა-ადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის თავიდან აცილების მიზნით.

მუხლი 8

წევრმა სახელმწიფოებმა თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში უნდა უზრუნველყონ, რომ ნებისმიერ ადამიანს, ვინც აცხადებს, რომ გახდა წამების მსხვერპლი, ჰქონდეს უფლება მისი საქმის მიუკერძოებელ განხილვაზე.

ამგვარადვე, თუ არსებობს საჩივარი ან საფუძვლიანი ეჭვი იმისა, რომ სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებში ჩადენილ იქნა წამების დანაშაული, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ შესაბამისი ორგანოების მიერ საქმე სათანადოდ და დაუყოვნებლივ იქნეს გამოძიებული და აღძრულ იქნეს, საჭიროებისამებრ, სისხლის სამართლის საქმე.

სახელმწიფოში ყველა შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი საშუალებების ამოწურვის შემდეგ, საქმე შეიძლება გადაეცეს განსახილველად საერთაშორისო სასამართლოს, რომელიც აღიარებულია ამ სახელმწიფოს მიერ.

მუხლი 9

წევრი სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას თავიანთ ეროვნულ კანონმდებლობაში მოახდინონ რეგულაციის წესების ინტეგრირება, რომლითაც წამების მსხვერპლთათვის გარანტირებული იქნება სათანადო კომპენსაცია. ამ მუხლის არცერთმა დებულებამ გავლენა არ უნდა იქონიოს კომპენსაციის მიღების უფლებაზე, რომელიც მოქმედი ეროვნული კანონმდებლობით შეიძლება ჰქონდეს მსხვერპლს ან სხვა პირებს.

მუხლი 10

განცხადება, რომელიც დადგენილია, რომ მოპოვებულ იქნა წამებით, არ შეიძ-

ლება სასამართლოში დაშვებულ იქნეს მტკიცებულებად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იხილება იმ პირისა თუ პირთა წინააღმდეგ საქმე, რომელმაც ეს განცხადება მოიპოვა წამების გამოყენებით და გამოიყენება მხოლოდ როგორც მტკიცებულება იმისა, რომ ბრალდებულმა იგი მოიპოვა ამგვარი გზით.